

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

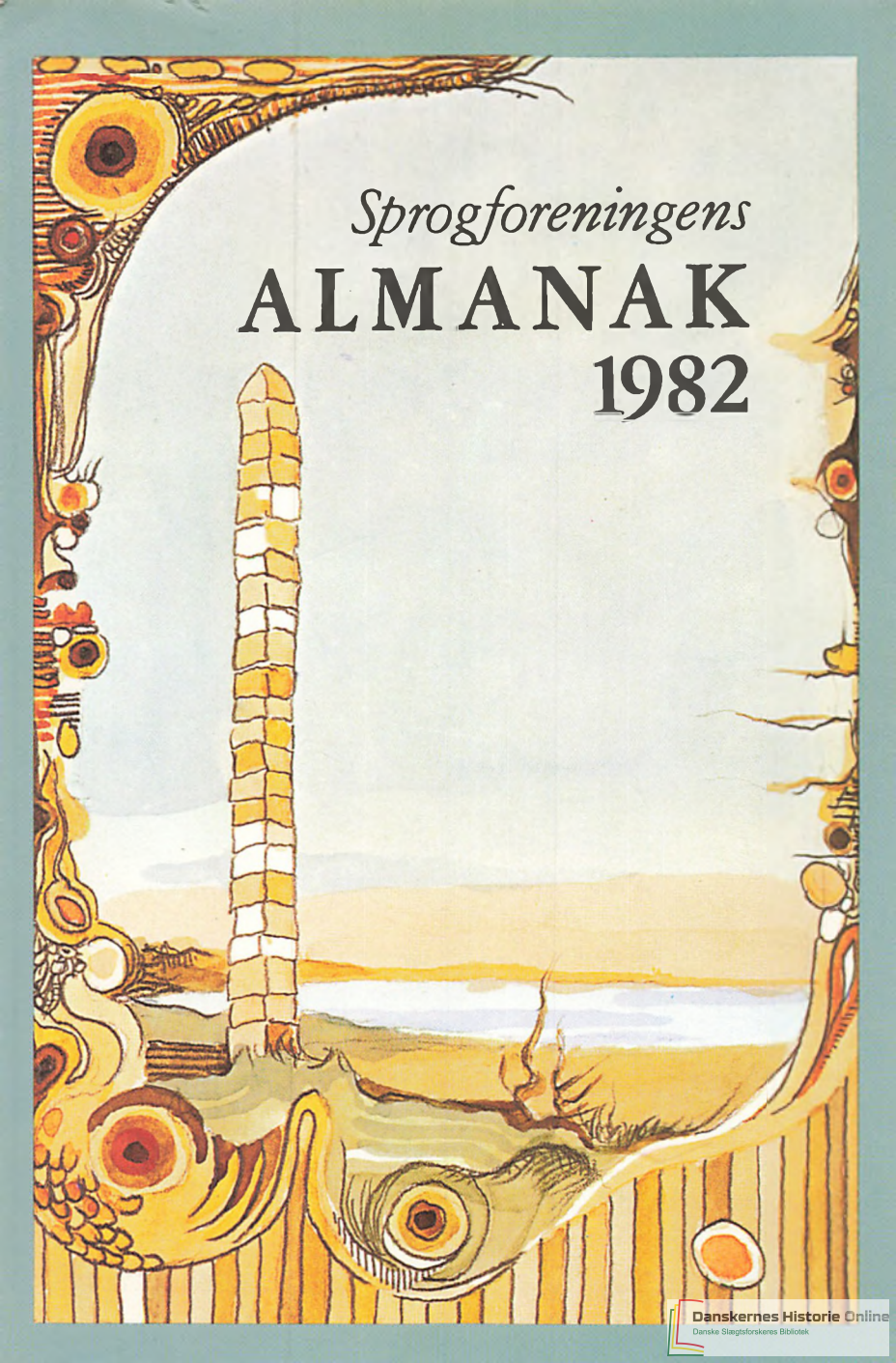
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sprogforeningens
ALMANAK
1982

SITOS

(Sehstedt International Turist Omnibus Selskab)
Kastanie Allé 31 - 6400 Sønderborg - Tlf. (04) 421560
Svarer ikke, ring (04) 648181

SITOS

- ★ - klarer Deres kørselsproblemer
- ★ - kendt med kørsel i ind- og udland
- ★ - er altid til Deres tjeneste
- ★ - har de busser, De skal bruge til forenings-, firma- og selskabsture
- ★ - har stedkendte og sprogkyndige chauffører
- ★ - har moderne og behagelige langtursbusser

- Sønderjyllands ældste forretning i branchen...

SPROGFORENINGENS
ALMANAK
FOR 1982

89. ÅRGANG
Udgivet af Sprogforeningen – Redaktion: Günter Hintze

DY-PO BOGFORLAG - SØNDERBORG 1981

Lad os gøre Deres udgifter lige store hver måned.

Med en Budgetkonto i Den Danske Bank får De et sikkert overblik over økonomien. De kommer lettere igennem de dyre måneder. Og De ved altid, hvad der er tilbage, når de faste udgifter er betalt.

Kom ind og tal med os om Budgetkonto med betalingservice.

DEN DANSKE BANK

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kalenderen	4	HÅNDBOG:	
Solens opgang og nedgang	28	Det danske Kongehus	131
Højvandet ved vestkysten	29	Folketingsvalget den 23. oktober 1979	133
Danske helligdage	29	Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds	133
Sydslesvigske fest- og helligdage	29	Ami og kommuner	134
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig	29	Foreninger, Organisationer, Institutioner	137
Formærkelser i året 1982	30	Nationale og historiske foreninger m.v.	137
Planeterne i året 1982	30	Musik - Teater - Kunst	144
Stjernesked	32	Biblioteker	146
Signe Prytz: Sydslesvigproblemet som jeg oplevede det	33	Undervisning	148
Mads Nissen Stryk: Man gjorde bagerbørn lortræd	42	Lokalhistoriske samlinger og arkiver	150
Anna William Rasmussen: E Sandhøe sejr	56	Museer	154
Helge Haystrup: Den røde kappe	63	Landbrug	156
Helena Mottke: Tønder Læse- og Ungdomsforening	67	Landbolforeninger	160
Peter Petersen: De drog al sted	73	Husmandsforeninger	163
Rasmus Helming: Den jævne humor i Nordslesvig	83	Husholdningsforeninger	164
Sigfred Andersen: Pay Paysen blev dølfelt adellig	95	Husdyrbrugsorganisationer	165
G. T. Nielsen: Vor øgn	98	Stagfærier	166
Æ Skolemesterkuen: Vi gammel	108	Mejeri foreninger	167
Eskild Bram: Sprogforeningen og pressen	109	Skovbrug	167
		Det jyske Haveselskab	167
		Handel	169
MINDEORD:		Håndværk og Industri	171
Christen Jørgensen	112	Finanslæring	173
Anna Jørgensen	113	Turistforeninger	175
Edith Jakob Petersen	114	Danske og Iriske Institutioner i Sydslesvig	177
Hans Iwar Hansen	116	Markedsfortegnelse	185
Laurids Johannes Nielsen	117	Jagt	187
Hans Kvist	118	Jagttider og fredningsbestemmelser	189
Anders Dons Herlück	119	Uddrag af jagtloven	191
Maren Jørgensen Skovby	120		
Peter Hattesen	121		
Claus Petersen	123		
Johanne Hansen	125		

© Sprogforeningens Almanak

Citater - med tydelig kildeangivelse - tilladt i henhold til gældende regler.

ISBN nr. 87-8512206-8

Tekster til næste udgave må - såfremt anden aftale ikke foreligger - være indsendt inden 1. juni 1981.
Manuskripter til mindeord modtages dog indtil 1. oktober.

SPROGFORENINGENS ALMANAK

Redaktion: Günter Hintze, Østergade 11, 6440 Augustenborg
Omslagstegning: Holger Hattesen, Flensborg

Ekspedition: Dy-Po Tryk, Søndervang 4, 6400 Sønderborg

JANUAR 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 1 ^m og tiltager i månedens løb 1 ^h 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 5:3			1 m	1 m	1 m	1 m
F. 1	Nytår	Solens radius 16' 18"	8 41	15 45	11 46	22 34
<i>Fadervor</i> , Matth. 6,5-13. 1' række, Luk. 2,21.						
L. 2	Abel	Vega kulm. midn. m.n.	8 41	15 46	12 3	23 53
S. 3	S. e. nytår	Enoch ☾ f.kv. 5' 45 ^m	41	48	12 20	-
<i>Barnemordet i Bethlehem</i> , Matth. 2,13-18. 1' række, Matth. 2,19 til enden.						
Uge 1						
M. 4	Methusalem	Jorden nærmest Solen	8 40	15 49	12 38	1 14
Ti. 5	Simeon	Sirius kulm. midn.	40	50	12 59	2 38
O. 6	Hellig 3 k.	Tusmørket varer 51 ^m	39	52	13 25	4 5
To. 7	Knud, hertug		39	53	13 58	5 31
F. 8	Erhardt	☾ nærmest Jorden	38	55	14 44	6 53
L. 9	Julianus	☉ f.m. 20' 53 ^m	37	56	15 43	8 5
S. 10	1. s.e.h. 3 k.	Måneformørkelse Paul eremit	37	58	16 56	9 2
<i>Jesus velsigner de små børn</i> , Mark. 10,13-16. 1' række, Luk. 2,42 til enden.						
Uge 2						
M. 11	Hyginus		8 36	16 0	18 17	9 44
Ti. 12	Reinhold		35	1	19 39	10 15
O. 13	Hilarius	Tusmørket varer 50 ^m	34	3	21 0	10 38
To. 14	Felix		33	5	22 18	10 57
F. 15	Maurus		32	7	23 32	11 14
L. 16	Marcellus	Merkur st. østl. elong. Castor kulm. midn.	31	9	-	11 29
S. 17	2. s.e.h. 3 k.	Antonius ☉ s. kv. 0' 58 ^m Procyon kulm. midn.	30	10	0 45	11 45
<i>Zakæus</i> , Luk. 19,1-10. 1' række, Joh. 2,1-11.						
Uge 3						
M. 18	Prisca		8 28	16 12	1 55	12 1
Ti. 19	Pontianus	Pollux kulm. midn.	27	14	3 5	12 20
O. 20	Fabian og Sebastian	Tusmørket varer 49 ^m ☾ fjernest Jorden	26	16	4 14	12 43
To. 21	Agnes		24	18	5 20	13 12
F. 22	Vincentius		24	18	6 22	13 49
L. 23	Emerentius		23	20	7 17	14 36
S. 24	3. s.e.h. 3 k.	Timotheus	21	22	8 3	15 33
<i>Giv os mere tro</i> , Luk. 17,5-10. 1' række, Matth. 8,1-13.						
Uge 4						
M. 25	Pauli omv.	☉ n.m. 5' 56 ^m	8 18	16 26	8 40	16 39
Ti. 26	Polycarpus		17	28	9 9	17 51
O. 27	Chrysostomus	Tusmørket varer 47 ^m	15	31	9 33	19 6
To. 28	Fred. 6.s føds.	Carolus Magnus	13	33	9 53	20 24
F. 29	Chr. 7.s føds.	Valerius	12	35	10 11	21 42
L. 30	Adelgunde		10	37	10 28	23 2
S. 31	4. s.e.h. 3 k.	Vigilius	8	39	10 45	-
<i>Jesus vandrer på søen</i> , Matth. 14,22-33. 1' række, Matth. 8,23-27.						

Januar 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	5.49	18.23
2.	6.26	19.07
3.	7.11	20.02
4.	8.09	21.12
5.	9.27	22.29
6.	10.47	23.40
7.	11.58	-
8.	0.43	13.02
9.	1.39	13.59
10.	2.30	14.51
11.	3.17	15.40
12.	4.02	16.26
13.	4.20	17.13
14.	5.30	17.58
15.	6.12	18.41
16.	6.54	19.05
17.	7.39	20.16
18.	8.32	21.13
19.	9.39	22.18
20.	10.53	23.31
21.	-	12.06
22.	0.32	13.00
23.	1.18	13.43
24.	1.57	14.21
25.	2.35	14.59
26.	3.13	15.37
27.	3.50	16.15
28.	4.26	16.52
29.	5.00	17.27
30.	5.34	18.03
31.	6.08	18.44

FEBRUAR 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 ^t 35 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^t 3 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned.	Op	Ned
Uge 5			t m	t m	t m	t m
M. 1	Brigida	Solens radius 16 ^t 15 ^m	8 6	16 41	11 4	0 23
		Ø fkv. 15 ^t 28 ^m			11 26	1 46
Ti. 2	Kyndelmisse	Deneb kulm. midn. m.n.	4	43	11 55	3 10
O. 3	Blasius	Tusmørket varer 46 ^m	2	46	12 34	4 31
To. 4	Veronica		0	48	13 25	5 45
F. 5	Agathe	☾ nærmest Jorden	7 58	50	14 30	6 47
L. 6	Dorothea		56	52	15 46	7 35
S. 7	Septuagesima	Richard	54	54		
<i>De betroede talenter, Matth. 25,14–30.</i>						
1' række, Matth. 20,1–16.						
Uge 6			7 52	16 56	17 8	8 11
M. 8	Corintha	O f.m. 8 ^t 57 ^m	50	59	18 31	8 38
Ti. 9	Appolonia		48	17 1	19 52	9 0
O. 10	Scolastica	Tusmørket varer 44 ^m	46	3	21 10	9 18
To. 11	Euphrosyne		44	5	22 25	9 34
F. 12	Eulalia		41	7	23 38	9 49
L. 13	Benignus		39	9	–	10 6
S. 14	Sexagesima	Valentinus				
<i>Sødens vækst, Mark. 4,26–32.</i>						
1' række, Luk. 8,4–15.						
Uge 7			7 37	17 12	0 50	10 24
M. 15	Faustinus	O s.kv. 21 ^t 21 ^m	35	14	2 0	10 45
Ti. 16	Juliane		32	16	3 7	11 11
O. 17	Findanus	Tusmørket varer 43 ^m	30	18	4 11	11 45
To. 18	Concordia	☾ fjernest Jorden	28	20	5 9	12 28
F. 19	Ammon		25	22	5 58	13 21
L. 20	Eucharias	Quinquagesima.	23	25	6 39	14 24
S. 21	Fastelavn	Esto mihi Samuel				
<i>Op til Jerusalem, Luk. 18,31 til enden.</i>						
1' række, Matth. 3,13 til enden.						
Uge 8			7 21	17 27	7 11	15 34
M. 22	Peters stol		18	29	7 37	16 50
Ti. 23	Hvide Tirsdag	Papias ● n.m. 22 ^t 13 ^m			7 58	18 8
O. 24	Aske Onsdag	Matthias Tusmørket varer 42 ^m	16	31	8 17	19 28
To. 25	Victorinus	Regulus kulm. midn.	13	33	8 34	20 49
F. 26	Inger	Venus lyser stærkest	11	35	8 51	22 11
L. 27	Leander	Merkur st. vestl. elong.	9	37	9 9	23 35
S. 28	I. s.i fasten	Quadragesima. Invocavit Øllegaard	6	40		
<i>Hvem er den største? Luk. 22,24–32.</i>						
1' række, Matth. 4,1–11.						

Februar 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	6.48	19.32
2.	7.39	20.35
3.	8.51	21.53
4.	10.17	23.11
5.	11.38	-
6.	0.23	12.53
7.	1.26	13.53
8.	2.20	14.44
9.	3.06	15.30
10.	3.48	16.14
11.	4.29	16.53
12.	5.07	17.32
13.	5.44	18.10
14.	6.20	18.47
15.	7.00	19.28
16.	7.46	20.18
17.	8.47	21.17
18.	9.55	22.24
19.	11.14	23.38
20.	-	12.29
21.	0.44	13.18
22.	1.32	13.59
23.	2.13	14.38
24.	2.52	15.16
25.	3.30	15.54
26.	4.05	16.31
27.	4.40	17.07
28.	5.14	17.44

MARTS 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 ^h 38 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 23 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
M. 1	Albinus	Solens radius 16 ^h 10 ^m	7 4	17 42	9 31	-
Ti. 2	Simplicius	○ fkv. 23 ^h 15 ^m	1	44	9 57	0 58
O. 3	Tamperdag	Kunigunde Tusmørket varer 42 ^m	6 59	46	10 31	2 19
To. 4	Adrianus	Tusmørket varer 42 ^m ☾ nærmest Jorden	56	48	11 16	3 35
F. 5	Theophilus		54	50	12 15	4 39
L. 6	Gotfred		51	52	13 25	5 31
S. 7	2. si fasten	Reminiscere Perpetua	48	54	14 44	6 10
<i>Menneskets afmagt, Jesu magt, Mark. 9,17-29.</i>						
1 ^h række, Matth. 15,21-28. Uge 10						
M. 8	Beata		6 46	17 56	16 5	6 39
Ti. 9	40 riddere	○ f.m. 21 ^h 45 ^m	43	58	17 26	7 2
O. 10	Ædel	Tusmørket varer 41 ^m	41	18 0	18 46	7 21
To. 11	Fred. 9.s føds.	Thala	38	2	20 3	7 37
F. 12	Gregorius		36	5	21 18	7 53
L. 13	Macedonius		33	7	22 32	8 9
S. 14	3. si fasten	Oculi Eutychius	31	9	23 43	8 26
<i>Løgnens fader, Joh. 8,42-51.</i>						
1 ^h række, Luk. 11,14-28. Uge 11						
M. 15	Zacharias		6 28	18 11	-	8 46
Ti. 16	Gudmund	Tusmørket varer 41 ^m	25	13	0 53	9 10
O. 17	Gertrud	○ s. kv. 18 ^h 15 ^m ☾ fjernest Jorden	23	15	1 59	9 40
To. 18	Fred. 3.s føds.	Alexander	20	17	3 52	11 8
F. 19	Joseph		18	19	4 36	12 6
L. 20	Gordius	jævn døgn Lætare	15	21	5 11	13 14
S. 21	Midfaste	Benedictus	12	23		
<i>Jesus, livets brød, Joh. 6,35-51.</i>						
1 ^h række, Joh. 6,1-15. Uge 12						
M. 22	Paulus		6 10	18 25	5 39	14 28
Ti. 23	Fidelis		7	27	6 2	15 45
O. 24	Ulrica	Tusmørket varer 42 ^m	4	29	6 21	17 6
To. 25	Mariæ bebud.	● n.m. 11 ^h 17 ^m	2	31	6 39	18 28
F. 26	Gabriel		5 59	33	6 56	19 52
L. 27	Kastor	Judica	57	35	7 14	21 18
S. 28	5. si fasten	Dr. Ingrid Eustachius	54	37	7 34	22 44
<i>Mariæ lovsang, Luk. 1,46-56.</i>						
1 ^h række, Luk. 1,26-38. Uge 13						
M. 29	Jonas	☾ nærmest Jorden	5 51	18 39	7 59	-
Ti. 30	Quirinus	Balbina	49	41	8 30	0 9
O. 31	Fred. 5.s føds.	Tusmørket varer 42 ^m Mars i opp. til Solen	46	43	9 12	1 28

Marts 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	5.49	18.23
2.	6.30	19.08
3.	7.19	20.06
4.	8.30	21.23
5.	9.57	22.45
6.	11.24	-
7.	0.06	12.41
8.	1.12	13.42
9.	2.06	14.32
10.	2.51	15.16
11.	3.32	15.54
12.	4.08	16.31
13.	4.42	17.04
14.	5.14	17.37
15.	5.47	18.08
16.	6.23	18.44
17.	7.05	19.26
18.	7.57	20.18
19.	9.05	21.25
20.	10.21	22.42
21.	11.45	-
22.	0.03	12.46
23.	1.00	13.31
24.	1.45	14.11
25.	2.25	14.51
26.	3.03	15.29
27.	3.40	16.07
28.	4.17	16.43
29.	4.53	17.23
30.	5.34	18.03
31.	6.19	18.50

APRIL 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^f 1 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^f 14 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			i m	i m	i m	i m
		Solens radius 16' 2"				
To. 1	Hugo	☉ f. kv. 6' 8 ^m	5 44	18 45	10 6	2 36
F. 2	Theodosius	Venus st. vestl. elong.	41	47	11 13	3 31
L. 3	Nicætas		38	49	12 28	4 13
S. 4	Palmesøndag	Ambrosius	36	51	13 48	4 44
<i>Jesus salves i Bethania, Mark. 14,3-9.</i>						
1' række, Matth. 21,1-9. Uge 14						
M. 5	Irene		5 33	18 53	15 8	5 7
Ti. 6	Sixtus		31	55	16 27	5 27
O. 7	Egesippus	Tusmørket varer 43 ^m	28	57	17 44	5 43
To. 8	Skærtorsdag	Chr. 9.s føds.			18 59	5 58
		Janus	26	59	20 14	6 14
		☉ f.m. 11' 18 ^m			21 27	6 30
		Procopius			22 38	6 48
F. 9	Langfredag	Saturn i opp.	23	19 1		
L. 10	Ezechiel	til Solen	20	3		
S. 11	Påskedag	Leo	18	5		
<i>Kristi opstandelse, Matth. 28,1-8.</i>						
1' række, Mark. 16,1-7. Uge 15						
M. 12	2. påskedag	Chr. 4. s føds.	5 15	19 7	23 47	7 10
Ti. 13	Justinus	Julius	13	9	-	7 37
O. 14	Tiburtius	Tusmørket varer 45 ^m	10	11	0 50	8 12
		☾ Ijærnest Jorden			1 46	8 56
		Olympia			2 33	9 51
To. 15	Chr. 5.s føds.	Pluto i opp. til Solen	8	13	3 11	10 54
		Spica kulm. midn.			3 41	12 5
F. 16	Margrethe	Mariane	5	15		
	2.s føds.	☉ s.kv. 13' 42 ^m				
L. 17	Anicetus		3	17		
S. 18	1. s.e. påske	Quasimodo				
		Eleutherius	1	19		
<i>Vogt mine får, Joh. 21,15-19.</i>						
1' række, Joh. 20,19 til enden Uge 16						
M. 19	Daniel		4 58	19 21	4 5	13 20
Ti. 20	Sulpicius		56	23	4 25	14 39
O. 21	Florentius	Tusmørket varer 47 ^m	53	25	4 43	16 0
To. 22	Cajus		51	27	5 0	17 24
F. 23	Georgius	☉ n.m. 21' 29 ^m	48	29	5 17	18 51
L. 24	Albertus	Misericordia Domini	46	31	5 36	20 19
S. 25	2. s.e. påske	Mark. evang.	44	33	5 59	21 48
		☾ nærmest Jorden				
<i>Hyrden og fårene, Joh. 10,22-30.</i>						
1' række, Joh. 10,11-16. Uge 17						
M. 26	Cletus	Jupiter i opp. til Solen	4 41	19 35	6 28	23 13
Ti. 27	Charl. Amalie	Ananias	39	37	7 6	-
O. 28	Vitalis	Tusmørket varer 49 ^m	37	39	7 57	0 29
To. 29	Peter martyr	Arcturus kulm. midn.	34	41	9 2	1 30
F. 30	Severus	☉ f. kv. 13' 7 ^m	32	43	10 16	2 16

April 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	7.12	19.49
2.	8.23	21.02
3.	9.44	22.22
4.	11.09	23.45
5.	-	12.26
6.	0.53	13.25
7.	1.46	14.14
8.	2.31	14.55
9.	3.09	15.32
10.	3.44	16.04
11.	4.15	16.33
12.	4.46	17.03
13.	5.17	17.32
14.	5.52	18.06
15.	6.32	18.44
16.	7.18	19.29
17.	8.14	20.25
18.	9.29	21.43
19.	10.50	23.11
20.	-	12.01
21.	0.19	12.54
22.	1.10	13.39
23.	1.53	14.21
24.	2.34	15.02
25.	3.13	15.41
26.	3.53	16.22
27.	4.36	17.04
28.	5.23	17.51
29.	6.13	18.40
30.	7.11	19.38

MAJ 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15' 15 ^m og tilager i månedens løb 1' 47 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
L. 1	Voldermisse	Philip og Jacob Solens radius 15' 54"	4 30	19 45	11 35	2 50
S. 2/3	s.e. påske	Jubilate, Athanasius Vejen, sandheden og livet, Joh.14,1-11.	28	47	12 55	3 15
1' række, Joh. 16,16-22. Uge 18						
M. 3	Korsmisse		4 26	19 49	14 14	3 35
Ti. 4	Florian		23	51	15 30	3 52
O. 5	Danmarks befrielse	Gothard Tusmørket varer 51 ^m De lyse nætter beg.	21	53	16 45	4 6
To. 6	Joh. ante portam		19	55	17 59	4 21
F. 7	Bededag	Flavia	17	57	19 13	4 36
L. 8	Stanislaus	O f.m. 1' 45 ^m	15	59	20 25	4 53
S. 9	4. s.e. påske	Cantate, Caspar Merkur st. østl. elong.	13	20 1	21 35	5 13
Sandheden gør fri, Joh. 8,28-36.						
1' række, Joh. 16,5-15. Uge 19						
M. 10	Gordianus		4 11	20 2	22 41	5 38
Ti. 11	Mamertus	☾ fjernest Jorden	9	4	23 41	6 9
O. 12	Pancratius	Tusmørket varer 54 ^m	7	6	-	6 49
To. 13	Ingenius		5	8	0 31	7 40
F. 14	Kristian		3	10	1 12	8 39
L. 15	Sophie		1	12	1 45	9 46
S. 16	5. s.e. påske	Rogate, Sara ☉ s.kv. 6' 11 ^m	0	14	2 10	10 59
Jesu bøn for disciplene, Joh. 17,1-11.						
1' række, Joh. 16,23-28. Uge 20						
M. 17	Bruno		3 58	20 15	2 31	12 14
Ti. 18	Erik		56	17	2 49	13 33
O. 19	Potentiana	Tusmørket varer 58 ^m	55	19	3 5	14 54
To. 20	Kr.himmelf.	Angelica	53	21	3 21	16 18
F. 21	Helene		51	22	3 38	17 46
L. 22	Castus		50	24	3 59	19 16
S. 23	6. s.e. påske	Exaudi, Desiderius ● n.m. 5' 40 ^m	48	26	4 24	20 46
At de alle må være eet, Joh. 17,20 til enden.						
1' række, Joh. 15,26 til enden og 16,1-4. Uge 21						
M. 24	Esther	☾ nærmest Jorden	3 47	20 27	4 58	22 9
Ti. 25	Urbanus	Uranus i opp. til Sol	45	29	5 44	23 20
O. 26	Kpr. Frederik	Beda	44	30	6 45	-
To. 27	Lucian	Tusmørket varer 61 ^m	43	32	7 59	0 14
F. 28	Vilhelm		41	33	9 19	0 53
L. 29	Maximinus	☉ f. kv. 21' 7 ^m	40	35	10 41	1 22
S. 30	Pinsedag	Vigand	39	36	12 2	1 43
Helligåndens komme, Joh. 14,15-21.						
1' række, Joh. 14,23 til enden. Uge 22						
M. 31	2. pinsedag	Petronella	3 38	20 38	13 19	2 1

Maj 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	8.16	20.44
2.	9.27	21.57
3.	10.47	23.18
4.	-	12.02
5.	0.29	13.01
6.	1.22	13.49
7.	2.06	14.30
8.	2.44	15.06
9.	3.19	15.37
10.	3.50	16.05
11.	4.19	16.32
12.	4.52	17.03
13.	5.28	17.37
14.	6.03	18.13
15.	6.50	18.55
16.	7.38	19.43
17.	8.40	20.49
18.	9.58	22.15
19.	11.11	23.30
20.	-	12.13
21.	0.29	13.05
22.	1.19	13.53
23.	2.07	14.37
24.	2.49	15.20
25.	3.36	16.05
26.	4.24	16.52
27.	5.14	17.40
28.	6.08	18.32
29.	7.02	19.25
30.	8.02	20.23
31.	9.05	21.27

JUNI 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17' 2 ^m og aftager derefter indtil den 21., hvor den er 17' 27 ^m . Herefter og til månedens ende aftager dagen 6 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
Ti. 1	Nikomedes	Solens radius 15' 48" Antares kulm. midn.	3 37	20 39	14 35	2 16
O. 2	Tamperdag	Marcellinus Tusmørket varer 65 ^m	36	40	15 48	2 30
To. 3	Fred. 8.s føds.	Erasmus	35	42	17 1	2 44
F. 4	Optatus		34	43	18 14	3 0
L. 5	Grundlovsdag	Kong Hans' føds. Bonifacius	33	44	19 24	3 19
S. 6	Trinitatus	Norbertus O fm. 16' 59 ^m	32	45	20 32	3 41
<i>Dåb i den treenige Guds navn,</i>						
Matth. 28,18 til enden						
1' række, Joh. 3,1-15. Uge 23						
M. 7	Jeremias	☾ fjernest Jorden	3 31	20 46	21 35	4 10
Ti. 8	Medardus		31	47	22 29	4 46
O. 9	Primus	Tusmørket varer 67 ^m	30	48	23 13	5 33
To. 10	Onuphrius		29	49	23 48	6 30
F. 11	Pr. Henrik	Barnabas apostel	29	50	-	7 34
L. 12	Basilius		29	51	0 15	8 44
S. 13	1. s.e. trin.	Cyryllus, Capella kulm. midn. m.n.	28	51	0 37	9 57
<i>Den rige bonde, Luk. 12,13-21.</i>						
1' række, Luk. 16,19 til enden Uge 24						
M. 14	Rufinus	☉ s.kv. 19' 6 ^m	3 28	20 52	0 55	11 13
Ti. 15	Valdemarsdag	Vitus	28	53	1 11	12 31
O. 16	Tycho	Tusmørket varer 69 ^m	27	53	1 27	13 51
To. 17	Botolphus	Neptun i opp. til Sol	27	54	1 43	15 14
F. 18	Leontius		27	54	2 1	16 41
L. 19	Gervasius		27	55	2 22	18 11
S. 20	2. s.e. trin.	Silverius	27	55	2 51	19 39
<i>Kristi efterfølgelse, Luk. 14,25 til enden</i>						
1' række, Luk. 14,16-24. Uge 25						
M. 21	Albanus	Solhverv, længste dag ● n.m. 12' 52 ^m	3 28	20 55	3 30	20 58
Ti. 22	10000 Marty.	☾ nærmest Jorden	28	55	4 24	22 2
O. 23	Paulinus	Tusmørket varer 69 ^m	28	55	5 34	22 50
To. 24	St. Hansdag		28	55	6 54	23 24
F. 25	Prosper		29	55	8 19	23 48
L. 26	Pelagius	Merkur st. vestl. elong.	29	55	9 43	-
S. 27	3. s.e. trin.	Syvsoverdag	30	55	11 4	0 8
<i>Den fortable søn, Luk. 15,11 til enden</i>						
1' række, Luk. 15,1-10. Uge 26						
M. 28	Carol. Amalie	Eleonora ☉ f.kv. 6' 56 ^m	3 30	20 55	12 22	0 24
Ti. 29	Petrus Paulus		31	55	13 37	0 39
O. 30	Lucina	Tusmørket varer 68 ^m	32	54	14 51	0 53

Juni 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	10.15	22.43
2.	11.30	23.56
3.	-	12.32
4.	0.53	13.21
5.	1.39	14.03
6.	2.18	14.38
7.	2.54	15.10
8.	3.26	15.39
9.	4.00	16.10
10.	4.35	16.43
11.	5.11	17.18
12.	5.48	17.54
13.	6.27	18.32
14.	7.11	19.15
15.	8.03	20.10
16.	9.10	21.23
17.	10.25	22.42
18.	11.34	23.49
19.	-	12.33
20.	0.48	13.28
21.	1.43	14.17
22.	2.34	15.05
23.	3.25	15.53
24.	4.15	16.40
25.	5.06	17.28
26.	5.56	18.06
27.	6.47	19.04
28.	7.38	19.55
29.	8.32	20.51
30.	9.34	21.58

JULI 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^h 21 ^m og aftager i månedens løb 1 ^h 23 ^m .			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
To. 1	Chr. 2.s føds.	☿ Fred. 2.s føds. Theobaldus	3 32	20 54	16 3	1 8
F. 2	Marizæ besøg.	☉ Solens radius 15' 45"	33	53	17 14	1 25
L. 3	Cornelius	☽ Vega kulm. midn.	34	53	18 23	1 46
S. 4	4. s.e. trin.	☾ Ulricus Jorden fjernest Solen	35	52	19 27	2 12
<i>Elsk Eders fjender, Matth. 5,43 til enden</i>						
1' række, Luk. 6,36-42.						
Uge 27						
M. 5	Anshelmus	☾ fjernest Jorden	3 36	20 52	20 25	2 46
Ti. 6	Dion	☉ f.m. 8 ^t 32 ^m	37	51	21 12	3 29
O. 7	Villebaldus	Tusmørket varer 66 ^m	38	50	21 50	4 23
To. 8	Kjeld		39	49	22 20	5 25
F. 9	Sostrata		40	48	22 43	6 34
L. 10	Knud konge		42	48	23 2	7 46
S. 11	5. s.e. trin.	☽ Josva	43	47	23 19	9 1
<i>Peters bekendelse, Matth. 16,13-26.</i>						
1' række, Luk. 5,1-11.						
Uge 28						
M. 12	Henrik		3 44	20 45	23 34	10 16
Ti. 13	Margarethe		45	44	23 49	11 34
O. 14	Bonaventura	☾ Tusmørket varer 63 ^m	47	43	-	12 53
To. 15	Apostl. deling	☉ s.kv. 4 ^t 47 ^m	48	42	0 5	14 16
F. 16	Susanne		50	41	0 24	15 42
L. 17	Alexius		51	39	0 48	17 8
S. 18	6. s.e. trin.	☽ Arnolphus	53	38	1 21	18 31
<i>Den rige yngling, Matth. 19,16-26.</i>						
1' række, Matth. 5,20-26.						
Uge 29						
M. 19	Justa	☾ nærmest Jorden	3 54	20 37	2 6	19 43
Ti. 20	Elias	☉ n.m. 19 ^t 57 ^m	56	35	3 7	20 39
O. 21	Evenus	☽ Solformørkelse			4 24	21 20
To. 22	Maria Magd.	Tusmørket varer 59 ^m	57	34	5 49	21 49
F. 23	Appolinaris	Altair kulm. midn.	59	32	7 16	22 11
L. 24	Christina	Hundredagene beg.	4 1	30	8 41	22 29
S. 25	7. s.e. trin.	☽ Jacobus	2	29	10 3	22 45
<i>Bekendelse uden frygt, Matth. 10,24-31.</i>						
1' række, Mark. 8,1-9.						
Uge 30						
M. 26	Anna		4 6	20 25	11 21	23 0
Ti. 27	Martha	☉ f.kv. 19 ^t 22 ^m	7	24	12 37	23 15
O. 28	Aurelius	Tusmørket varer 56 ^m	9	22	13 51	23 31
To. 29	Oluf		11	20	15 3	23 51
F. 30	Abdon		13	18	16 13	-
L. 31	Germanus		15	16	17 19	0 15

Jul 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	10.46	23.16
2.	11.55	-
3.	0.20	12.50
4.	1.12	13.33
5.	1.55	14.11
6.	2.32	14.47
7.	3.08	15.20
8.	3.44	15.54
9.	4.19	16.29
10.	4.56	17.04
11.	5.32	17.38
12.	6.08	18.12
13.	6.47	18.50
14.	7.32	19.36
15.	8.30	20.40
16.	9.43	22.00
17.	10.57	23.17
18.	-	12.06
19.	0.27	13.08
20.	1.31	14.04
21.	2.27	14.54
22.	3.17	15.41
23.	4.05	16.26
24.	4.53	17.11
25.	5.38	17.55
26.	6.23	18.37
27.	7.08	19.21
28.	7.55	20.10
29.	8.48	21.10
30.	9.48	22.21
31.	11.02	23.42

AUGUST 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 ^h 58 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			i m	i m	i m'	i m
S. 1	8. s.e. trin.	Peters fængsel Solens radius 15' 47" ☾ fjernest Jorden	4 16	20 14	18 19	0 46
<i>At høre og gøre derefter, Matth. 7,22 til enden</i>						
1' række, Matth. 7,15-21. Uge 31						
M. 2	Hannibal		4 18	20 12	19 10	1 26
Ti. 3	Nikodemus	Tusmørket varer 52 ^m	20	10	19 51	2 16
O. 4	Dominicus	☉ f.m. 23' 34 ^m	22	8	20 24	3 16
To. 5	Osvaldus	Deneb kulm. midn.	24	6	20 49	4 24
F. 6	Kristi forkl.		26	4	21 9	5 36
L. 7	Donatus	De lyse nætter ender	28	2	21 26	6 50
S. 8	9. s.e. trin.	Ruth	29	0	21 41	8 6
<i>At vente på Herren, Luk. 12,32-48.</i>						
1' række, Luk. 16,1-9. Uge 32						
M. 9	Romanus		4 31	19 58	21 56	9 23
Ti. 10	Laurentius		33	56	22 11	10 41
O. 11	Herman	Tusmørket varer 50 ^m	35	53	22 29	12 1
To. 12	Chr. 3.s. føds.	Clara ☉ s.kv. 12 ^h 8 ^m	37	51	22 50	13 24
F. 13	Hippolytus		39	49	23 18	14 48
L. 14	Eusebius		41	47	23 56	16 10
S. 15	10. s.e. trin.	Mariæ himmelfart	43	44	-	17 24
<i>Dom over denne slægt, Matth. 11,16-24.</i>						
1' række, Luk. 19,41 til enden. Uge 33						
M. 16	Rochus		4 45	19 42	0 48	18 26
Ti. 17	Anastatius	☾ nærmest Jorden	47	40	1 56	19 13
O. 18	Agapetus	Tusmørket varer 47 ^m	49	37	3 17	19 47
To. 19	Sebaldus	● n.m. 3 ^h 45 ^m	50	35	4 44	20 12
F. 20	Bernhard		52	33	6 12	20 32
L. 21	Salomon		54	30	7 37	20 49
S. 22	11. s.e. trin.	Symphorian	56	28	8 58	21 4
<i>Jesus og synderinden, Luk. 7,36 til enden</i>						
1' række, Luk. 18,9-14. Uge 34						
M. 23	Zakæus	Hundredagene ender	4 58	19 25	10 17	21 19
Ti. 24	Bartholomæus		5 0	23	11 34	21 35
O. 25	Ludvig	Tusmørket varer 45 ^m	2	20	12 48	21 54
To. 26	Irenæus	☉ f.kv. 10 ^h 49 ^m	4	18	14 0	22 16
F. 27	Gebhardus		6	15	15 9	22 45
L. 28	Lovise	Augustinus	8	13	16 11	23 21
S. 29	12. s.e. trin.	Joh. halsh. ☾ fjernest Jorden	10	10	17 6	-
<i>Bespottelse imod Ånden, Matth. 12,31-42.</i>						
1' række, Mark. 7,31 til enden Uge 35						
M. 30	Benjamin		5 12	19 8	17 50	0 8
Ti. 31	Bertha		14	5	18 25	1 5

August 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	-	12.12
2.	0.46	13.05
3.	1.32	13.47
4.	2.13	14.25
5.	2.49	15.02
6.	3.26	15.37
7.	4.02	16.12
8.	4.38	16.46
9.	5.11	17.18
10.	5.45	17.49
11.	6.22	18.26
12.	7.02	19.08
13.	7.55	20.06
14.	9.05	21.27
15.	10.25	22.55
16.	11.44	-
17.	0.15	12.54
18.	1.22	13.52
19.	2.18	14.42
20.	3.08	15.27
21.	3.53	16.10
22.	4.35	16.49
23.	5.16	17.28
24.	5.54	18.05
25.	6.32	18.43
26.	7.11	19.28
27.	7.57	20.24
28.	8.54	21.32
29.	10.01	22.53
30.	11.23	-
31.	0.16	12.34

SEPTEMBER 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13' 47 ^m og aftager i månedens løb 2' 16 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
O. 1	Ægidius	Tusmørket varer 44 ^m Solens radius 15' 52"	5 15	19 3	18 53	2 10
To. 2	Elisa		17	0	19 15	3 22
F. 3	Scraphia	○ f.m. 13' 28 ^m	19	18 58	19 33	4 37
L. 4	Juliane Marie	Theodosia	21	55	19 48	5 53
S. 5	13. s.e. trin.	Regina	23	53	20 3	7 11
<i>Den er sturt, som tjener, Matth. 20,20-28</i>						
1' række, Luk. 10,23-37. Uge 36						
M. 6	Magnus	Merkur st. østl. clong.	5 25	18 50	20 18	8 30
Ti. 7	Louise	Robert	27	47	20 35	9 50
O. 8	Mariæ føds.	Fomalhaut kulm.midn.	29	45	20 54	11 12
To. 9	Gorgonius	Tusmørket varer 43 ^m	31	42	21 19	12 36
F. 10	Burchhardt	▷ s.kv. 18' 19 ^m	33	40	21 52	13 58
L. 11	Hillebert		35	37	22 38	15 14
S. 12	14. s.e. trin.	Guido	37	34	23 39	16 18
<i>Den syge ved Bethesda dam, Joh. 5,1-15.</i>						
1' række, Luk. 17,11-19. Uge 37						
M. 13	Cyprianus	☾ nærmest Jorden	5 39	18 32	-	17 9
Ti. 14	† ophøjelse		40	29	0 53	17 46
O. 15	Tamperdag	Eskild	42	26	2 16	18 14
To. 16	Euphemia	Tusmørket varer 42 ^m	44	24	3 43	18 35
F. 17	Lambertus	● n.m. 13' 9 ^m	46	21	5 8	18 53
L. 18	Chr. 8.s føds.	Titus	48	19	6 32	19 8
S. 19	15. s.e. trin.	Constantia	50	16	7 53	19 23
<i>Eet er fornuøent, Luk. 10,38 til enden.</i>						
1' række, Matth. 6,24 til enden. Uge 38						
M. 20	Tobias		5 52	18 13	9 12	19 39
Ti. 21	Matthæus		54	11	10 29	19 56
O. 22	Mauritius	Tusmørket varer 41 ^m	56	8	11 44	20 16
To. 23	Linus	Jævndøgn	58	5	12 55	20 42
F. 24	Tecla		6 0	3	14 1	21 15
L. 25	Cleophas	☾ f.kv. 5' 7 ^m	2	0	14 59	21 58
S. 26	16. s.e. trin.	☾ fjernest Jorden	4	17 58	15 48	22 51
<i>Lazarus' opvækkelse, Joh. 11,19-45.</i>						
1' række, Luk. 7,11-17. Uge 39						
M. 27	Cosmus		6 6	17 55	16 26	23 53
Ti. 28	Venceslaus		7	52	16 56	-
O. 29	St. Michael	Tusmørket varer 41 ^m	9	50	17 19	1 3
To. 30	Hieronimus		11	47	17 38	2 17

September 1982

Højvande ved
vestrskysten se s. 30

1.	1.08	13.22
2.	1.49	14.02
3.	2.25	14.38
4.	3.02	15.15
5.	3.37	15.48
6.	4.12	16.22
7.	4.47	16.55
8.	5.21	17.27
9.	5.58	18.05
10.	6.37	18.48
11.	7.26	19.47
12.	8.37	21.12
13.	10.02	22.40
14.	11.25	-
15.	0.05	12.40
16.	1.12	13.38
17.	2.07	14.27
18.	2.54	15.09
19.	3.34	15.48
20.	4.12	16.25
21.	4.47	16.59
22.	5.21	17.32
23.	5.54	18.08
24.	6.27	18.48
25.	7.08	19.39
26.	8.00	20.47
27.	9.08	22.05
28.	10.28	23.35
29.	11.55	-
30.	0.34	12.48

OKTOBER 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11' 31 ^m og aftager i månedens løb 2' 19 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
F. 1	Remigius	Solens radius 16' 0"	6 13	17 44	17 55	3 34
L. 2	Ditlev	}	15	42	18 10	4 52
S. 3	17. s.e. trin.		17	39	18 24	6 12
<i>Jesus som gæst hos toldereren Levi,</i> Mark. 2,14-22.						
1' række, Luk. 14,1-11			Uge 40			
M. 4	Franciscus		6 19	17 37	18 40	7 34
Ti. 5	Placidus		21	34	18 59	8 58
O. 6	Fred. 7.s føds.	}	23	32	19 22	10 23
To. 7	Fred. 1.s føds.		25	29	20 33	13 7
F. 8	Ingeborg	Amalie	27	26	21 29	14 15
L. 9	Dionysius	☾ nærmest Jorden	29	24	22 39	15 9
S. 10	18. s.e. trin.	}	31	21		
<i>Det sande vintræ,</i> Joh. 15,1-11.						
1' række, Matth. 22,34 til enden			Uge 41			
M. 11	Fred. 4.s føds.		6 33	17 19	23 58	15 49
Ti. 12	Maximilian		35	16	-	16 19
O. 13	Angelus	}	37	14	1 22	16 41
To. 14	Calixtus		39	11	2 46	16 59
F. 15	Hedevig		41	9	4 9	17 14
L. 16	Gallus	Florentinus	43	6	5 30	17 28
S. 17	19. s.e. trin.	● n.m. 1' 4 ^m	45	4	6 50	17 43
<i>De første disciple,</i> Joh. 1,35 til enden.						
1' række, Matth. 9,1-8.			Uge 42			
M. 18	Lukas evang.		6 47	17 1	8 8	17 59
Ti. 19	Balthasar		50	16 59	9 25	18 18
O. 20	Felicianus	}	52	57	10 39	18 41
To. 21	11.000 jomf.		54	54	11 49	19 11
F. 22	Cordula		56	52	12 51	19 49
L. 23	Søren	☾ fjernest Jorden	58	49	13 44	20 38
S. 24	20. s.e. trin.	}	7 0	47	14 26	21 37
<i>De utro vingårdsmænd,</i> Matth. 21,28-44.						
1' række, Matth. 22,1-14.			Uge 43			
M. 25	Crispinus	☾ f.k.v. 1' 8 ^m	7 2	16 45	14 59	22 43
Ti. 26	Amandus		4	42	15 24	23 55
O. 27	Sem	}	6	40	15 44	-
To. 28	Marie Sophie		8	38	16 0	1 10
F. 29	Narcissus	Simon og Judas	10	36	16 30	3 47
L. 30	Absalon		12	33	16 45	5 8
S. 31	21. s.e. trin.	}	15	31		
<i>Markerne er hvide til høst,</i> Joh. 4,34-42.						
1' række, Joh. 4,46-53.						

Oktober 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	1.18	13.31
2.	1.56	14.09
3.	2.32	14.44
4.	3.09	15.20
5.	3.46	15.54
6.	4.21	16.29
7.	4.57	17.07
8.	5.37	17.49
9.	6.19	18.40
10.	7.11	19.45
11.	8.23	21.05
12.	9.44	22.29
13.	11.09	23.51
14.	-	12.22
15.	0.55	13.19
16.	1.49	14.07
17.	2.32	14.48
18.	3.12	15.25
19.	3.47	15.58
20.	4.19	16.31
21.	4.49	17.03
22.	5.18	17.38
23.	5.51	18.16
24.	6.27	19.02
25.	7.12	20.00
26.	8.10	21.16
27.	9.32	22.38
28.	10.59	23.47
29.	-	12.03
30.	0.37	12.51
31.	1.21	13.33

NOVEMBER 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 ^h 12 ^m og aftager i månedens løb 1 ^h 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 44			t m	t m	t m	t m
M. 1	Alle helgen	{ Solens radius 16' 8" O f.m. 13' 57 ^m	7 17	16 29	17 2	6 33
Ti. 2	Alle sjæle		19	27	17 23	8 0
O. 3	Hubertus	Tusmørket varer 45 ^m C nærmest Jorden	21	25	17 50	9 29
To. 4	Otto		23	23	18 28	10 54
F. 5	Malachias		25	21	19 20	12 9
L. 6	Leonhardus		27	19	20 27	13 9
S. 7	Allehelgenss. Engelbrecht		29	17	21 45	13 54
<i>Jordens salt og verdens lys, Matth. 5,13-16.</i> 1' række, Matth. 5,1-12						
Uge 45						
M. 8	Claudius	O s.kv. 7' 38 ^m	7 31	16 15	23 8	14 25
Ti. 9	Theodor		34	13	-	14 49
O. 10	Luther	Tusmørket varer 46 ^m	36	11	0 32	15 7
To. 11	Morten bisp		38	9	1 54	15 22
F. 12	Torkild		40	7	3 14	15 36
L. 13	Arcadius		42	5	4 32	15 50
S. 14	23. s.e. trin. Frederik		44	4	5 50	16 5
<i>Enkens skærv, Mark. 12,41 til enden.</i> 1' række, Matth. 22,15- 22.						
Uge 46						
M. 15	Leopold	● n.m. 16' 10 ^m	7 46	16 2	7 7	16 22
Ti. 16	Othenius		48	0	8 22	16 42
O. 17	Anianus	Tusmørket varer 47 ^m	50	15 58	9 35	17 9
To. 18	Hesychius		52	57	10 41	17 43
F. 19	Elisabeth		54	55	11 38	18 28
L. 20	Volkmarus	C fjernest Jorden	56	54	12 25	19 23
S. 21	24. s.e. trin. Mariæ ofring		58	52	13 1	20 26
<i>Fra døden til livet, Joh. 5,17-29.</i> 1' række, Matth. 9,18-26.						
Uge 47						
M. 22	Cecilia	C f. kv. 21' 5 ^m	8 0	15 51	13 28	21 36
Ti. 23	Clemens		2	50	13 50	22 48
O. 24	Chrysogonus	Tusmørket varer 49 ^m	4	48	14 7	-
To. 25	Catharina		6	47	14 22	0 3
F. 26	Conradus		8	46	14 36	1 20
L. 27	Facundus		9	45	14 50	2 39
S. 28	1. s.i advent Sophie Magd.		11	43	15 5	4 1
<i>Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21,1-9.</i> 2' række, Luk. 4,16-30.						
Uge 48						
M. 29	Saturninus	Andreas	8 13	15 42	15 24	5 27
Ti. 30	Chr. 6.s føds.		15	41	15 47	6 56

November 1982Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	2.00	14.13
2.	2.40	14.51
3.	3.19	15.29
4.	3.57	16.10
5.	4.38	16.55
6.	5.21	17.44
7.	6.10	18.39
8.	7.05	19.43
9.	8.11	20.55
10.	9.25	22.11
11.	10.43	23.28
12.	11.56	-
13.	0.33	12.55
14.	1.25	13.43
15.	2.10	14.24
16.	2.48	15.01
17.	3.22	15.34
18.	3.51	16.07
19.	4.19	16.39
20.	4.49	17.14
21.	5.23	17.54
22.	5.58	18.36
23.	6.39	19.24
24.	7.26	20.23
25.	8.28	21.36
26.	9.53	22.49
27.	11.06	23.49
28.	-	12.05
29.	0.43	12.55
30.	1.29	13.42

DECEMBER 1982

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ¹ 24 ^m og aftager derefter indtil den 22., hvor den er 6 ¹ 56 ^m . Herefter og til månedens ende tiltager dagen 7 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			i m	i m	i m	i m
O. 1	Arnold	Tusmørket varer 50 ^m Solens radius 16' 15" O f.m. 1' 21 ^m	8 16	15 41	16 20 17 7	8 26 9 49
To. 2	Bibiana	☾ nærmest Jorden Aldebaran kulm. midn.	18	40	18 9 19 27	10 59 11 52
F. 3	Svend		20	39	20 51	12 29
L. 4	Charl. Fred.	Barbara	21	38		
S. 5	2. s.i advent	Sabina	23	37		
<i>Når Menneskesønnen kommer, Luk. 21,25-36.</i>						
2' række, Matth. 25,1-13			Uge 49			
M. 6	Nikolaus		8 24	15 37	22 17	12 56
Ti. 7	Agathon	☽ s.kv. 16' 53 ^m	26	36	23 41	13 16
O. 8	Marizē undf.	Tusmørket varer 52 ^m	27	36	-	13 32
To. 9	Rudolph		28	35	1 2	13 46
F. 10	Judith		30	35	2 21	13 59
L. 11	Damasus	Epimachus	31	35	3 38	14 13
S. 12	3. s.i advent	Capella kulm. midn. Rigel kulm. midn.	32	35	4 54	14 29
<i>Johannes Døber i fængsel, Matth. 11,2-10.</i>						
2' række, Luk. 1,67 til enden.			Uge 50			
M. 13	Lucia		8 33	15 34	6 9	14 47
Ti. 14	Crispus	Nikatius	34	34	7 22	15 11
O. 15	Tamperdag	Tusmørket varer 52 ^m	35	34	8 31	15 42
To. 16	Lazarus	● n.m. 10' 18 ^m	36	34	9 32	16 23
F. 17	Albina	Solformørkelse	37	34	10 22	17 14
L. 18	Lovise	☾ fjernest Jorden	38	35	11 2	18 14
S. 19	4. s.i advent	Nemesius	38	35	11 32	19 22
<i>Johannes' vidnesbyrd, Joh. 1,19-28.</i>						
2' række, Joh. 3,25 til enden.			Uge 51			
M. 20	Abraham		8 39	15 35	11 55	20 33
Ti. 21	Thomas	Tusmørket varer 53 ^m	40	36	12 14	21 46
O. 22	Japetus	Solhv., korteste dag Betelgeuse kulm. midn.	40	36	12 29 12 42	23 0 -
To. 23	Torlacus	☽ f.kv. 15' 17 ^m	41	37	12 56	0 16
F. 24	Alexandrine	Adam	41	37	13 10	1 33
L. 25	Juledag		41	38	13 26	2 55
S. 26	St. Stephan		41	39		
<i>Det retfærdige blod, Matth. 23,34 til enden.</i>						
2' række, Matth. 10,32 til enden.			Uge 52			
M. 27	Joh. evang.		8 42	15 40	13 46	4 20
Ti. 28	Børnedag		42	41	14 13	5 49
O. 29	Noah	Tusmørket varer 52 ^m	42	42	14 51	7 16
To. 30	David	O f.m. 12' 33 ^m ☾ nærmest Jorden	42	43	15 46 16 58	8 36 9 39
F. 31	Sylvester	Merkur st. østl. elong.	42	44		

December 1982

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	1.14	14.27
2.	2.56	15.10
3.	3.40	15.58
4.	4.25	16.47
5.	5.13	17.40
6.	6.03	18.34
7.	6.57	19.33
8.	7.55	20.35
9.	8.58	21.43
10.	10.10	22.57
11.	11.24	-
12.	0.03	12.27
13.	0.58	13.18
14.	1.55	14.02
15.	2.23	14.40
16.	2.58	15.15
17.	3.29	15.48
18.	3.58	16.24
19.	4.31	16.59
20.	5.04	17.35
21.	5.40	18.15
22.	6.16	18.54
23.	6.55	19.40
24.	7.43	20.40
25.	8.47	21.51
26.	10.08	23.02
27.	11.20	-
28.	0.05	12.22
29.	1.01	13.18
30.	1.53	14.10
31.	2.41	15.01

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i hosstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Åbenrå og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 8. juli. Kalenderen angiver 3^t 39^m. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Åbenrå 17^m, hvorved man får 3^t 56^m. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 3^t 59^m.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for Månens op- og nedgang.

N. O. Dohn.

	ÅBENRÅ		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
Dec. II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Jan. I, Dec. I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Jan. II, Nov. II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Febr. I, Nov. I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Febr. II, Okt. II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Mar. I, Okt. I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Mar. II, Sept. II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
Apr. I, Sept. I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
Apr. II, Aug. II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I, Aug. I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II, Jull II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I, Jull I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i omstående tabeller beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet (i kommission hos Nyt Nordisk Forlag). Tidssangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 33 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 20 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl (forbindelsen til Før)	trække 7 min. fra
	Schlüttsiel (forbindelsen til Halligerne)	trække 36 min. fra
	Husum (forbindelsen til Pellworm m. v.)	trække 37 min. fra
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
	St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra
	Wyk	trække 26 min. fra
	Westerland	trække 1 time og 41 min. fra

Når man har sommertid i Danmark skal alle tider i denne almanak korrigeres for forskelle mellem sommertid og mellemeuropæisk tid.

Willy Buch.

Danske helligdage i 1982, som er hverdage i Sydslesvig

8. april	Skærtorsdag
7. maj	St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 1982, som er hverdage i Danmark

1. maj	Maj-festdag
17. juni	Den tyske enhedsdag
31. oktober	Reformationsdag
17. november	St. Bededag

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 1982 – Fastlandet

Juleferie	23. december 1981	-	5. januar 1982
Påskeferie	3. april 1982	-	17. april 1982
Pinseferie	29. maj 1982		
Sommerferie	18. juni 1982	-	31. juli 1982

Der er undervisningsfri alle lørdage fra 1. maj til sommerferien 1982. Desuden er følgende lørdage undervisningsfrie: 30. januar 1982, 20. februar 1982, 13. marts 1982. Endvidere er fredag den 21. maj 1982 undervisningsfri.

Formørkelser i året 1982

1. *Total måneformørkelse* den 9. januar, *synlig* i Danmark. Formørkelsen begynder kl. 19^l 14^m og slutter kl. 22^l 38^m. Totalitet begynder kl. 20^l 17^m og slutter kl. 21^l 35^m.

2. *Partiel solformørkelse* den 25. januar, *usynlig* i Danmark. Formørkelsen ses i Antarktis, i dele af New Zealand samt i de omliggende havområder.

3. *Partiel solformørkelse* den 21. juni, *usynlig* i Danmark. Formørkelsen ses i de sydligste dele af Afrika samt i havområdet mellem Afrika og Antarktis.

4. *Total måneformørkelse* den 6. juli, *usynlig* i Danmark.

5. *Partiel solformørkelse* den 20. juli, *synlig* i Danmark fra formørkelsens begyndelse indtil solnedgang. Formørkelsen begynder kl. 19^l 51^m og er på sit højeste kl. 20^l 25^m, hvor den omfatter 32/100 af Solens diameter. I København går Solen ned kl. 20^l 35^m.

Formørkelsen ses iøvrigt i de nordvestlige dele af Europa, i de nordlige dele af Atlanterhavet, på Grønland samt i de nordligste dele af Nordamerika og Asien.

6. *Partiel solformørkelse* den 15. december, *synlig* i Danmark fra solopgang indtil formørkelsens ophør. I København står Solen op kl. 8^l 35^m og formørkelsen ophører kl. 10^l 59^m. Den er på sit højeste kl. 9^l 40^m og omfatter da 53/100 af Solens diameter.

Formørkelsen ses desuden i hele Europa undtagen i de nordligste dele af Skandinavien, i de nordligste dele af Afrika, i Mellemøsten samt i de sydvestlige dele af Asien.

7. *Total måneformørkelse* den 30. december, *usynlig* i Danmark.

Planeterne i året 1982

Merkur er solsystemets inderste planet. Den er i almindelighed Solen så nær, at den ikke ses med det blotte øje. Den amerikanske rumsonde Mariner 10 fotograferede i 1974 den ene halvdel af Merkurs overflade, som viste sig at være kraterdækket i lighed med Månens. Merkur er praktisk taget atmosfæreløs, og temperaturen på dens overflade varierer mellem +430° C og -170° C.

Planeten vil set fra Jorden bevæge sig fra den ene side af Solen til den anden flere gange i årets løb. Den 16. januar, 9. maj, 6. september og 30. december er den længst øst for Solen og går omkring disse dage i København ned henholdsvis 1¼ time, 2½ time, ¼ time, og 1½ time efter Solen. Den 26. februar, 26. juni og 17. oktober er den længst vest for Solen og står da op henholdsvis ¾ time, 1 time og 2 timer før denne.

Venus er den næste planet i rækken fra Solen og den, der kommer Jorden nærmest. Dens størrelse og masse er omtrent som Jordens, og den er omgivet af et tæt skylag, der hindrer direkte lagtagelse af dens overflade. En række russiske og amerikanske rumsonder har vist, at temperaturen på planetens overflade er nær +500° C, og atmosfæren består hovedsagelig af kuldioxyd, og skylaget væsentligst af små dråber svovlsyre. Rumsonderne har endvidere vist, at Venus' overflade er en tør og stenet ørken med kratere, bjergkæder og vældige kløftdannelser.

Planetens tilsyneladende bevægelse er meget lig Merkurs, men noget langsommere, og Venus når større vinkelafstand fra Solen. Indtil midt i januar ses den på aftenhimmelen. Den 21. januar er den i nedre konjunktion med Solen og kan ikke lagttages. Fra slutningen af januar og indtil begyndelsen af oktober ses den på morgenhimmelen. Den 1. april er den længst vest for Solen og står da op 1¼ time før denne. Den 4. november er den i øvre konjunktion med Solen og kan ikke lagttages. Fra slutningen af december ses den igen på aftenhimmelen. Venus lyser stærkest den 25. februar.

Mars er den jordnæreste af de ydre planeter. Dens afstand fra Jorden varierer

mellem ca. 56 mill. km og ca. 378 mill. km. Når den ved opposition er nærmest, overgås den i lysstyrke kun af Venus; når den er fjernest, er den ikke klarere end Nordstjernen. Mars, der er omgivet af 2 måner, har en tynd atmosfære, og overfladestrukturerne kan svagt skimtes i store kikkerter. Amerikanske rumsonder har vist at ca. 40% af marsoverfladen er dækket af kratere, men desuden er der store områder med en kaotisk bjergstruktur, samt kæmpemæssige vulkaner og kløftdannelse. Biologiske eksperimenter udført af amerikanske sonder på Mars' overflade i 1976 og 1977 synes at vise, at der ikke eksisterer kendte former for liv på Mars.

Mars står i Jomfruen indtil midt i august (21. juli passerer den 1° 6' nord for Spica). Derefter går den ind i Vægten, midt i september går den ind i Skorpionen, omkring 1. oktober ind i Ophiuchus, i slutningen af oktober ind i Skytten og i begyndelsen af december ind i Stenbukken, hvor den forbliver resten af året. Ved årets begyndelse står den op omkring midnat og står i syd kl. 6. I begyndelsen af april står den i syd omkring midnat og er synlig det meste af natten. I slutningen af juni står den i syd kl. 18½ og går ned omkring midnat. Herefter og året ud er den synlig på aftenhimmelen. I slutningen af september går den ned 1½ time efter Solen og ved årets udgang går den ned 3½ time efter Solen. Mars er i opposition til Solen den 31. marts.

Jupiter er den største af planeterne. Den er omgivet af 15 kendte måner, hvoraf de 4 største – Io, Europa, Ganymede og Callisto – kan ses i selv ret små kikkerter. Jupiter er omgivet af et tæt skylag, som udviser en løjnfaldende bæltstruktur parallel med ækvator. Et ejendommeligt fænomen er den Store Røde Plet, som menes at være en gigantisk, stedsevarende hvirlvindstorm. Fotografier, optaget af de amerikanske rumsonder Voyager 1 og 2 i 1979, har bl. a. afsløret en tynd ring af meget små partikler omkring Jupiters ækvator, aktive vulkaner på Månen Io, samt muligvis en ny måne.

Jupiter går i begyndelsen af januar fra Jomfruen ind i Vægten. Midt i april går den igen ind i Jomfruen og i begyndelsen af september igen ind i Vægten, hvor den forbliver resten af året. Ved årets begyndelse står den i syd kl. 7½ og er synlig på morgenhimmelen. I slutningen af april står den i syd omkring midnat og er synlig det meste af natten. I slutningen af juni står den i syd kl. 19½. Herefter og til sidst i oktober er den synlig på aftenhimmelen. Omkring 1. oktober går den ned 1 time efter Solen. Fra sidst i november er den synlig på morgenhimmelen og ved årets udgang står den op 3 timer før Solen. Jupiter er i opposition til Solen den 26. april.

Saturn er den yderste af de i oldtiden kendte planeter. Den er omgivet af mindst 16 måner og et løjnfaldende ringsystem, der kan ses i en god kikkert. Fotografier optaget af den amerikanske rumsonde Voyager 1 i 1980 har vist, at ringsystemet består af et meget stort antal enkeltringe (måske tusinder).

Saturn står hele året i Jomfruen. Den 8. januar, 25. februar og 21. september passerer den 5° nord for Spica. Ved årets begyndelse står den i syd kl. 7 og er synlig på morgenhimmelen. Midt i april står den i syd omkring midnat og er synlig det meste af natten. I begyndelsen af juli står den i syd kl. 18½, herefter og indtil begyndelsen af oktober er den synlig på aftenhimmelen. I begyndelsen af oktober går den ned ½ time efter Solen. Fra begyndelsen af november og året ud er den synlig på morgenhimmelen. Ved årets udgang står den i syd kl. 7½. Saturn er i opposition til Solen den 9. april.

Uranus blev opdaget i 1781 af W. Herschel. Den er omgivet af 5 måner, der kun kan ses i store kikkerter, samt et ringsystem, der opdagedes i 1977. Planeten er endvidere ejendommelig derved, at dens rotationsakse er omtrent sammenfaldende med baneplanen.

Uranus, som under særligt gunstige forhold netop kan skimtes med det blotte øje, står ved årets begyndelse i Skorpionen, sidst i juni går den ind i Vægten og sidst

i september ind i Skorplonen, hvor den forbliver resten af året. Den er i opposition til Solen den 24. maj og står da omkring midnat 14° over Københavns horisont.

Neptun blev opdaget i 1846 ud fra beregninger af dens position, og efter at dens eksistens var forudsagt på grund af uregelmæssigheder i Uranus' banebevægelse. Neptun, der ikke er synlig for det blotte øje, er omgivet af 2 måner.

Neptun står hele året ved grænsen mellem Ophiuchus og Skytten. Den er i opposition til Solen den 17. juni og står da 12° over Københavns horisont.

Pluto, der blev opdaget i 1930, er den yderste, kendte planet i solsystemet. Den er lyssvag og kan kun ses i store kikkerte. Den ledsages af en måne, der opdagedes i 1978.

Pluto står hele året i Jomfruen. Den er i opposition til Solen den 15. april.

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver klar nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3.-4. januar (Kvadrantiderne), 22. april (Lyriderne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orioniderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernesked omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).

Sydslesvigproblemet, som jeg oplevede det

Af dr. phil. Signe Prytz

I januar 1981 modtog jeg en opfordring til at skrive en artikel til »Almanakken« – denne »hæderkronede institution«, som professor Lorenz Rerup kaldte den. Anledningen til opfordringen var et meget hyggeligt samvær med ægteparret Bøgh-Andersen fra Jaruplund under Europahøjskolens kursus på Sicilien april 1980. Her kom jeg en dag til at omtale min audiens hos Mrs. Clementine Churchill i 1950 på Fredensborg, hvor Sydslesvig var hovedemnet.

Men først baggrunden for min store interesse for den gamle danske landsdel: Jeg voksede op i et embedsmandshjem i Hellerup, hvor nationalfølelsen var meget stærk. Allerede i de første år under første verdenskrig udtalte min far sin sikre overbevisning om, at Sønderjylland ville komme tilbage til moderlandet efter krigen. Våbenstillandsdagen den 11. 11. 1918 satte fart i sønderjyske møder i København. Om sommeren havde jeg deltaget i et gymnasiastmøde på Skibelund Efterskole; en dag vadede nogle af os over Kongeåen, uden at den tyske vagtpost gjorde indsigelse. Det var første gang, jeg satte fod på sønderjysk jord!

Under møderne i hovedstaden hørte vi de mange kendte førere fra Sønderjylland, og både på skolen og hjemme sang vi de mange historiske sange, som moderne børn desværre ikke kender: »Det haver så nyligen regnet« – »Det var på Isted Hede« – »De vog dem, vi grov dem« – »Slesvig, vort elskede omstridte land« – »Slumrer sødt i Slesvigs jord« og »Venner, ser på Danmarks kort«.

Den 9. marts 1919 kom de sønderjyske soldater fra Feldham fange-

lejren til København; det var dem og de franske, vi havde strikket sokker til i skolen. Vi fik Marius Hansen som gæst og besøgte ham senere i hans hjem. Pastor Olfert Ricard prædikede i en overfyldt Garnisonskirke for gæsterne og deres værtsfolk. Den 24. marts kom fangerne fra Aurillac; vi fik fri fra skolen for at tage imod dem på Toldboden. Paul Verrier, der var professor i skandinavisk litteratur og sprog ved Sorbonne, og som havde gjort en stor indsats for krigsfangerne, blev båret i guldstol under processionen, der passerede Amalienborg. To dage efter overværede jeg de sønderjyske foreningers store modtagelsesfest i Cirkusbygningen, hvor oberstløjtnant Bang – Christian X's garderkammerat – talte for Kongen og hædersgæsterne.

I tiden inden genforeningen var der voldsomme meningsudvekslinger både på Christiansborg og i pressen om zonegrænserne. I mit hjem følte vi dyb skuffelse over at Flensborg, som i 1864 havde været Danmarks næststørste by, ikke kom med i første zone. I efteråret 1919 skrev min mor i sin dagbog: »Den 27. november var jeg til protestmøde mod regeringen!« Den 22. februar 1920 deltog jeg i folketoget til Amalienborg, hvor mellem 30- og 40.000 mennesker ønskede at bevidne Kongen deres troskab og håb med hensyn til Sydslesvig. Påskekrisen nærmede sig. Sidst i marts afskedigede Christian X regeringen Zahle, overbevist om at størsteparten af det danske folk stod bag ham. I mit hjem var vi meget optaget af regeringen Liebe, ikke mindst fordi kultusminister Edvard Hass fra Stenhus kostskole i Holbæk var min gudfar og fik lejlighed til at besøge os Påskelørdag. Hvor var det spændende at høre ham fortælle om de mange aktuelle spørgsmål. I sin dagbog skrev min mor: »Jublende glæde i Flensborg over at blive af med den tyskvenlige regering!« Men ak, den ny fik kun kort levetid! Den Clausenske grænselinie mellem 1. og 2. zone lå fast, og i 3. zone skulle der slet ikke stemmes.

Den 15. juni 1920 blev trods alt en national begivenhed. I et brev fra København skrev min mor til mig: »Genforeningsdagen fik et strålende forløb; *det var en dejlig og festlig dag*. Jeg var med de 3 store drenge med til den store fest på Stadion, hvor Kongen var til

stede. Det var meget smukt og højtideligt. Bagefter tog vi fra Østerbro ind til centrum for at se på byens kønne udsmykning. Vi spiste is i »La Glace« (Skovbogade), og jeg lovede dem endnu en, når Flensborg kommer hjem. A propos, kan du ikke bjerge nogle medlemmer til Flensborgsamfundet?« Godt 3 uger senere omtalte endnu et brev min bror: »Kjeld overværede med sine journalistkammerater ridet over grænsen – lykkelige unge mand!«

Vi bed mærke i amtmand, greve Schacks ord under Dybbølfesten: »Genforeningen bragte os ikke den glædens dag, vi håbede på ... Gud velsigne dem dernede, der længes hen til os!« Vi fæstnede os også ved den ny statsminister efter påskekrisen, Niels Neergaards ord »I skal ikke blive glemte« – ord, som blev prentet på stenen ved den nuværende grænse, og som Christian X gjorde til sine, da han modtog deputationen af sydslesvigere.

Vi læste med undren Tardieus levende skildring af de mange uregelmæssigheder, der skete i afstemningsperioden.

Weimarforfatningens Tyskland blev afløst af Hitlers rædselsregimente. I denne periode underviste jeg i historie på et statsgymnasium i København, hvor jeg gjorde flittig brug af Claus Eskildsens »Grænselære«.

Den 9. april 1940 kom vi her i kongeriget til at dele kår med sydslesvigerne. Samme år fik jeg min virkeplads i Jægerspris, som første kvindelige forstander for »Kong Frederik VII's Stiftelse«. Efter Stalingradvinteren 1942-43 begyndte håbet for alvor at gro. Modstandsbevægelsen voksede sig stærkere og stærkere, og frihedskæmperne var parate til aktion.

Vi hørte, at Daniel Petersen havde forberedt tyskerne på, at Danmark ville besætte Sydslesvig straks ved kapitulationen som pant på den enorme krigsskadeserstatning, vi måtte stille krav om! Den 4. maj blev en uforglemmelig dag efter frihedsbudskabet fra BBC. Vi hørte også, at hvis frihedskæmperne den 4.-5. maj havde besat Sydslesvig, ville det ikke have vakt nogen som helst modstand. Tyskerne selv regnede med, at det ville ske. Modstandsbevægelsen i Nord-slesvig havde jo en afgørende indflydelse.

I Danmark glædede vi os over den kolossale vækst, der skete for danskheden i Sydslesvig i den kommende tid. Dr. Peters ord gjorde indtryk på os: »I hvert fald vil jeg sige mine landsmænd, inden det er forsent, at mit nationale sindelagsskifte i 1945 har været den lykkeligste begivenhed i mit liv. Kan der findes noget rigtigere, naturligere og moralsk højere end at finde tilbage til sine forfædres standpunkt?»

General Patton bragte Istedløven fra den tyske kasernegård i Berlin til Christian X personligt; han traf den afgørelse, at den skulle tilbage til sin oprindelige plads, når Flensborg var blevet dansk, men endnu står dette stolte mindesmærke i sin skammekrog bag Christian IV's Tøjhus på Slotsholmen.

Bitterheden hos mange af os samledes om en kritik af briterne, der stod så uforstående over for de helt specielle problemer i Sydslesvig – ikke mindst det vældige antal flygtninge.

I 1946 fik jeg pastor Nørgaard fra Flensborg til at holde foredrag på Jægerspris Slot om »Sydslesvig i dag«. I min dagbog skriver jeg: »Han talte meget gribende om kirke- og skoleforhold, om englænderne o. m. a.« Han brugte udtrykket »hjem til Danmark!« I 1947 blev der i militærlejren i Jægerspris holdt et sønderjysk møde, hvor cand. teol. Brandt holdt foredrag og viste film fra Sydslesvig. Hidtil havde de mange interesserede været medlemmer af den sønderjyske forening i Frederikssund, men nu enedes vi om at danne vor egen for Jægerspris-Hornsherred, for hvilken jeg blev formand. I sommeren 1948 modtog vi 8 ferie børn fra Flensborg; de tilbragte et par måneder fordelt på børnehjemmene, men det følgende år måtte de kun besøge os i 3 uger!

Da vores forening gerne ville have et fadderskab, blev jeg af Grænsforeningen inviteret til Sydslesvig, hvorfra jeg i min dagbog kort opridser ruten: »Kom (i min gamle Ford) til Flensborghus 26. 9. 1949 efter forgæves visit hos brødrene Vermehren i Kollund. Besøgte fru Rektor Fischer, som havde siddet i plebiscitkomiteen 1919-20. 27. 9.: Via Dagebøl til Wyk på Før (hvor Christian VIII i parentes bemærket ferierede hver sommer i sin korte regeringstid). Her bød lærer Lang-

Jægerspris slot.

marck velkommen. Boede hos Felix Petersen, så kirken og besøgte aftenskolen, hvor 20 voksne lærer dansk. 28. 9.: Fortalte skolebørnene om Jægersprisstiftelsen, besøgte Daniel Petersen og datteren Erica, Vesterholt, Husum, landets bedst drevne gård. Via Slesvig tilbage til Flensborghus. Besøgte frk. Dørfler. 29. 9.: Hilste i Flensborg på sommerens ferieborn; visit hos redaktør Tage Jessen, Frida Lassen, Strukstrup og Ludvig Køster, Hostrupskov, hvor fadderskabet blev etableret. Aftenmøde i Torsballe Kro med plattysk tolk, hvor jeg viste lysbillede fra Jægerspris. 30. 9.: Visit hos smedemester Samuel Münchow; kørte til Rendsborg for at besøge pastor Schørrings, så kirken og kiggede på gamle huse. Også her var Jægerspris og grevinde Danner emnet for mit foredrag. (I øvrigt siges det, at Frederik VII's hustru fik ideen til at oprette Jægersprisstiftelsen under et besøg i Flensborg, hvor en lille flok pigebørn overrakte hende blomster.) 1. 10.: Inden hjemturen hilste jeg på professor Hansen Larsen.

Referat fra »Jægerspris-Nyt«:

»Der gøres en vældig indsats fra dansk side, både fra de mange danske lærere og præster, der er kommet nordfra, men også af sydslesvigernes egne forkæmpere. Samme dag jeg kom hened, var Kieler-overenskomsten vedtaget angående sydslesvigernes fremtidige stilling. Den hviler på et absolut demokratisk grundlag, men mange er klar over, at den ikke vil kunne gennemføres uden støtte fra Danmark. Arbejdsløsheden er faretruende i landsdelen; det kniber meget for unge at skaffe sig lærepladser, meget ofte fordi de er danske. Flygtningetrykket er kolossalt; der myldrede overalt med mennesker, hvor man færdedes. Flensborgs gader var et folkevivar, hvor hveranden kom med sin spand for at være med i udleveringen af mad. Der var skuffelse over nedgangen i danske stemmer ved det sidste valg, men som redaktør Tage Jessen udtrykte det: »Hvad vi har tabt kvantitativt, har vi vundet kvalitativt«. Spørgsmålet om en eventuel grænseflytning var ikke aktuelt, hvis blot der kunne sikres sydslesvigerne kulturel og politisk frihed. De 300.000 flygtninge betyder et stærkt pres på den nuværende grænse. Hvis ikke flygtningene kommer bort, er danskheden fortabt. Den slesvig-holstenske regering ønsker at bevare en meget stor del af dem for at sikre sig tyske stemmer ved valgene. Den irske professor Savorys besøg havde været en stor oplevelse for dem, og han var parat til at slå et slag for dem, når sagen skulle frem i Parlamentet.«

I 1947 havde professor ved Danmarks polytekniske Lærestalt, Jørgen Rybner og hans hustru Else haft besøg af et engelsk ægtepar, Sir Edward Appletons. Navnlig Lady Appleton var meget interesseret i Sydslesvig og opfordrede os til at samle underskrifter fra danske kvinder og sende dem til mrs. Clementine Churchill med en appel om større forståelse for de eksisterende problemer. Vi skulle endeligt adressere skrivelsen til *Underhuset* for derigennem at vække mr. Winston Churchills nysgerrighed med hensyn til, hvad danske kvinder ville hans hustru. Blandt initiativtagerne var også fru gesandt Georg Høst. Som sagt så gjort, men de 3-400 underskrifter kom der jo ikke noget ud af. Det var navnligt selvbestemmelsesretten, vi lagde vægt

Køndegerninger November 1947

1. Fra de ældste Tider Indtil 1864 er Sydslesvig en Del af Danmarks Rige. Trods lysk Vold og Trusler søger Befolkningen at bevise sin Vilje til Danskhed.
2. 70.000 Sydslesvigere samles ved det danske Aarsmøde i 1946. 85.000 til Aarsmøderne i 1947.
3. 80.000 stemmer Dansk ved Oktobervalget 1946.
4. 100.000 (1/4 af den hjemmehørende Befolkning) ved Aprilvalget 1947.
5. 74.000 voksne Medlemmer i Sydslesvigsk Forening.
6. 68 danske Skoler og Børnehaver med 13.000 Elever er i Gang. Yderligere 130 Skoler er anmeldt, men Kiel-Regeringen har siden Maj 1946 ikke tilladt nogen ny Skoles Oprettelse.
7. 53 danske Ungdomsforeninger med 8.000 Medlemmer er oprettet.
8. 45.000 holder Flensborg Avis.
9. 64 danske Menigheder samler Tilslunder til dansk Kirkegang.
10. 320.000 østrøjske Flygtninge truer alvorligt Sydslesvigernes Nationalitet og den danske Grænse.
11. Sydslesvigerne bader ikke om Indlemmelse i Danmark, men om et særligt Slyre adskilt fra Tyskland.

Postkort udgivet af Sydslesvig Udvalg af 5. maj 1945 og sendt til medarbejdere som nytårshilsen i 1947.

på. Vi havde lagt mærke til, at professor Savory, der var medlem af Underhuset, brændte for Sydslesvigs sag. Han var netop i landsdelen samtidig med mit besøg. På Frederik IX's fødselsdag den 11. marts 1949 talte han i London ved den danske klubs fødselsdagsfest for Kongen og i min rejsedagbog citerer jeg ham: »Jeg kan ikke kritisere mit parlament under mit besøg her, men når jeg kommer hjem, så kan det nok være, at jeg skal tale til medlemmerne!« hvor han sluttede sin tale med krav om »retfærdighed« for sydslesvigerne.

I større målestok skete der i årene 1949-50 en indsamling af underskrifter til den danske regering og rigsdag med opfordring til større aktivitet for Sydslesvig. Der kom henved 800.000 stemmer – den største aktion i sin art herhjemme nogensinde.

Kort efter min hjemkomst fra det interessante besøg i Sydslesvig, holdt jeg foredrag på slottet om mine rejseindtryk. I marts 1950 havde vi landstingsmedlem Grete Mølbak Frederiksen som foredragsholder; emnet var også her »Sydslesvig i dag«. Den 8. maj var der sønderjysk møde på Dalby kro, hvor professor Hansen Larsen talte *udmærket*

om Sydslesvig. Sidst i juni afholdt Sydslesvigsk Udvalg amtsmøde i Hillerød. I anledning af 100-året for Istedslaget havde Korporalskolen i Jægersprislejren og Stiftelsen i forening planlagt et møde i Slots- haven. På grund af storm måtte det forlægges til biografen. Her holdt premierløjtnant Geldorf foredrag om selve slaget – det blodigste i Danmarkshistorien – og fhv. udenrigsminister dr. Laust Moltesen, der var medlem af Jægersprisbestyrelsen, talte. Det var kaptajn Ovesen, som ledede mødet.

Hen på efteråret meddelte aviserne, at ægteparret Churchill for første gang skulle aflægge besøg i Danmark. Det var Frihedsrådet, der havde taget initiativet, men planen om den 4.-5. maj måtte opgives af politiske grunde i England. Besøget blev fastlagt til 9.-12. oktober. Den 2. oktober skrev jeg til Hofmarskallatet om tilladelse for Else Rybner og mig selv til en samtale med mrs. »Clemmie« Churchill. I SAS-maskinen fra England forelagde presseattaché ved den danske London-ambassade, Ebbe Munck, programmet for besøget. Efter gennemgangen udtalte den berømte statsmand så beskedent: »Jeg ser af programmet, at jeg må være en populær person i Danmark«. Arveprins Knud og Arveprinsesse Caroline-Mathilde tog imod parret i Kastrup. Modtagelsen på Rådhuspladsen overgik alt, hvad man tidligere havde oplevet. 100 frihedskæmpere dannede spalier på Rådhuset. Ebbe Munck havde orienteret Churchill om, at fru Gudrun Fiil fra Hvidsten Kro skulle overrække gæsterne blomster – hun som havde mistet mand, søn og svigersøn, og hvis døtre havde været idømt livsvarigt tyskerfængsel. Churchill trykkede hendes hånd og klappede hende på skulderen, men så tog bevægelsen magten over den 75-årige statsmand. Han måtte vende sig bort, mens tårerne løb ned ad kinderne. Blandt frihedskæmperne sås fru Lise Munk, fru Vibeke Malthe Bruun, dr. Vilh. la Cour og biskop Hans Øllgaard. Frode Jacobsen overrakte Churchill frihedskæmpernes armbind: »Det er den største ære, vi kan vise et menneske!« (Christian X havde fået det straks efter befrielsen; da han døde 2 år senere, bestemte dronning Alexandrine, at dette skulle være den eneste udsmykning på hans kiste).

Efter Churchills tale fra altanen på Rådhuset kørte de engelske gæster i Kongens vogn til slottet, hvor fredensborggenserne havde tændt levende lys i vinduerne. Ægteparret blev indkvarteret på 1. sal i Nordfløjen ud mod Marmorhaven og Slotsparken. Efter modtagelsen overrakte Frederik IX elefantordenen til Churchill, som bar den under den påfølgende middag.

Mindelunden i Ryvangen var målet for næste formiddags besøg. Om eftermiddagen blev hædersgæsten promoveret til æresdoktor ved Københavns universitet. Ved samme lejlighed overrakte rektor magnificus, H. M. Hansen, Sonningprisen på 100.000 kr. til Churchill, og om aftenen var regeringen vært for gæsterne ved en middag på Christiansborg. Om formiddagen den følgende dag kom Else Rybner og jeg så til Fredensborg for at overrække mrs. Churchill et lommestørklæde med Tønder-kniplinger (»Danmarks hjerte«); det skulle jo kunne motivere, at vi bragte Sydslesvig på bane! Det blev en spændende halv times tid, vi tilbragte med den charmerende Lady Churchill. Da hun fulgte os ud, passerede vi en dør på klem; vi blev opfordret til at liste forbi, da hendes mand lå og hvilede sig der!

Samme aften var der fest i K. B.-hallen, arrangeret af Studenterforeningen og »Dansk-engelsk Samvirke«, hvor mellem 3.500 og 4.000 deltagere hyldede gæsterne. Churchill tryllebandt alle med sin form, sit lune og sin umådelige personlighed, afbrudt af minutlange klapsalver.

»I ingen af Europas befriede hovedstæder har jeg fået en modtagelse som her.« »Det er faktisk utroligt, at jeg aldrig har besøgt Danmark før«.

Man gjorde bagerbørn fortræd

Af Mads Nissen Styrk

Jeg sidder med et konfirmandbillede foran mig. Det viser 11 drenge og 4 piger. De blev konfirmeret i Visby kirke i 1937. De unge mennesker på konfirmandbilledet smiler ikke. Yderst til højre på bagerste række står Nicolaus Sønnichsen, eller Nicolaus a æ bagers. Man lægger straks mærke til ham, for ingen havde så smukt og snehvidt et hår som han og hans to søskende, og ingen havde sådanne friske, røde æblekinder som han. Men her på konfirmandbilledet ser han underlig sammenbidt ud.

Nummer to fra højre på nederste række er mig. Også jeg ser alvorlig ud som de andre, men jeg ser i hvert fald ikke sammenbidt ud som Nicolaus. Nicolaus a æ bagers døde kun 21 år gammel. Men der er ingen gravsten over ham på Visby kirkegård, og der blev ikke holdt nogen mindehøjtidelighed over ham. Selv heftede jeg mig ikke meget ved Nicolaus' død. Der døde så mange unge dengang. Og mine jævnaldrendes død gjorde et uudsletteligt indtryk på mig. Men Nicolaus faldt på den forkerte side, derfor var der i nogle få år ikke plads til Nicolaus.

I dag forfærdes jeg over denne ligegyldighed over en jævnaldrende skolekammerats alt for tidlige død – bare fordi han var på den forkerte side under besættelsen. Denne ligegyldighed for menneskeliv er et nazistisk træk, som desværre smittede af på os, som var på den rigtige side i 1945. Min ligegyldighed over Nicolaus' død fortog sig meget meget hurtigt, fordi Nicolaus var Nicolaus.

Når jeg kigger på de 11 drenge på konfirmandbilledet, forekom-

mer det mig, at de to, der mindst egnede sig som krigsdeltagere, var Nicolaus Sønnichsen og mig. Nicolaus vege og blide træk viser tydeligt, at nogen soldatertype, det var han ikke, men skæbnen og familiehistorien havde valgt for Nicolaus og mig. Vi blev krigsdeltagere begge to. Nicolaus faldt i 1944 som tysk soldat ved Leningrad. Nicolaus var nemlig tysk statsborger, og han blev indkaldt i 1941. Hvis jeg havde været tysk soldat, så tror jeg heller ikke, jeg var kommet levende tilbage.

Omtrent samtidig med at Nicolaus falder på østfronten, sidder jeg som tysk fange i Frøslevlejren. Den 17. oktober flygter jeg fra Frøslev sammen med en jævnaldrende kammerat. Denne foreslår, at vi slår en tysk vagtpost ned. Jeg stivner alene ved tanken. En sådan handling kunne min flugtkammerat foretage, jeg kunne ikke. Min flugtkammerat blev i øvrigt senere officer i den danske NATO hær. Jeg føler mig overbevist om, at også Nicolaus ville blive forskrækket ved tanken om at skulle slå en tysk vagtpost ned. Dybest set har jeg måske mere tilfælles med den tyske soldat Nicolaus end med den unge modstandsmand, jeg flygter sammen med.

Nicolaus og jeg var begge for bløde til militær og krig. Mange har været igennem meget mere end mig under krigen, alligevel var besættelsen for hård en kost for mig. Fra 1969 må jeg gå på pension i henhold til lov om besættelsestidens ofre.

Men nu lægger vi konfirmandbilledet væk og tager et fotografi frem, som viser en Visby idyl. Fotografiet forestiller Visby bageri, hvor Nicolaus levede det meste af sin barndom. Dette bageri er virkelig en fortryllende perle midt i Visby by. I 1930'erne var det en ret ny bygning. Det er opført af Nicolaus' bedstefar i 1920 efter en brand. Det er ikke på nogen måde pralende, men det er rummeligt og smukt. Fremfor alt ligger det i en af de smukkeste haver i Visby. Intet under at Nicolaus og hans familie elskede dette sted over alt andet. Den smukke bygning vidner om, at bagerfamilien sad i rimeligt gode kår. Bag denne velstand ligger en betydelig dygtighed hos bageriets indehavere, først Nicolaus' bedstefar og fra 1932 hans far.

Sønnichsen familien kunne have siddet i dette bageri den dag i

dag, men de blev mejet ned af den nationale problematik omkring grænsen. De var tysksindede og blev udvist i forbindelse med retsopgøret efter 1945. Om denne udvisning er rimelig og retfærdig kan jeg ikke tage stilling til i dag.

Jeg har talt med en række mennesker, som har kendt Nicolaus og mig, da vi var børn og unge, bl. a. Nicolaus' to yngre søskende, Annemi a æ bagers og Carl Frantz. Da jeg kommer igennem pr. telefon til Annemi i Vesttyskland, siger hun spontant: »Nej, Mads da, det var vel nok nyt at høre fra dig. Hvordan har du det?« Og da jeg nogle dage senere møder Annemi efter snart 40 års forløb, genoplever jeg straks det åbne, spontane smil, der gjorde de tre bagerbørn Nicolaus, Annemi og Carl Frantz afholdte i Visby – på trods af nationale modsætninger. Annemi blev udvist, fordi hun var tysk. Men hun giver udtryk for sin kærlighed til Danmark. Og jeg opdager snart, at den er meget, meget dybtfølt. Det er personlige bånd til tidligere kammerater i Visby, der er baggrunden for hendes kærlighed til Danmark. Sådan er det. De nationale blokke syner af meget ved grænsen, men stærkere endnu er de personlige bånd, der knytter mennesker sammen på en eller anden måde. Dansk og tysk er vigtigt, men vigtigere endnu er venskab, hengivenhed for ikke at tale om det, der er stærkere.

Det er her på Visby bageri, at Nicolaus far, bager Carl Sønnichsen blev født. Omkring Nordslesvigs genforening med Danmark i 1920 blev han gift med datteren af den tysksindede stationsforstander på Visby station. Ægteparret flytter til Kiel og bliver tyske statsborgere. I 1932 er Carl Sønnichsens far godt oppe i årene og trænger til en afløser, og den 1. november 1932 flytter Nicolaus med sine forældre og søskende ind i det smukke bageri i Visby.

Gennem hele nationalitetskampen var det næsten sådan, at medlemmer af den modsatte nationalitet på det nærmeste var spedalske, og så i 1932 dukker der tre bagerbørn op i Visby. De er simpelthen det vidunderligste, man kan tænke sig. Og folk falder for dem: pladask. Bagerbørnene med deres lyse hår repræsenterer det fine, det rene, det smukke. Men bagerbørnene er muligvis tyske, og efter 1933 forbindes det tyske oven i købet med det nazistiske.

Nicolaus er på det tidspunkt 9 år. De to søskende, Annemi og Carl Frantz er henholdsvis 1 ½ og 3 år yngre. Annemi a æ bagers fortæller, at bager Sønnichsen økonomisk set havde det godt i Kiel. Men byen var præget af arbejdsløshed, nød og elendighed. Det var så skønt, så skønt at komme til Visby, siger hun.

Men børnene kan ikke et ord dansk, så det er en brat overgang at skulle begynde i Visby skole. Jeg gætter på, at deres bedstefar, den gamle bager er gået til vor førstelærer Feddersen Jensen for at bede ham tage sig af børnene. Nicolaus og jeg kommer til at gå i klasse sammen, og en af vore klassekammerater, Charles Andersen, fortæller, at lærerne før bagerbørnenes ankomst har sagt, at vi skal være gode ved Nicolaus og hans søskende. En anden af vore skolekammerater, Hans Callesen, fortæller, at Nicolaus græd uafbrudt den første skoledag. Men han faldt meget hurtigt til, for han var en nem dreng, der havde let ved at omgås andre. For hver dag der gik, kunne han sproget bedre og bedre. Og det har glædet ham uhyre meget. Inden vi så os om talte han sønderjydsk som os andre. Han var nu en af vore. Og jeg gætter på, at der er få, der har været så glad for Visby som Nicolaus.

Ligesom alle andre skildrer Hans Callesen Nicolaus som en meget sympatisk dreng, der var stille, rolig og venlig. Hans Callesen betegner ham som en ualmindelig god kammerat. Vor andenlærer Arnold Gregersen siger, at Nicolaus var en meget høflig dreng, som man ikke havde vanskeligheder med i skolen. »Han var en ganske almindelig Visby dreng«, siger Gregersen. Alle er enige om, at Nicolaus var en meget blød natur. Jeg spørger folk, om de mener Nicolaus var nazist. Ingen er i tvivl om svaret, de siger promte nej.

Nicolaus var fodboldspiller til fingerspidserne. En af dem han især spillede fodbold med som dreng, er Åge Rahr. Han er ligesom alle os andre ud af et udpræget dansk hjem. Men spørgsmålet om dansk og tysk blev aldrig nævnt, når de to drenge var sammen. Han er den eneste, der kan huske noget i retning af en uartighed fra Nicolaus side. Under konfirmandforberedelsen i 1937 sidder Nicolaus og Åge side om side. En morgen mens vi synger morgensang, sidder Nicolaus og puster i Åges sangbog, så bladene flyver.

Det skulle være mærkeligt, hvis denne lille uskyldige episode, er den eneste uartighed, Nicolaus har begået. Drengene laver drengestreg, og hvorfor skulle Nicolaus være anderledes end andre. Men folk kan ingenting huske. Det liver jo op med en god historie, så jeg håber, at Annemi kan fortælle mig et eller andet, som Nicolaus har lavet. Men Annemi siger: »Nej, det kan jeg ikke. Carl Frantz kunne jeg fortælle meget mere om. Han var rundt de mærkeligste steder i Visby, han snavsede sig til og kom hjem med de besynderligste ting i lommen. Sådan var Nicolaus ikke. Han kunne vist ikke lide at få snavs på fingrene.«

Jeg forstår ham, for jeg har det på samme måde. Olie, kogødning og sådan noget, det var ikke noget for ham. Nicolaus var en pæn dreng – også i sindet. Derfor kan jeg forestille mig, hvordan han har lidt som tysk soldat ved Leningrad. Jeg gætter på, at han har sendt mig en venlig tanke. »Det Mads er med i, er noget andet end det her«, har han tænkt.

Mens jeg sidder og interviewer Annemi, får jeg kludder med båndoptageren. »Nej, Mads da, du har nok ikke forstand på din båndoptager«, udbryder Annemi. Det er næsten som dengang jeg var 15-16 år. »Nej, Mads da, hvor er du upraktisk«, kunne Annemi eller Nicolaus have sagt på deres bløde og venlige måde.

Intet er tilsyneladende mere harmonisk end Nicolaus' forhold til os andre. Nicolaus og jeg har adskilligt tilfælles, men vor familiebaggrund er forskellig. Talrige familier i Sønderjylland er nationalt blandede. Det gjaldt Nicolaus' familie.

Fhv. sognerådsformand Knud Nielsen har et godt kendskab til Nicolaus familie, han var i mange år brødkusk for Nicolaus' far. Knud Nielsen begynder med at fortælle om Nicolaus' morfar – Thiesen – der var stationsforstander i Visby i den tyske tid.

– De er kommet sydfra før den første verdenskrig. De var tyske og skulle være med til at bevare tyskheden i Nordlesvig. Det var derfor de tyske myndigheder i vid udstrækning brugte at sende embedsmænd sydfra herop. Efter genforeningen flyttede de tilbage til Tyskland.

– Mange af de embedsmænd der kom sydfra var vanskelige og chikanerede befolkningen, gjaldt det Nicolaus' morfar, Thiesen?

– Nej, slet ikke. De holdt sig sammen med deres fæller, de andre tysksindede her på egnen. Og de var vel nødt til at erkende, at de var tyske. Jeg ved da godt, at da Nicolaus' forældre havde forretningen, da havde de hver sommer et feriebarndag både fra Hamborg og fra København. Der blev ikke gjort forskel.

– Hvilke udslag gav bager Carl Sønnichsens tyskhed sig?

– Han var ikke bange for at sige noget. Og han kom også sammen med nogen tyskere, men jeg kan ikke se det var nazister, det var hjemmetyskere.

– Du mener altså ikke, han var nazist?

– Han var tysk. Og dem, der var tyskere, skulle vel helst hælde til den rette side. Men børnene led ikke af noget. De holdt sammen med de andre unge her i byen. Og Annemi kommer her jo stadig. – Nu har jeg haft så meget med den familie at gøre, og der har aldrig været andet end godhed. Vi har aldrig haft et ondt ord, hverken om politik eller andet.

Carl hørte til dem, der var kejseretro eller kongetro over for den tyske kejser. Jeg har ikke indtryk af, at der var rigtig nazisme i ham, men folk blandede vel tingene sammen dengang. Når de var tyske, så var de også nazister. Men vi havde jo flere her på egnen, som havde den samme indstilling. Carl Sønnichsen blev jo dømt til, at han skulle forlade landsdelen, og det er vanskeligt at sige, om han har gjort ting, han ikke skulle have gjort.

Så vidt Knud Nielsen.

Jeg har aldrig leget med Nicolaus efter skoletid som barn. Det har udelukkende geografiske årsager. Jeg voksede op på en bondegård i udkanten af sognet og kom aldrig op til Visby efter skoletid. Jeg har derfor ikke rigtig noget indtryk af Nicolaus' hjem. Men selvfølgelig er der skolekammerater, der har været med Nicolaus hjemme. En af dem, Åge Rahr, siger:

– De var meget gæstfrie at komme til. Der vankede altid lidt ekstra, når vi knægte var der.

En anden skolekammerat, Charles Andersen beretter:

– Som barn var det godt at komme op til bagerens. For der gav ikke for meget hjemme af luksusheder. Og når vi kom op til bagerens, så fik vi jo en stang wienerbrød, om det var nyt eller gammelt, ved jeg ikke, men vi var glade for det. Jeg synes altså, at Nicolaus' forældre var meget flinke.

Visby præstegård lå over for skolen. Og kun ca. 75 meter syd for skolen bag skomager Brandts hus lå Nicolaus' barndomshjem, bageriet. De tre bygninger er næsten lige ved at danne kernen af Visby – sammen med brugsforeningen.

I 1932 – omtrent samtidig med at Nicolaus kom til Visby – blev Ejnar Høgel sognepræst i Visby. Det var ham, der i 1937 konfirmerede Nicolaus og mig. Høgel har set Nicolaus på sin stille gang mellem skole, bageri og de andre huse i Visby.

Høgel begynder med at fortælle om Nicolaus' bedstefar, den gamle bager, som døde i 1945:

– Jeg holdt virkelig meget af den gamle bager, en god bager, en dygtig havemand, et menneske, der nok var lidt mere slesvigsk præget end andre.

– Nu skal jeg lige have defineret, hvad slesvigsk præget er for noget.

– Ja, det vil sige ikke dansk og ikke tysk, de står lidt udenfor de to nationaliteter, føler sig som slesvigere. – Jeg kom virkelig til at holde meget af ham og af hans kone, som var en af de første, jeg førte til døden på en måde, som jeg aldrig siden har kunnet glemme. Jeg fik dyb respekt for hende.

Høgel fortæller nu om Nicolaus' morfar – stationsforstander Thiesen:

– Han var prøjsertysk, så rygterne gik mægtigt om ham i Visby i min tid. Det var så stivbenet og så hårdnakket og så tåbeligt tysk, så han har irriteret og drillet mange mennesker på sin station. Og datteren af denne ærkeprøjer blev gift med bager Sønnichsens søn. Og de kom nu hjem, fordi den gamle ikke var så stærk mere, og han havde sit ben, som han altid stak uden for kirkelågen, fordi der var for lidt plads mellem bænkeraderne, og så sad han oppe for oven, for

så hørte han bedre, og så brummede han, når vi skulle synge. Og jeg var lykkelig for at høre bager Sønnichsen brumme. Men sønnen og konen, som var virkelig tysk efter sin far, og deres søde børn, de var nogle dejlige, stilfærdige, lyshårede børn, de kom så til Visby i 1932.

– Men kan du nærmere karakterisere den unge Carl Sønnichsen, altså Nicolaus' far?

– Ham kunne man vanskelig blive klog på, for han talte Visby mål, når han var hjemme i Visby som alle andre. Og han var jo bager Sønnichsens søn, og familien boede der i bageriet. Faderen har vel aldrig hørt til de faste støtter i forsamlingshusbevægelsen, men kom dog frimodigt i forsamlingshuset. Men sønnen vidste man jo om, at han var blevet rigtig godt tysk. Til dagligt mærkede man ikke andet, end at bageriet havde fået en hjælpende kraft. Men man kunne nok om søndagen se, at der kom besøg sydfra og ane, at der gik ting og sager for sig, som vi ellers ikke var vant til i byen. Men hans børn, der gik i den danske skole, var jo virkelig velanskrevet i skolen, dem kunne vi godt have ondt af, og det talte vi tit om med lærerne, for de måtte føle sig en kende udenfor. Der var landsbyfællesskab også i Visby by.

Men egentlig karakterisere den unge Carl Sønnichsen, det kan jeg ikke. Men jeg må sige, at han overraskede mig pinligt, for da jeg skulle rejse i 1941, så ville man absolut holde afskedsfest for mig i Visby forsamlingshus. Jeg talte om den jydsk teolog Otto Møller, som var så inderlig konservativ dansk og citerede ham for en del udtalelser, hvor han var antitysk. Carl Sønnichsen var der med brød, og derfor har han hørt en del af foredraget, og det har han refereret til Nordschleswigche Zeitung i en så forvrænget stil, at det blev forbundet med trusler mod mig. Det var meget uhyggeligt.

– Har man ellers indtryk af nogen ting, Carl Sønnichsen har foretaget sig?

– Man anede, at han lavede et og andet, som andre ikke rigtig vidste besked med, men noget helt konkret, det har jeg i hvert fald ingen erindring om. Og jeg kunne tænke mig, at den gamle bager har været dybt ulykkelig over sønnens handle måde ved min afskedsfest.

– Men se, nu er det altså Nicolaus, der er hovedpersonen.

– Ja, og ham husker jeg stadig, og også hans søskende. Vi husker ham kun som en dejlig dreng, stilsfærdig og sød og tilsyneladende af helt samme natur som alle andre børn i Visby. Men vi kunne altså ane, at der kunne komme tragedier med i det forhold, at de var flyttet hertil.

– Er der træk i hans karakter?

– Absolut ikke. Der var slet ikke noget Hitler Jugend over ham. Han var en god dreng.

– Kan man forestille sig, at han har været splittet mellem dansk og tysk?

– Ja, det kunne vi nemt forestille os, for han kunne se lidt ensom og indadvendt ud i sin tænkksomhed, men han var udadtil den kære-
ste unge og en nydelig dreng.

– Men du mener altså, at han har stået udenfor i noget af det væsentlige for os andre?

– Ja, det må han jo nok have gjort. Men når det gjaldt skolegang, da har han jo gjort det hele med. Og der var i hvert fald ingen tvivl hos lærerne, om hvor de stod.

– Men hvordan kan den nationale tone i undervisningen have virket på Nicolaus?

– Ja, der er et problem. Og derfor tror jeg, der kunne være denne tyngde over hans øjne, som lod ane det tragiske. For jeg ser ham for mig der i vejkanten langs med skolen og hen mod bageren. I erindringerne ser jeg ham der med sit lyse hår og netop med dette lettragiske over sig.

– Du mener altså ikke, at Nicolaus var nazist?

– Overhovedet ikke, han var en dejlig dreng. Og tilsyneladende uden andre tyngter og muligheder i sig for regres eller eksplosion end dette der let tragiske, fordi han nu var kommet i et miljø, der ikke stemte med moderens eller morfaderens. Sådan opfattede vi ham, og vi havde rigtig inderligt ondt af de børn. Men de skreg ikke op, og det gjorde deres far og mor heller ikke. Alt gik i sin stille gode ro.

Vi har nu hørt om Nicolaus' barndom, og vi har hørt om hans slægtskabsforhold. Nu kigger vi igen på konfirmandbilledet. De to

Forfatteren som 13-årig.

Nicolaus Sønnichsen som 13-årig.

hovedpersoner stirrer på os. Der er Nicolaus med de sammenbidte træk og mig, der ser alvorlig ud. Barndommen er forbi for de to drenge. Det er slut med at lege. Alvoren kan begynde. Alvoren i året 1937. De andre drenge på billedet skal ud for at tjene hos bønderne. Det skal hverken Nicolaus eller jeg. Vores fremtid ligger ikke i landbruget. Men vi skal i hvert fald bestille noget. Mine forældre talte altid om, hvor sundt det var at arbejde, og jeg gætter på, at Nicolaus forældre har sagt det samme. Vi får altså ikke lov til at drive den af. Jeg er travlt optaget af arbejdet på min fødegård, og Nicolaus kommer i bagerlære hos sin far. Efter et års forløb fortsætter han sin uddannelse i Tønder. Han bor også i Tønder, men hver eneste aften cykler han de 15 km hjem til sine forældre i Visby. Jeg tror aldrig han fik kammerater i Tønder, det er stadig os i Visby han holder til hos. Han spiller fodbold som han gjorde det, da han 9 år gammel kom til Visby. Og ligesom alle os andre kommer han nu i forsamlingshuset.

Nicolaus og hans søskende er der til hvert eneste bal. Og det er klart, at den smukke charmerende Nicolaus gør indtryk på pigerne.

Forsamlingshuset er danskhedens højborg, men ingen tænker den tanke, at Nicolaus ikke rigtig hører til der, tværtimod. Den nationale temperatur er på kogepunktet 30'erne igennem, og efter den 9. april stiger den voldsomt. Alle vi unge er enige om, at tyskere og nazister kan vi ikke have med at gøre. Men Nicolaus, Annemi og Carl Frantz kommer stadig i forsamlingshuset. Det er bare en selvfølge, som vi ikke diskuterer.

Jeg står som den tydeligste eksponent for nationalitetskampen. Det meste af min fritid bruger jeg til læsning – mest om Sønderjylland. Mine kammerater vil helst spille fodbold, derfor føler jeg mig undertiden lidt ensom. Jeg har ikke rigtig nogen at tale med.

Nicolaus er tilsyneladende velintegreret i kammeratskabskredsen. Han repræsenterer det tyske, som jeg repræsenterer det danske. Nu mødes vi gang efter gang til bal i forsamlingshuset, måske trods alt lidt ensomme begge to. Det er et sådant bal, jeg vil berette om. Jeg husker ikke, hvem der dansede med hvem. Jeg husker heller ikke, hvem, der interesserede sig for hvem. Men på et eller andet tidspunkt kommer Nicolaus og jeg til at sidde ved siden af hinanden. Til min store overraskelse begynder han at rulle sig ud med nogle naziprægede udtalelser. Jeg havde aldrig hørt ham udtale sig sådan, men af en eller anden grund er vibrationerne særligt gode mellem os denne aften. Jeg udbryder spontant: »Nej, ved du hvad. Du er en af vores«. Det drattede nærmest ud af munden på mig. Jeg spørger mig selv: »Hvad er det egentlig du har sagt«. Men kontakten mellem os er sluttet. Vi forlader forsamlingshuset og går en lang tur ud i sommernatten. Jeg kan huske, vi kom forbi bageriet og bageriets have. Den friske lugt fra træer og blomster slår mig i møde. Ingen taler så godt sammen som unge mennesker i deres grønneste alder. Min ungdom under besættelsen er præget af et utal af gode samtaler med jævnaldrende. Men Nicolaus var den første, jeg virkelig kom til at tale med åbent og oprigtigt. Vi taler om dansk og tysk ved grænsen. Nicolaus gav vel udtryk for nogle nazistisk prægede synspunkter, men

jeg mærker, at det passer meget dårligt til hans person. Han er hele tiden på tilbageslag. Det danske trækker i ham dybest nede. Og det passer til hans væsen. Nicolaus er ikke nazist. Vold, terror og undertrykkelse, det er bare ikke ham. Han er det stik modsatte. Vi taler om krigen, men vi taler ikke om Nicolaus' mulige indkaldelse eller min evt. deltagelse i illegalt arbejde. Fremtiden er for mørk og dystert, det har formentlig været i 1941. Vi er to unge mennesker, som dybest set er bange, derfor lader vi i første omgang fremtiden ligge.

Selvfølgelig skal vi tilbage til det bal i forsamlingshuset, så derfor er det begrænset, hvor længe vor spadseretur varer. Vi kan jo altid tale videre en anden gang. Jeg ved i hvert fald, at hvis der er nogen problemer, jeg skal tale igennem med en jævnaldrende, så er det Nicolaus, jeg skal gå til. De fleste af mine jævnaldrende i Visby er bare kammerater, der tjatter med en fodbold, men mellem Nicolaus og mig er der opstået et nært venskab. Vi er begge produkter af spændingen ved grænsen.

Men der bliver ikke nogen næste gang. Jeg tror ikke de nationale modsætninger kan hindre os i at mødes og tale nogen ting igennem. Vi er snarere nået et stykke hen på året 1941. Det år forlader både Nicolaus og jeg Visby. Nicolaus bliver indkaldt til værnemagten, og jeg kommer på kostskole i Silkeborg. Jeg kan se tilbage på opvæksten i Sønderjylland som én meget rig tid, der har præget mig livet igennem. Nicolaus bliver derimod knust under den nazistiske maskine. Han falder ved Leningrad i 1944. Jeg har lært meget af dem, jeg var ung sammen med under besættelsen, men der er få, jeg har lært så meget af som Nicolaus.

Jeg har ikke truffet Nicolaus efter, at han blev soldat, og det er ikke meget vi ved fra denne tid. Vores andenlærer fra Visby skole i 30'erne, Arnold Gregersen beretter følgende fra Nicolaus soldatertid:

– Jeg har hørt noget om, at da han kom hjem på juleorlov, da ville han til bal i forsamlingshuset, og så smed han uniformen. Han ville ikke vise sig i Visby forsamlingshus i tysk uniform. Der kom vist til nogle skænderier derhjemme. Hans far ville ikke have, at han smed uniformen.

Det Gregersen her fortæller, har nok aldrig fundet sted. Men historien er alligevel så sand, så sand. Den siger noget om Nicolaus, og den siger noget om folks opfattelse af ham. Visby forsamlingshus havde en sær dragende magt over Nicolaus. Ja, jeg tror ikke, der var meget, der havde en større magt over ham end danskhedens højborg, Visby forsamlingshus.

Også af den grund tror jeg, at han har været dybt ulykkelig som soldat. Hans søster, Annemi, fortæller, at han var hjemme på orlov to gange i 1942 og 1943, men han sagde næsten ingenting. Hun giver følgende karakteristik af soldaten Nicolaus:

– Han var ingen god soldat. Han duede slet ikke til det. De sendte ham på underofficersskole. Men de måtte opgive ham. Han længtes bare hjem.

Annemi husker to replikker fra ham den sidste gang, han var hjemme på orlov. Han sagde, at han så sort på alting, og desuden: »Den sidste kugle er til mig selv.«

Har Nicolaus i realiteten taget sit eget liv under helvedet foran Leningrad? Jeg har kun haft en betydningsfuld samtale med ham. En enkelt nat i begyndelsen af 40'erne så jeg dybt ned i hans sind, og jeg fandt kun en storartet Visbydreng. Jeg har tumlet med hans død i adskillige år, og det bliver jeg nok ved med. Jeg kommer aldrig til at glemme, at den bedste ven, jeg havde i Visby, skulle slæbes til Leningrad og tromles ned af det nazistiske system. Og jeg føler mig overbevist om, at han hellere ville ekspedere sig selv ud af denne verden end fortsætte med at bombardere Leningrad sønder og sammen.

Annemi siger om Nicolaus, at han var for blød i det. De robuste kan klare sig, men dem der er så bløde som Nicolaus, de kommer aldrig hjem. Annemi mener heller ikke, at Nicolaus havde psykisk styrke til at gennemleve et langt fangenskab. Jeg er helt enig med Annemi.

I hver eneste krig, der har været ført i menneskehedens historie, har det nok været de bløde, de milde og blide, der først måtte bukke under. De robuste skal nok klare sig, men en type som Nicolaus klarer sig ikke.

I nogle år var han ude af mine tanker. Nicolaus den tyske soldat. Men det varede kun kort tid. Den natlige samtale, jeg havde haft med ham var for god og betydningsfuld. Nicolaus var dengang kun en forvirret og umoden ung mand som jeg selv, men der udgik noget varmt og godt fra hans person. Jeg syntes han førte mig et skridt videre. Det er ikke altid de kloge, de lærde, de velafklarede, der fører os videre. Det kan godt være en ung, forvirret mand på kun 18 år.

Når jeg fra slutningen af 40'erne tænkte på de unge døde fra krigen, så var Nicolaus altid den første, jeg kom til at tænke på. Det var ikke nogen af mine egne fra Ryvangen. Men i min bevidsthed hørte Nicolaus til i Ryvangen.

Den norske digter Nordahl Grieg skriver:

De bedste bliver aldrig vor fremtid,
de bedste har nok i at dø.

Ja, sådan er det bare. Men inden de bedste bliver tromlet ned af nazisme og militærapparater har de afsat nogle spor i vore sind, nogle spor der gør, at vi kan leve livet på en bedre og rigere måde. Nicolaus har afsat sådanne spor i mit sind. Men hundreder og tusinder af andre unge har afsat lignende spor hos andre mennesker. Disse spor fra nogle umodne unge findes stadig hos os i øst, såvel som i vest, og de skaber varme i vore sind og vore samfund den dag i dag. Disse spor bliver givet videre fra den ene generation til den anden. Sådan er det trods alt – heldigvis.

I de seneste uger har mit had til nazismen kunnet samles i en sætning: Man gjorde bagerbørn fra Visby fortræd.

Det er mere end rigeligt til mig.

E Sandhee sejrer

Af Anna William Rasmussen

Ill. af Niels Johannes Jensen

I de lavloftede stuer i den gamle præstegård i Rinkenæs lød en forunderlig musik – ikke udøvet af professionelle kunstnere – men af unge fra Rinkenæs sogn. Trompeterne udgjorde flertallet af instrumenterne i det lille musikkorps!

Sognets præst var primus motor i disse musikaftener – men det var ikke hans hensigt kun at glæde og fornøje. Han havde et formål med dem: også at bruge dem til at undervise og vejlede sine unge sognebørn i det danske sprog – at give dem kundskaber på deres modersmål.

Disse aftener var det lyse islæt i Niels Johannes Jensens kamp for det danske sporg. Det alvorlige var hans strid med de tyske myndigheder.

I 1889 indtrådte den hårdeste fase i striden. Undervisning i dansk blev helt afskaffet i adskillige skoler i Nordslesvig – deriblandt skolen i Rinkenæs. Endog religionstimer på dansk udgik af den tyske undervisningsplan.

Det blev tilladt forældrene at lade deres børn konfirmere på dansk. Det lyder forjættende – i denne hårde køllerperiode – men der var knyttet en betingelse til denne tilladelse: en forordning, der krævede, at børn, der var blevet undervist i religion i skolen på tysk, også skulle forberedes til konfirmation på tysk.

Da begyndte præsten i Rinkenæs for alvor at gøre modstand mod de tyske myndigheder. I provstisynoden vedblev han at stemme for, at de danske sprogtimer i skolen skulle bevares, og han erklærede, at

Pastor Niels Johannes Jensen.

børnene nødvendigvis måtte have konfirmationsundervisning på dansk, hvis forældrene ønskede, at de skulle konfirmeres på dansk.

Den tyske amtsforstander og sognerådet indsendte gang på gang klager over ham til myndighederne. Det gik endda så vidt, at der blev rettet angreb på ham, fordi et juletræ i kirken var pyntet for udpræget med de danske farver – med røde papirsroser og hvidt vat – omend også mange andre farver var anvendt. Heri fik tyskerne dog ikke medhold i provsteforhøret.

Pastor Jensen protesterede vedholdende mod alle klager og gjorde det udførligt. En af skrivelserne var på 16 sider med 6 bilag. På ét område lykkedes tyskernes aktion. Sognepræsterne var tilsynsførende ved sognets skole, men dette hverv blev frataget ham og overdraget til en nabopræst.

I 1903 fik han ordre til at følge forordningerne vedrørende konfirmationsundervisningen, men han var ikke til at kue. På ny erklærede han, at han ville fortsætte med at undervise konfirmanderne på dansk – og han tog skridtet fuldtud, da han underviste og konfirmerede

sine to ældste børn på dansk – vel vidende, at nu kunne indsatsen i denne modstand blive, at han blev frataget sit embede.

Endelig – efter 16 års strid – blev det en sejr for ham. Medvirkende var uden tvivl den forståelse, biskop Kaftan udviste i denne sag. Konsistoriet fandt frem til den løsning, at præsten i Rinckenæs fik tilladelse til at forberede børn fra dansksindede hjem til konfirmation på dansk i »særlige timer«. De andre præster i Nordslesvig fik samme tilladelse.

I denne kamp for det danske sprog er det værd at lægge mærke til, at den, der førte den, havde fået hele sin uddannelse på tysk. Han var født i Sønder Vilstrup ved Haderslev den 3. august 1856. Efter afslutningen af skolegangen i folkeskolen kom han i latinskolen i Haderslev. Hver dag – i al slags vejr – gik han den lange vej fra Vilstrup til Haderslev. 1876 tog han studentereksamen, og 1883 blev han cand. theol. ved universitetet i Kiel. Det var for ham – som for de andre dansksindede præster i Nordslesvig – en nødvendighed at tage embedseksamen ved et tysk universitet – en forudsætning for at få embede i hjemstavnen.

Vi har her ét af beviserne på, at om det danske sindelag var ægte, gjorde det ingen forskel, at de i hele deres uddannelsestid var under tysk påvirkning. »E Sandhee kunne ikke kues«!

Under en kongres for gejstlige fra hele Norden holdt Den Rinckenæs Præst i Lunds Domkirke et historisk foredrag – et foredrag, der ikke var udarbejdet på grundlag af viden, han havde erhvervet i latinskole og på universitet – men på et flittigt selvstudium i sene nattetimer. Foredraget vakte den dybeste beundring.

Han havde fået rige talenter betroet – var velbegavet – havde kunstneriske evner – i sin gerning havde han let ved at vinde mennesker – og ejede megen kærlighed til sine medmennesker – navnlig til dem, der led nød.

Han arbejdede flittigt med de evner, der var ham givet. Ikke alene var han en god præst og sjælesørger for sine sognebørn – og en ihærdig stridsmand i sprogkampen. Han var tillige én af pionererne i digtning på det sønderjyske folkemål. Han var overbevist om, at også

alvorlige emner kunne udtrykkes digterisk på dette sprog. Med det formål udgav han i 1903 på et forlag i Århus: »Simon Peder« – en religiøs digtning – det eneste, han selv udgav.

Valdemar Rørdam lod – på eget initiativ – digtet »Harst« (efterår) offentliggøre i »Dansk Tidsskrift« for 1905. Adskillige digte – både på højdansk og på sønderjysk dialekt – blev trykt i sønderjyske aviser – en del af dem i »Jydske Tidende« juleaftensdag 1932.

I 1955 udgav jeg min fars digte under titlen: »Den Rinkenæs Præst« – en titel, jeg havde hentet fra Valdemar Rørdams mindedigt: »En sønderjydsk Præst«. Bogen er illustreret med tegninger fra min fars skitsebog. Universitetsbiblioteket rekvirerede bogen med den motivering, at den ville være af betydning for det tilfælde, der skulle skrives en afhandling om det sønderjyske folkemål under fremmedherredømmet.

Digtet: »E Sandhee sejrer« var endnu ved bogens udgivelse medtaget i Vagn Falkenstjernes håndbog i litteraturhistorie, der blev benyttet i 3. gymnasieklasse. De unge fik herigennem et indtryk af denne særegne dialekt.

E SANDHED SEJRER

Fold it aa Knæ faa oll Folks Slarre,
Kryf it i Stæv faa Folkes Snak,
Di ollemesd sæ sjell kuns narre,
Som Hverman old vil gør te Takk.

Vær stolt kuns, vil di ne dæ rakke,
Saa snart do for e Sandhee stri'r,
Ved doffeld styv do bær din Nakke,
Saa blyvr di kjæv dera omsi'r.

Aa ska' di te din Grav lesag dæ
Me Har aa Haan, va skaje de?
Den Man hæ Ret te aa faasag ej,
Som Sandhees Engel kennes ve'.

For ven do i e Kamb aa sejner
Saa tejr din Engel a' din Han
De Sværd, do før' saa snard do blejner
Aa gi'r et i en anden Han.

For aller kan e Sandhee kues,
Den maa gaa frem a Kamb te Sejr,
Saa vist som aller kan forskrues
Den Vej, som Sol aa Stjænne tejr.

For ven do i e Kamb aa sejner – disse ord indebærer en forudfølelse af, at kampen kunne blive så hård, at han måtte segne under den.

Om morgenen den 6. marts 1906 blev Den Rinkenæs Præst fundet død ved vejkanten lidt uden for Gråsten. Den foregående aften havde han været til et møde i Felsted – da der ikke var togforbindelse om aftenen til Rinkenæs, måtte han gå hjem til præstegården. Hans hjerte var blevet slidt under de mange års strid – en hjertelammelse satte et punktum for hans virksomme liv, da han kun var 49 år.

Da digteren Valdemar Rørdam modtog meddelelsen om sin vens død, skrev han sit smukke mindedigt. Han mestrede som få det danske sprog – og på enestående måde har han i disse vers givet et billede af præsten – sjælesørgeren – og det danske sprogs forkæmper.

Valdemar Rørdam skildrer hans død ved at sammenligne den med et frø – et korn – der bliver fundet på jorden ved forårstide. Den Rinckenæs Præst havde sået mangt et frø – han har også – nu og da – set nogle af dem spire. Men han fik ikke lov til at se den frugt, de bar, da så mange af hans sognebørn ved afstemningen i Nordslesvig i 1920 stemte sig hjem til Danmark.

Det sker ofte, at den, der står i en åndens gerning, ikke selv oplever at se resultaterne. Kaj Munk har udtrykt det sådan: »Vi præster er sat til at så, og så dækker Vorherre jord over, og så dør vi, og så gror det med Guds hjælp året efter eller en anden gang.«

Af Valdemar Rørdams digt skal her gengives 9 vers – med den originale retskrivning.

EN SØNDERJYDSK PRÆST

Niels Johannes Jensen

Se, det var smukt – idet vi dog skal dø –
at dø som han. Det gør mig glad at vide:
De fandt ham som et Korn, et Blomsterfrø,
midt på den friske Jord ved Forårstide.

En salig Død for denne Sædemand
at synke som et Korn på disse Marker,
hvor al hans Gerning gror. Her holdt han Stand,
her faldt han – en af Folkets Patriarker.

Præst var han. Mange bærer Præstenavn.
Men denne *var* Præst. Præst betyder Hyrde.
Og hele Sognet bar han i sin Favn,
som Hyrden Lammet, som en elsket Byrde.

Han fandt ej Fattigmandens Dør for lav;
Han sad som Solskin ved de Syges Senge,
og skammede sig næsten, når han gav
sit bedste Tøj og sine sidste Penge.

Han frygted for det Folk, han havde kær.
Han lytted ved dets Hjerter: Jo, det banker!
Men véd det rigtig, hvad det selv er værd?
Og kender det sig selv og sine Tanker?

Og hædrer det og hævder det sit Sprog?
Svar, sønderjydske Sømand, Borger, Bonde!
Har Magtkrav sat dit Modersmål i Krog,
hold du det højt! Hvis ej, går du til Grunde.

Det kan ej kvæles, hvis du selv ej vil.
Som gamle kvæder, pipper jo de unge.
Kun væk med Sløvhed, og lidt Mandsmod til!
Ånd dygtigt ind, skyl Støvet af din Lunge!

Således præked han, den Rinkenæs Præst.
Han fægted for sit Folk mod Rigets Store
med dristigt Mod, og aste som en Hest
med dem i Folket selv, som intet turde.

Selv den vi elsker allermost må dø.
Og det er tungt. Men dog, hvor smukt at vide:
De fandt ham som et Korn, et Blomsterfrø,
midt på den friske Jord ved Forårstide.

Den røde kappe

Af Helge Haystrup, Hellevad

*Illustration: Niels Skovgård, fra »Udvalgte sønderjyske folkesagn«
udgivet af F. Ohrt*

Inspireret af Peter Petersens elskværdige og spændende artikel »En mands vilje« i Sprogforeningens Almanak 1981, har jeg dristet mig til at gendigte den kendte tyske digter Detlev von Liliencrons »*Der rote Mantel*«, som vist må siges at være endnu mere mytologisk end den nødpengeseddel fra Uge, der smykkede Peter Petersens artikel. Jeg har tilladt mig enkelte rettelser; Nis Henriksen var jo med al respekt ikke vicekonge og Bylderup kirke ikke med marmorsøjler, – i stedet har jeg i sidste vers frit gengivet herredsfogdens smukke valg-sprog, der stadig på plattysk står at læse på gravstenen i Bylderup kirkes våbenhus.

Foruden at gøre opmærksom på disse småændringer vil jeg i hast kort rekapitulere begivenhederne i det dramatiske forår 1523:

På den jyske adels opfordring havde hertug Frederik erklæret kong Christian II krig. Den jyske adel afsætter kongen og vælger på Viborg landsting den 26. marts hertugen til konge.

Den nye konges folk har på vej mod nord brændt og plyndret Åbenrå og kræver nu »brandskat« i Åbenrå og Sønderborg amter. Det er altså ingenlunde underligt, at sindene er i oprør blandt de sønderjyske, da de samles på Urnehoved, ifølge overleveringen på Jubilate-søndag, 3. sø. e. påske, nemlig 26. april.

Men på dette tidspunkt har den modløse og bange kong Christian

Nis Henriksen i en regn af pile.

allerede forladt Danmark og er på vej fra København til Nederlandene med sin familie og den danske statskasse.

Rimeligvis har Nis Henriksen som medlem af »Vor Frues købmændslaug« i Flensborg været orienteret om den afsatte konges flugt og også af den grund indset det nytteløse i at sætte sig op imod den nye herre, der var kendt som en moderat og forstandig mand, og imod det kongevalg, der altså forlængst havde fundet sted i Viborg.

Men nu fra historie til myte:

DEN RØDE KAPPE

Nis Henriksen til Haistrupgård,
Slogs herreds foged, prisen får
for sine vise domme.

Hans raske hest fik ingen hvil,
hans trøje traf så mangan pil
ved Jubilates komme.

Da Gorm den Gamle brat var død,
var Danmarks rige stedt i nød.

På hvem skal valget falde?

Gilm, yngste søn, er folkets mand.

Skjalm strejfer om i fremmed land,
er ukendt af os alle.

Knap har han hørt, hvad der er sket,
han iler, sikker på sin ret,
hjemad som lyn og torden.

Men unge Gilm ham råber an:

»Hvad vil du her! En fremmed mand
er du for os i Norden«.

Nu blev den ældre gram ihu:

»Din lede karl, hvor vover du!

Kun een kan striden stille.

Nis Henriksen, der vidt om land
er kendt som rigets bedste mand,

– hans dom vi høre ville«.

Nis rynker ærgerlig sin tud.

Af sådan klemme ingen ud
kan slippe uden rænker.

»For om til Skjalm jeg kronen gi'r,
en svoren fjende Gilm mig bli'r,
og omvendt«, fogden tænker.

»Til Helved med den broderstrid!
Nuvel, jeg har et halvt års tid.
Så kan I bare vente!«
Han tykke foer i kappen tog
og på sin hest som pilen jog
henover stok og stente.

På Urnehoved dommen faldt.
Mens riddere og folket alt
om prinserne sig flokker,
kom Nis og råbte langvejsfra:
»Gilm, landets søn, skal landet ha'!
– så bort som bare pokker.

Luften er tyk af pileskud.
»Forrædderen skal dø, ved Gud!«
Skjalm råber i sin vrede.
Trods sine fjenders vilde jagt
er Nis dog stadig uforsagt,
han kender krat og hede

og sprænger bort i strakt galop.
En vogn på vejen! »Over! Hop!«
Fra Skjalms folk bort de ile.
Den hvide hingst vel sejren vandt,
men vej til fogdens kappe fandt
en sværm af fjendepile.

Den røde kappe længe hang,
med blod og pile som dengang,
i slægtens gamle kirke.
Nu er alt væk. Trods mindets røst
det ord: »Gud er min høje trøst!«
skal stå for mand og virke.

Tønder Læse- og Ungdomsforening

Af Helene Moltke

Den 12. januar 1982 fylder »Tønder Læse- og Ungdomsforening« 70 år, og i den anledning har bestyrelsen gennemgået foreningens arkiv og fundet interessante oplysninger om en dansk læsekreds, som skal være blevet oprettet mellem de slesvigske krige.

I Carstens: »Die Stadt Tondern« (udgivet i 1861) nævnes, at der eksisterer et dansk læseselskab i Tønder. Dette fremgår også af Læseforeningens arkivalier, som indeholder en brevveksling mellem redaktør P. Skovroy og godsforvalter Falle Vogt, Schackenborg, sidstnævnte overtog ledelsen af læsekredsen i 1886 efter kogsinspektør H. C. Refslund.

Man kan følge læsekredsen fra 24. 11. 1879 til 5. 3. 1888 og se, at man ikke blot lod dansk litteratur cirkulere blandt medlemmerne, men at man også mødtes selskabeligt. Der findes f. eks. en indbydelse til en skovtur til Gallehus i '80 og i '81, hvor man havde besøg af københavnske studentsangere. I december '81 indbød kogsinspektør Refslund til »Thé dansant« i gæstgiver H. Stehrs lokale på »Schützenhof«. »Thé dansant« forklares for tøndringerne med ordene »nemlig Spisning med efterfølgende Dands«.

Medlemstallet varierede i disse år fra 32 til 26, men de fleste medlemmer var fra byens danske opland. Der er kun 11 navne fra selve Tønder by, deriblandt dr. Jersild, advokat Gjessing, gæstgiver Hage på Humlekæren og boghandler Dröhse, som leverede bøgerne. Dröhses boghandel var beliggende i Storegade 14.

P. Skovroy.

Den 28. 2. '88 skrev P. Skovroy til læsekredsens daværende leder, godsforvalter Falle Vogt:

Hr. Inspector Vogt!

Som De vil se af hoslagte tvende Breve til mig fra Lærer cand. mag. H. V. Clausen i København omgås en Kreds af indflydelsesrige Mænd derovre med Planerne om Oprettelsen af Læsekredse i Nordslesvig (hvilken Plan for en del er realiseret) dels om Oprettelsen af en slags Kunstforening her iblandt os.

Det fremgår af Brevene, at Sagen allerede er så vidt fremskreden, at man blot venter på vor Tilslutning. Tilbudet, som ydes Nordslesvigerne, er så stort og så smukt, at en kraftig Tilslutning fra vor Side ikke vil være andet end en simpel tak for gaven.

Cand. Clausen meddelte mig forleden, da han besøgte mig her i Tønder, at efter hans Mening vilde et Medlemstal af tyve i Tønder Amt med et årligt Bidrag af kun to Mark være tilstrækkeligt. Han stillede derudfra i event. Udsigt for Medlemmerne personlig specielle Gaver fra danske Kunstnere af litografiske Gengivelser af deres Værker og deslige.

Et medlemstal på 20 fra Tønder Amts danske Del forekommer mig at være så beskedent, at vi uden at anstrænge os alt for meget nok kunne drive det op til det dobbelte.

Min bøn til Bestyrelsen for vor Læseforening er at forelægge og anbefale Sagen i Generalforsamlingen på Fredag.

Ærbødigst P. Skovroy.

Godsforvalter Falle Vogt svarer herpå den 5. 3. '88:

Hr. Redaktør Skovroy, Tønder!

Hoslagt remitteres ærbødigst et Brev fra H. P. Hansen, Colbjørnsensgade 29^a af 18. September f. Å. og andet fra cand. mag. H. V. Clausen med Anmodning om at meddele d'Hr., at der her i Tønder Kreds alt har bestået en dansk Læsekreds i over 30 År. Den har for Øjeblikket et Medlemstal af 26 og haver fine Bøger og Tidsskrifter – udelukkende nordisk Litteratur – gennem Dröhses Boghandel. For Året '88 er Indkjøbet af Bøgerne allerede gjort og disse sat i Cirkulation. Jeg beder Dem overbringe Læseforeningens Tak for det gode Tilbud om Levering af Bøger til den nedsatte Pris, og ville vi i sin Tid tillade os at indsende en Liste over de Bøger som vi ønskede anskaffede for nogle År.

Jeg må dog bemærke, at der på Generalforsamlingen i Fredags blev udtalt Ønsket om at støtte Dröhses Boghandel.

Ærbødigst Falle Vogt.

I denne forbindelse må jeg citere en korrespondance mellem H. V. Clausen og H. P. Hanssen, taget fra bogen »To Ungdomsvenner«, som viser, at man nok ikke har været bekendt med, at der i den tyske by Tønder fandtes en dansk læsekreds, og man har ment, at det på det tidspunkt har været nødvendigt at gøre en indsats for udbredelsen af dansk læsning.

H. V. Clausen skriver 2. pinsedag 1888 til H. P. Hanssen:

»Jeg har tænkt på: kunde der ikke i de nordslesvigske Byer oprettes Læsekredse, dannede blandt Ungdommen, Kommiser og den

slags Folk, som vi bare skulle tylle Romaner i, originale og Oversættelser, blot for at holde dem til Læsning af dansk. Jeg talte i Fastelavn med Skovroy om det for Tønders vedkommende. Han mente, det gik ikke an for Principalerne. Men Skovroy var i det hele taget meget sløj, han er svært på retur. Der skal ikke være tale om at vække disse unge Folk for noget åndeligt – et ligger vist gennemgående ikke for dem, men bare holde dem til dansk læsning.»

H. P. Hanssen svarer herpå den 26. maj '88:

»Hvorvidt det i byerne er hensigtsmæssigt at danne Læsekredse, som de af Dem foreslåede, tør jeg ikke udtale nogen bestemt Mening om. Dog tror jeg ikke, de er nødvendige, da der er Romanlæsning nok at få i de danske Lejebiblioteker, der også benyttes en hel del. Her i Sønderborg har Moldt desuden en Art Læsekreds indeholdende nyere Litteratur af den af Dem omtalte Art, og den har ikke så få Medlemmer. Jeg tror, vi på dette Område skal vogte os for at gå Boghandlerne for nær.»

Af disse breve ser man, at H. V. Clausen og H. P. Hanssen har været uvidende om, at der fandtes en dansk læsekreds i Tønder.

I en annonce i »Tønder Intelligensblad« i 1862 ses det, at der fandtes et lejebibliotek i byen, det havde endda 8000 bind tysk, dansk og engelsk litteratur, og man kunne være låner hos købmand J. P. Petersen, Frigrunden 3, for 2 mark i 3 måneder, at års abonnement kostede en daler.

Den danske læsekreds i Tønder, som nok har været af en anden art end den H. V. Clausen tænkte på at starte, har på et for os ukendt tidspunkt opgivet at udsende bøger, men det kan efterspores, at der endnu i 1914 cirkulerede en læsemappe med »Klods-Hans«, »Hver 8. dag« og muligvis også et novellemagasin.

Som bekendt begyndte den organiserede fortyskning af Nord-slesvig i halvfemserne med oprettelsen af »Deutscher Verein für das nördliche Schleswig«, og i de år var danskheden i Tønder i en bølgedal, hvad stemmetallene ved det tyske rigsdagsvalg i 1890 viste: 513 tyske og 19 danske stemmer.

Danskhedens første forsamlingslokale i Tønder Landmandsbanks bagbygning den 12. januar 1912.

Men ved århundredskiftet skete der en vending. »Tønder Landmandsbank« blev oprettet med direktørerne R. P. Rossen og A. Andersen, »Tønder Læseforening«s første formand. I de følgende år kom der flere unge danske østfra til byen. Stemmetallet voksede i 1907 til 40, og det fordobledes ved rigsdagsvalget i 1912 til 80 – det var 9% af den stemmeberettigede del af Tønder bys danske befolkning. Som følge af denne valgsejr fik 12 danske mænd mod og lyst til at oprette »Tønder Læseforening« den 12. januar 1912.

P. Skovroy skænkede foreningen sin romansamling på 500 bind, venner i København sendte 50 bøger, og Sprogforeningen støttede den nyoprettede forening med boggaver. Med denne bogsamling startedes udlånet ikke blot til foreningens 30 medlemmer, men i følge vedtægterne også til ikke-medlemmer. Hermed har der nok været tænkt på optanterne, som ikke vovede at blive medlemmer af en dansk forening.

Der blev indrettet en læsestue i »Tønder Landmandsbank«s bagbygning, og den tiltrak hurtigt de tyske myndigheders bevågenhed. Det ses af en politimeddelelse til »Rossen und Genossen«, hvori det siges, at lokalet ikke er egnet til »Aufenthalt für Menschen«, da vinduerne var 5 cm for smalle. En omsorg, som man fra dansk side ikke forstod at påskønne.

Læsestuen var åben hver aften fra kl. 7-9. Ti mænd skiftedes med at føre tilsyn. Det gennemsnitlige besøg pr. aften var i de første år 4 incl. evt. lånere og den vagthavende!

Så småt startedes der – og den lille begyndelse fik en afgørende indflydelse på Tønder bys skæbne.

Landdagsmand Nis Nissen, Viby, som var medlem af fredskonferencen i Paris i 1919, hvor afstemningen forberedtes, har fortalt, at det ikke var vanskeligt for den danske delegation af fastholde, at Tønder kom med i 1. zone.

»I Tønder havde I en dansk forening med kulturelt formål, selvom den var lille. I havde et dansk samlingssted, selvom det var beskedent.

I var med i hele det folkelige arbejde, som strakte sig fra Emmerlev til Kegnæs, og dertil kom, at I i 1919 ved byrådsvalget fik valgt 3 danske. Det var heller ikke store tal, I kunne møde med, men hovedsagen var, at vi kunne sige, at der var en dansk byrådsgruppe i Tønder.«

Afstemningsresultatet i Tønder var som bekendt 23% danske stemmer. Hvordan ville det have set ud for Tønder, hvis vi ikke var kommet med i 1. zone?

»Tønder Læseforening«s ringe start fik stor indflydelse på Tønder bys skæbne – og hvad den nuværende »Tønder Læse- og Ungdomsforening« har betydet for Tønder by gennem 70 år kan ikke måles – og hvis det kunne, ville det være en helt anden historie.

De drog af sted

Af Peter Petersen

Illustration: Åge Jensen

»I er skam et par stadskarle!« Magdalene Uge smilede glad og stolt til sin mand, Poul Uge, og til Erik Uge. »Men tag jer godt i vare – Hans Blome er hidsig og træsk! Vogt jer for strid!«

»Det skal vi nok! Men vi kommer jo som hans gæster, så der bliver ingen strid!« Poul Uge smilede til hustruen, gik rask ud af forstuen og steg hurtigt til hest. Erik Uge, som manglede højre arm blev hjulpet i sadelen af staldkarlen. Poul Uge løftede smilende hånden til hilsen til hustruen og den 12-årige søn på gårdtrappen. »Se ikke så alvorlige ud, vi kommer hjem igen til aften – og Claus, du skal ride med mig til Flensborg i morgen!«

»Det er en god vindebro og bro, vi fik lavet – hovslagene lyder jo ligefrem muntert på den,« lo Poul Uge og satte hesten i trav.

Han standsede lidt fra broen, vendte hesten og så ind mod sit hjem. Næsten under dem, på en stor, rundagtig holm i en naturlig sænkning i det kønne, kuperede landskab, lå herregården, skærmet af den brede voldgrav og volden med stensatte sider og solide palisader af egeplanker. Det anselige stuehus, bygget af gule mursten og tækket med grønne tagsten, lå mod øst, flankeret af lade- og staldbygninger, som var bulhuse af svære egeplanker. Mod øst, uden for palisaderne, ved Dyrbæk, der afvandede borgsøen, lå nogle avlsbygninger og skvatmøllen, der sørgede for maling af korn til herregården. Der havde i mange år hersket fred i landet, men fra ældre ufredstider havde det været skik, at der var græsmarker rundt om voldgraven, så ingen fjen-

de uset kunne snige sig frem. Denne skik var bibeholdt, og heste, føl og får afgræssede disse marker. Uden for græsmarkerne var de dyrkede marker, mod øst dog skov og krat.

»Hvor er Skovbølgård køn, og hvor den passer godt ind i de smukke omgivelser!« Poul Uge strakte betegnende armen ud. »Og denne gård har været i Ugernes eje i mindst 240 år.«

Junisolen skinnede fra den blå, næsten skyfri himmel. De to ryttere red i skridtgang, det gav dem god lejlighed til samtale. I Skovbøl, som de snart passerede, og hvor tre af gårdene hørte til Skovbølgård, hilste bønder og karle ved at tage huen af, pigerne, store så vel som små, nejede, og drengene bukkede dybt, det var tydeligt, at der stod respekt om de to Uger.

Skønt de var ret fjerne slægtninge, lignede de hinanden meget. Begge var slanke med hvasse, blå øjne og gult hår. De var næsten ens klædt, i sølvbroderet trøje med smal, hvid pibekrave, lange, snævre

bukser, sko med sølvspænder og sølvsporer, en kort, løsthængende, kantbroderet kappe og en lav, rundpudlet filthat med smal skygge, klædeligt sat lidt på snur. Poul Uge havde to hvide og to røde fjer i hatten. Erik Uge havde en rød og en hvid fjer i sin hat. Det svarede til våbenmærket, som de begge havde på trøjens venstre skulder. Ugernes våbenmærke var et skjold, skrådelt i sølv og rødt. Poul Uge havde fire faner på skjoldets hjelm. Erik Uge, som stammede fra en sidegren af slægten, havde kun to faner.

»Hvad tror du, Hans Blome vil opnå med vort besøg?«

»Tjah, Erik! Måske lidt støtte. Han er jo ikke vellidt af bønderne i Varnæs, fordi han har købt og nedlagt de to bøndergårde på Ornum og opført en herregård på deres jord. Og så er han jo kendt som stridbar og vild!«

»Det forstod jeg på Magdalene. Er det så galt?«

»Ja, det er det, Erik! – Da du nu i flere år har kæmpet for Nederlændenes frihed, kender du jo ikke de forandringer, som har fundet sted her. Med Blomerne og deres venner er der kommet noget vildt, voldsomt og lovløst. Den ældre Hans Blome købte Melsgård på Als. Hans to sønner, Jørgen og Hans, er voldsomme og griber hurtigt til våben. Og som herrerne er, så er deres svende. Allerede i 1577 klagede borgmesteren i Sønderborg, Mattis Kremer, til hertugen over voldsfærd af Jørgen Blomes folk. Men i stedet for at indgå forlig stormede Jørgen Blome en nat løs på borgmesterens hus. Da han ikke kunne komme ind gennem døren, ville han ind gennem vinduet, men han blev jaget bort med tørre hug.

Han ville stadig ikke indgå forlig, og da han senere traf nogle af sine modstandere i Åbenrå, og de skyndte sig ud af byen for at undgå klammeri, før han efter dem. De løb fra vognen og skjulte sig i skoven, men Jørgen Blome mishandlede kuskene og slog vognhjulene i stykker.

Hans ven, den unge Erik Breide, overfaldt senere en af hertugens folk i Flensborg, fordi – ja, det lyder latterligt – mandens kones bror skulle have slået Jørgen Blome i Sønderborg. Senere overfaldt de ham igen på den øde Krop Hede, syd for Danevirke.

Endelig rev Jørgen Blome og Erik Breide en vinternat skodderne af borgmesterens hus i Sønderborg. Byboerne kom til og ville skræmme dem bort. Jørgen løb, men Erik var så fræk, at borgerne slog ham ihjel. Gerningsmændene kunne ikke findes, så klage over drabet blev afvist.

Hans Blome er vel ikke så slem, men vild og voldsom er han dog. Jørgen har arvet Melsgård, Hans har bygget på Ornum – men det er sikkert ikke stort nok til ham. Den indvandrede holstenske adel sidder højt til hest og besidder efterhånden de fleste og største gårde. De danner en fast sammentømret klike, der føler sig højt hævet over os gamle, danske slægter. Den danske adel sad altid øverst til bords, men bønderne blev ellers regnet som dens ligemænd. Det er slut nu! Efter adelens privilegiebrev af 1524 skal adel og prælater i Holsten og Slesvig ikke mere møde på sogninget, og bønder og fæstere kan ikke mere dømme dem, hverken over deres liv eller deres gods. Og adelen fik løfter om hals- og håndsret over deres hørige og tjenere.«

»Nu er vi jo kommet forbi Varnæs. Kan vi ikke snart se gården?«

»Jo, når vi er kommet forbi denne kratbevoksning. Dernede kan du skimte Skovsøen, og der, vest for søen, titter Ornumgård frem.«

Ornumgård lå højt i landskabet, derfor var dens voldgrave næsten udtørrede. Men bygningen var, skønt lille, flot bygget på kampestenssokkel og af gule mursten.

De måtte melde deres ankomst til portvagten. Et par karle tog sig af deres heste. Flere karle drev rundt – et sådant folkehold var ukendt hos Poul Uge. En karl med et krigerisk, vildt udseende førte dem gennem en stor forstue til salen.

Hans Blome bød dem hjerteligt velkommen og præsenterede dem for sine andre gæster: hustruens bror, Mikkel Rantzov, en anden svoger, Baltazer Broktoorp, Skak Mjød og et par holstenske adelsmænd, som Ugerne ikke havde set før.

»I er vel tørstige efter sådan et ridt i varmen! Nu skal I få – ikke surt dansk øl, men godt tysk rhinskvin! Skål! Og drik ud! Der er mere i ankeret!«

»Tak! Dansk øl og tysk vin kan begge godt nydes – med måde!«

En tid gik med almindelig snak om løst og fast. Men pludselig sagde Hans Blome: »Hvilken sum vil du så sælge din gård for, Poul Uge?»

»Sælge min gård? Jeg hverken skal eller vil sælge! Hvordan får du den tanke?»

»Jeg har hørt det flere steder?»

»Også jeg har hørt nyheden!« Mikkel Rantzov løftede glasset. »Skål for en god handel!«

»I er helt forkert underrettet. Skovbølgård er aldeles ikke til salg! Jeg sælger aldrig mit fædrengods.«

»Du kunne jo købe et andet i Jylland eller på Fyn eller Sjælland – eller i Skåne!« lo Blome.

»Er I så berusede, at I ikke kan tænke klart?»

»Vi tænker klart nok. Det har da i mange år været skik, at den slesvigske lavadel solgte sit gods til den holstenske højadel og drog nordpå.« Blome så spotsk på Poul Uge.

»Højadel! I trænger jer frem i vort land med jeres pral om højadel. Det er dog i hvert fald de gamle slægter, der skulle kaldes højadelige, om nogen skulle. Vi har været her i århundreder, ja vel altid. Så langt tilbage, man kan mindes, stammer min slægt fra Uge – derfra har vi vort slægtsnavn. En af mine forfædre, Frederik Uge, var marsk hos Valdemar Atterdag, fra han overtog magten i Danmark i 1340. Allerede dengang ejede Ugerne Skovbølgård.«

»Ja, men følg dog med tiden – og følg den danske lavadel nordpå. Allerede har slægterne Skram, Grubbe, Juel, Friis, Bæg, Lycke, Hjort, Rød, Smalsted, Brønstrup, Mule og mange flere solgt deres gods til den holstenske højadel og er søgt til Danmark. Det kan du da ikke nægte!«

»Jeg ser godt, at holstenerne med rigelige pengesummer, ved snedige giftermål og ved ubrydeligt sammenhæng har mægtet at skaffe sig af med den danske, slesvigske adel – og slog de midler ikke til, da brugte de magt!«

»Du har ret! Duer andet ikke, da bruger man magt!« Hans Blome sprang op fra hyndestolen, rev lugen til et vægskab op, greb en pistol, spændte hanen, rettede pistolen mod Poul Uges bryst og skød.

Poul Uge, som var ganske uforberedt på dette voldelige overfald, nåede ikke at springe op. Med råbet »Nidding!« styrtede han bagover i stolen – død.

Alle mændene sprang forfærdede op. Erik Uge rev sin kårde op og styrtede frem mod Hans Blome, men Skak Mjød greb ham bagfra og tvang hans arm ned med ordene: »En død mand er nok!«

Hans Blome pegede med den rygende pistol mod Poul Uge. »Han ville ikke rejse – men jeg fik ham dog sendt af sted!«

»Det skal du ikke prale med!« udbrød Mikkelt Rantzov. »Men vi må have sagen klareret, så godt som forholdene gør det muligt.«

Erik Uge stak kården i skeden og bøjede sig undersøgende over sin frænde – og tavs af smerte så han, at døden var indtrådt. Han vendte sig mod Hans Blome. »Før din bedste vogn og dine bedste heste frem, bred din bedste hynde ud på vognen, og læg Poul Uge på den. Vi forlader din gård. Men du vil blive husket, tænk på det!«

Hans Blome så ud til at ville fare løs på Erik Uge, men Skak Mjøed trådte imellem dem.

Snart efter forlod den døde gæst Hans Blomes gård. Uden et ord til afsked kørte Erik Uge vognen. Ridehestene var bundne efter vognen. Det var, som selv hestene forstod ulykken, så stille fulgte de.

Forfærdede så og hørte beboerne i Varnæs og Skovbøl, hvad der var sket. Poul Uges tre bønder fra Skovbøl fulgte tavse og beklemte deres fæsteherre til Skovbølgård. Fru Magdalene og Claus tog rædsslagne og sorgfulde mod den døde mand og far.

Erik Uge samlede alle folkene på Skovbølgård. Kvinderne græd, mændene var tavse og vrede.

»Piger, tag jer af jeres madmoder! Tænd lys ved husbonds bære og våg over ham! – Karle, hejs vindebroen op, og luk porten. Kom så og få våben udleveret, og lad os holde vagt. Hans Blome kan i sit raseri finde på at overfalde os. Han skal finde os vågne og kampberedte!«

Med høje råb bifaldt folkene hans ord. En rask karl blev sendt til Poul Uges fætter, af samme navn, på Avnbøllund – nu måtte han træde til som slægtens overhoved. Han kom samme nat, opbragt over udåden, og fast besluttet på at holde Hans Blome ansvarlig for mordet.

På Skovbølgård ventede man et tilbud fra drabsmanden og hans slægt. Der kom intet tilbud, og i omtrent otte uger lå Poul Uge ubegravet på sin gård.

Den 24. juli førtes kisten med Poul Uge fra Skovbølgård. En talrig skare af egnens adelsmænd og omegnens bønder fulgte ham. Ved de to store ledstolpesten med gamle indhuggede gruber og tegn, som stod ved vestsiden af Skovbølgårds jord, gjorde man holdt. Poul Uge skulle tage afsked med sit gods. Derefter gik ligtoget gennem skoven til Felsted kirke.

Poul Uge fra Avnbøllund trådte frem og forkyndte som nærmeste frænde hele slægtens undsigelse af drabsmanden, der den 1. juni 1589 klokken 4 havde myrdet sin gæst, Poul Uge. Og Poul Uge, Avnbøllund, udtalte for den store forsamling, at Hans Blome var en nidding.

Da Hans Blome hørte om undsigelsen, flygtede han til Mecklenburg og blev borte i et par år. Men i sommeren 1591 var han tilbage på Ornumgård. Hans hustru fødte et barn, og Hans Blome indbød alle omegnens adelsmænd til barnedåb den 5. september, men kun Jørgen Blome, Mikkel Rantzov, Baltazar Broktope og Skak Mjød kom.

Hans Blome og de fire andre adelsmænd hidsede gensidigt hinanden op over de indbudtes udebliven, denne fornærmelse, som de gav Poul Uge, Avnbøllund, skylden for. Dagen derpå red de fra Ornumgård til Avnbøllund for at hævne sig på Poul Uge. Foruden deres egne folk havde de fra Åbenrå fået en flok løse folk med. Skaren gjorde holdt foran porten på Avnbøllund, og Rantzov og Mjød gik frem foran broen og forlangte, at Poul Uge skulle træde frem.

Poul Uge gik ud til dem og gav Mjød hånden til velkomst, men da han rakte hånden til Rantzov, sagde denne: »Jeg vil ikke give dig hånden, sådan som forholdet er mellem os! Men kom længere frem foran porten og tal med de andre!«

»Det vil jeg ikke! Jeg frygter ikke I fem adelsmænd, men jeg vil ikke træde frem for den løse flok, som I har samlet!«

Trods gentagne opfordringer fra Rantzov ville Poul Uge ikke gå frem til flokken, som derfor lidt senere red bort.

Den følgende onsdag kom der igen ryttere til gården. De kaldte på en pige og spurgte hende, om Poul Uge var hjemme. Pigen svarede nej, og rytterne forbandede Poul Uge. Jørgen Blome kom hen til broen, og en knægt med en lang bøsse sendtes ind på gården med et brev til Poul Uge, men knægten ville ikke give brevet til Poul Uges hustru, og da rytterne altså intet opnåede, drog de bort.

Men om aftenen ved 11-tiden drog Hans Blome fra Ornumgård med en stor flok af sine folk for på voldsmandsvis at overfalde sin selvforskyldte fjende.

Da de ud på natten nåede Avnbøllund, brød de over hegn og grav og kom ind i gården, hvor de råbte og skreg, at Poul Uge skulle komme frem.

Folkene på gården vågnede og kom i hast på benene. Poul Uge greb sine våben, slog nogle ruder ud og stillede sig parat til at skyde

mod angriberne, der skød op mod husets stråtag for at sætte ild på gården. Voldsmændene sprængte en ladeport for derfra at angribe hovedbygningen.

Poul Uges folk holdt sig tilbage, fordi de troede, at den vilde larm betød, at Poul Uge var dræbt, men tingene ændrede sig hurtigt. Poul Uge så to mænd gå hen foran en lys ladevæg. Han skød begge mændene, og de styrtede om. Nu skød Poul Uges folk også, og voldsmændene flygtede ud af gården, men fik dog i skyndingen de to sårede med.

Poul Uge havde med sit skud såret begge mændene dødeligt. Den ene var Hans Blome, og han døde, før de flygtende nåede den lille bæk, som løber ud fra Avnbøl Sø. Som lig blev Hans Blome ført til Ornumgård.

Poul Uges folk fandt en del efterladte våben i og ved gården. De fandt også Hans Blomes hat.

Poul Uge frygtede de sammensvornes hævn og skrev derfor dagen efter et brev til den unge kong Christian den Fjerde og et til de danske rigsråder for at stille sig under deres beskyttelse. I brevene fortalte han, hvorledes striden var opstået med mordet på Poul Uge til Skovbølgård, og han fortalte om overfaldet på Avnbøllund. Han fortalte, at han i selvforsvar havde dræbt Hans Blome – og han tilføjede, at havde han vidst, at der på overfaldsnatten ville flyde blod, så ville han have fulgt de flygtende og dræbt dem til sidste mand.

Kongen skrev straks til statholderen i hertugdømmerne, Henrik Rantzov og til lensmanden på Nyborg Slot, Lavrids Brokkenhus, at Poul Uge var i kongens fred, og ville nogen klage, måtte de gå rettens vej. Lensmanden fik særligt pålæg om at stævne Jørgen Blome, der var bosat i Svendborg, til sig og forelægge ham kongens befaling og tage håndslag af ham på, at han ville undlade blodhævn for drabet på sin bror.

Der kom tilsyneladende ikke nogen retsforfølgning, men de to slægter forlod snart egnen. Den 20. februar 1592 solgte Poul Uge i Sønderborg Avnbøllund til hertug Hans for 7500 rigsdaler og en guldkæde til sin datter.

Otte dage efter solgte Hans Blomes enke Ornumgård til amtmanden i Åbenrå, Kai Rantzov, for 2800 rigsdaler. Men det var, som der ikke kunne skabes ro om Ornumgård. I 1597 solgte Kai Rantzov gården til hertugen af Gottorp for 3500 rigsdaler. Varnæs birk hørte under hertugen af Gottorp.

Hertugen lod Ornumgård nedbryde, og materialet blev ført til Åbenrå til udbedring af Brundlund Slot. Jorden blev udskiftet til hvert af de 30 bol i Varnæs.

Men striden var ikke endt. Hertugen klagede til kongen over Jørgen Blomes stridbare opførsel, og hertugen bad kongen om at formå Jørgen Blome til at sælge sin gård. Kort efter købte hertugen Melsgård for 15.000 rigsdaler.

Poul Uge blev i landsdelen. I 1594 nævnes han som forlenet med fire Rixtorpbol i Avnbøllund. Samme år udnævntes han til kongelig kommissær i en grænsestrid. Men kort tid efter blev han dræbt i sin seng af sin kok. Man mente, at denne var bestilt til og betalt for mordet af Poul Uges uvenner.

Poul Uge efterlod sig kun en datter, som senere blev gift med en mand af slægten v. d. Herberge.

Claus, søn af Poul Uge fra Skovbølgård, solgte i 1616 Skovbølgård til statholder Gert Rantzov og bosatte sig sammen med sin mor i Flensborg. Senere købte han Lammehave på Fyn. Hans søn, Kristoffer, blev landsdommer på Sjælland. Han døde ugift – som sidste mand af slægten.

Den sønderjyske adelsslægt Uge havde, mere eller mindre nødvendigt, som så mange sønderjyske adelsslægter, måttet søge nordpå.

Kilder:

Vilh. la Cour m. fl.: Sønderjyllands historie, bind II og III.

A. D. Jørgensen: Ullerup sogns ældre historie. Sønderjydske årbøger 1891.

Herregårde på Als i det 16. århundrede. Sønderjydske årbøger 1897.

Henrik Fangel og Jørgen Slettebo: Adel og hertuger på Als og Sundeved.

G Folke digtning

Den jævne humor i Nordslesvig

Af Rasmus Helming (F)

Humoren, der var mellem folk i Nordslesvig, har så afgjort haft en - nok lidt underkendt - betydningsfuld indflydelse i dagligdagens livtag med de kræfter, der bevidst søgte at knægte alt, hvad var dansk. Sviende og afslørende satire, bidsk humor har for menigmand stået som en smule aktiv modstand mod den systematiske undertvingelsestaktik, der var så svær at komme til livs, og har gjort besværlighederne en anelse mindre tyngende og lunet lidt i prekære situationer - ukuelighed var også for humoren det primære.

Efterfølgende små humoristiske tildragelser, mere neutrale i arten, verserede rundt i landsdelen omkring århundredskiftet og før, eller bedre - hovedparten af dem.

GOD GRUND

Den lokale afdeling af fagforbundet var ikke af de store. Købstaden havde ikke format til mere end én halvstor og fire små etableringer i branchen. I det daglige var der ingen skade sket ved det. - Værre var det ved den årlige stiftelsesfest. Fire uger før jul. Og julehalløj og hård valuta går jo pænt i spænd. Det gir folk sans for proportioner videre ud. Så det var osse halvskidt. For om forbundets jubelfest skulle køre stiligt - og med efterfølgende løssluppenhed, tja, så var det bydende nødvendigt, at samtlige kolleger kom af huse. Med damer, forstår sig. Så d'herrer i komiteen, der tog besværet med tilmeldingslisten, sorteredes ublufærdigt ud mellem dem, hvor mundtøjet fungerede uden hæmninger. Og sandelig om det ikke år efter

år lykkedes at få hver og en til at sætte navn og antal på listen. Og signaturen var bindende ...

Men så skete det underlige, at Sørensen et år afslog. Han var hverken til at hugge eller stikke i. Alle spidsfindige krumspring var omsonst. Om dagen var reserveret andet gøremål? Nej. Om det var noget med penge. For så ... Nej. Om lysten manglede. Nej. Om ... Om ... Hver dag fik Sørensen en dosis. Han gav sig ikke. Men til sidst gik det ham grueligt på. Og det gjorde det også for festkomiteens utrættelige agitator. Vrantent satte han sagen på spidsen:

- Do må da kattemæ ha' en Groun, hvofo' do it vil mæ e Jår?
- Det hæ æ skam å ...
- Å det er?
- Min Sviechemoe er dø' ...

Og det satte jo et stort punktum for al videre animation til at ta' del i afdelingens verdslige lystelighed.

Ikke et ord mere om den ting. -

Gildet kørte efter det vante mønster - uden Sørensen. Det gik også. Men kollegaen, der havde været så uafrystelig, bekom den lidt pinlige procedure med tilmeldingen ikke vel. Han var moden til afbigt. - Med fugtige øjne sagde han et par dage efter festen:

- Do må møije undskyld mæ, Sør'nsen, tæ æ plauet dæ sådan mæ å skryv dæ å e List. Æ vest it, tæ din Sviechemoe var dø'. Har det væ't med i e Blaij?

- Ja vist da, har det stauen i e Avies - den Gang. (Længere pause.) Men det er snaet ået År sint ...

BARSKE KRITERIER

Anders ku' godt tænke sig at blive smed. Og så blev det da lavet sådan, at »e smej å e hy« (smeden på bakken) tog ham i lære og han ville så påtage sig det ansvarsfulde videre fornødne i den sag. Hvis der ind imellem blev lidt knapt med »smereriet« skulle Anders så assistere i smedens landeri. Så det var jo en fornuftig ordning - Anders havde ikke ligefrem den statur, man forestiller sig, for en vorrende grovsmed. Dertil var han for splejset. Og de første par måneder

gik mest med oprydning og med at trække i blæsebælgen. Men der hører jo andet til, hvis man skal ende som smed ...

Og så en morgen var det så vidt. Anders skulle »slå for« med den store hammer. Mester satte ham sindigt og detaljeret ind i teknik og formål med denne anstrengende foregang. Og sluttede godmodigt:

– Hvis do it ka' hoel det ue mee, så ska' do bare fløjt ...

Det skulle Anders nok. Og så lagde de løs.

Hårdt, det var det. Det tappede ret så omgående kræfterne ud af Anders og sveden piblede frem, og da han ikke orkede videre, skrabe han de sidste ressourcer sammen til en stakåndet fløjten. –

Og så fastslog »e smej å e hy«:

– Ka' do stå dæe og fløjt, så ka' do kattemæ o hamme ...

— — —
Men den behjertede smed lod dog Anders slippe for den dag.

GUJ OG E BACHE

Det var dengang fire rundstykker kostede ti øre. Så det er længe siden ...

Den lille by havde tre bagere. Og den ene var meget gavmild. Det kan godt sætte »små« sjæle i rørende svingninger. To småpurke havde hver hentet et rugbrød og i tilgift fået et stort stykke wienerbrød, hver. Vel nede af trappen stopper de op. Den ene spørger gravalvorligt:

– Hvem tøss (synes) dó er den bæest – Guj eller e bache?

Og herom er en saglig afgørelse jo svær, så kammeraten grubler længe og intenst, glemmer sågar at gumle. Skyldbevidst skotter han op mod himlen og siger stakåndet:

– E bache. Men dó må it slarre te' Guj, venn vi kømme i e Himmel.

E »KNAIFERE«

Det var mens færgen endnu fragtede trafikken over det smalle sund – sindigt og billigt, 25 øre pr. voksen m/ cykel ...

Jeg stod og pilkede torsk på teglværksbroen. Det gik skidt. »E fye-passers« Johan hang over rælingen på sit fartøj og så nok så interesseret til. Han fragtede tegl fra værkerne. Havde lasten fuld. Koldt

var det, og jeg bævrede gudsjammerligt nu og da – så skipperen må ha' tykkes, at en opstrammer ku' være nødig.

– Do ka' sørmæ træng til en krafte grog.

– Jo-oh, det kunne jeg da.

Grejerne pakkedes sammen. Kort efter sad vi i den sirlige kahyt. og skipper bryggede os en granvoksen grog. Først to stykker sukker, så spilkogende vand, *noget* skulle der i, for ellers stemte recepten ikke, belærte han mig – men man ska' no it øvedriv – så intens omrøren og til slut rommen. Prost ...

Forsigtigt nippede jeg mig ind på grog'en. Det er jeg Herren taknemlig for. Johan tyllede sin ned i et eneste langt drag, sagde sågar a-a-h-h oven i købet. Det gi'r respekt. Nå. Grog'erne løsnede mundlæderet. Vi snakkede, vi skålede – og til afveksling, omvendt.

Han fortalte skrønen, inden rommen overrumplede mig – totalt. Men her hans beretning, ord for ord. Jeg citerer:

– Do kenne da Soffi – ja, Soffi, hin den tyk?

– No, it det – hinnes mand er da Josef, han er i e leebjerre å e »Brill«. Ham kenne do da?

– Hva, kenne do helle it ham?

– Nå, skie med det. Di var kommen hæte' nee fra det tysk. Dæ-nee haij di haij'et skidt. Di var beche rachmaue, da di kom. Men det varet it læng – it mæ Soffi allenfals. Hun bløu så tyk, så tyk, æ troe, hun vejet lant øuve 200 puen. Mensjens kinder, sikken bachedel hun loij sæ te. Dæ va' nok til ti alminle. Josef va' og bløuv en maue krach. Folk soij, han alle noij og æ sæ sat fø' e fa va toemt. Men folk seije jo så møje, it?

– Så gik det it væ' end bæ' end te' hun fik en ornle byld å sin stoe æen. Di prøuet føst å kuree de' mæ kamel-te, men hva hjalp det, så mæ vaem omslau med tarregrøe, og anne gammel rajj. Men e byld var pinde stærere. Den bløuv stø' og stø'. Til sist ku' den arme kuen it stå eller gå eller sitt nee – hun mått ligg' å e lyv både nat og dau. Å så mått di jo ha' boi ette dochte Hansen i Gråsten. Hæe va it ant å gøe.

– Dochte Hansen – ham kenne do da?

– Helle it ham? Seij mæ, hvem Fa'nen kenne do i det hele taun?
– Nå. Di fik mæ øuvesnakke te' å ro øuve ette ham i Gråsten, og æ fik ham da å godt øuve og bugsee hen til Joseffes. Di boij om ved »Islande«. Da vi stoij i e sovkomme, tent æ: no må do sgu helle se og skrie – og æ vill list æ. Men så soij e dochte: Du må nok hellere blive, min gode mand. Jeg skal bruge en kraftig hånd. Det her er mere end Josef har fysik til. Det her er jo ikke »Klein-keiten«.

– E dochte pakket sin sæche ue, og loij et te' ret, så sat han e »knaifere« fast å e næes ...

– »Knaifere«? Hva' det er? Vee do it det? – Det er brille, urren stænge. Di blyve *klemt* fast å e næes. Såent hæe ...

– Soffi mått jo så hyv op i e særk. Hun var it møije for'et. Men det nõt it nau. Og, kattermæ, sikke'n ørs. Uha. E dochte stolbet e ærme op og gik i gang, og gøe, hva' der sku gøres. Soffi vrej sæ som en vorm i en vandpyt og ga' naue ornle spjæt med e been. Æ haij pinedø' mæs med å hoel hin å e madras, men æ klaret et da. Midt i e hele klappet Josef sammel. E dochte sprang hen og keech ham ind i e øjn. – Han er ikke hjemme lige nu ... soij han så. Og så dochtere han virre.

– Det var det, min gode kone. To-tre dage, så er alt i bedste orden.

– Men jaun, som e dochte ræet e rych, kom han te' å nyes. Måske va' han fo'køel, måske har jet eller ant røuen ham i e næes – hva vee æ – men pinekat om it e »knaifere« røech a e næes og fløj nee emell Soffis to stoe ørsballe og fo'svant ue a syne ... væk va di ...

– Vi keech å hveranne, e dochte og æ. Men e dochte sku' jo ha' sin »knaifere«. Vi gik i gang med å søech. Vi begynt å kuelgrau. Æ ska lau fõ, Soffi bløu æen-væen. Og vi søcht – og vi søcht, og vi sveret, te' e vand drøv a vos – og vi søcht virre – øuve en fjerng stoun. Så mått' vi gi' fortaft. – Og e »knaifere«, dem fandt vi allemee. Di var væk og di bløuv væk. »E tæ'ræng« var *for* stout ...

– E dochte mått' teij hjem urren e »knaifere« ...

— — —
Det var skipperens historie. Og den er da ret troværdig – ikke?

ULYKSALIG TILBØJELIGHED

Mar'n Pæsesens lille hytte ligger lidt afsides fra landsbyen. Med sine vinde, kalkede mure og frønnede stråtag hælder den sig fortrøstningsfuldt ind mod banken, der bredrumpet og solid tager brodden af hylende efterårsstorme vesterfra, som i overrumplende kast søger at tage pusten fra den.

Maren har været ene i mange år. De to sønner er længst draget fra sognet. Møjsommeligt har hun hutlet sig gennem livet i en eneste lang besværlighed med at klare det nødtørftigste, siden ægtemagen kom ulykkeligt af dage, mens drengene endnu var små.

— — —
Maren sidder med strikketøjet. Lydelige banken-på »e gædør« melder besøg. Hun ser hen over brillerne og tripper ud for at lukke op. Udenfor står sognets præst, stor af omfang og værdighed. Han blir helt duknakket for at komme klar af den lave dørkarm. En anelse af fortrydelighed strejfer hendes ansigt, så erkender hun hvad sig hør og bør – trækkene blir andægtige ...

– Væs'go, kom barestens ind –

– Tak – god dag og Guds fred.

– Go'dau, tak liså, hr. pastor.

– Jeg har lige været omme hos Lars kusk, han er jo blevet lidt skrøbelig – og så syntes jeg da, jeg lige ville se indenfor hos dig, min gode Maren Petersen. Vejen går da lige forbi.

– Ja, vavist så. Vil pastoren it sitt nee?

– Næh, ellers tak, jeg må snarest hjemad. Det er prækenen til søndag. Den kan godt tage sin tid.

– Det ka' den vel.

– Om det nu er umagen værd? Man *kan* nok have sin tvivl. Kirkegængernes flok bliver – sørgeligt nok – mindre og mindre. Det kniber så sandelig med at råbe menigheden op ...

– Ja-ah, det kniffe tit gevældigt.

– M-e-n, de få, der fortrøstningsfulde søger kirken, dem må man sandelig ikke lade gå forgæves.

– Nej – det gæe jo helle it an ...

– Og du, min gode Maren, er alt vel?

– Æ klaue it, det er da vist – m-e-n – de' æ skeet mæ naue mærkle.

– Jamen dog, sig frem, sig bare frem.

– Jo, se hr. pastor. Det er kommen så'n a jen gang. Det er snaet et år sint, æ føst loij mærk te' et. Æ ska såen vae mæ fõ å snak for læng a e gang. Allebest som æ snakke nok så frejle – ja, er et it for galt – venn de' er gauen et styk ti', begynne æ helt i anne tanke å seij Fan'-mæ hverant og lidt – å æ, de' alle har bannet fø' – og de' er Fan'mæ skrækle – dæe var det igjen, hr. pastor. Og liech møje vå møje æ prøue å' et, så ka æ it la væe mæ et, og de' lye it godt i en gammel kunes mund – de' er enn jo ó snaet bløvn for gammel te' – æ er gruele kjøuv a'et. Og Fan'mæ – dæe var det igjen – som æ skamme mæ – (lang, beklemmende pause).

– Javist, Maren, det var så sandelig en ulyksalig tilbøjelighed at lægge sig til. Jeg har i alle mine levedage aldrig ...

– Å haij de' så bare væt de' hele – så haij de' da væt å løuv mæ – men it nok mæ de' ...

– Et det ikke det hele?

– Nej, nej. Enn skul' it houl et for mule. Men de' smitte. Den æ jaun stæe og snakke mæ, begynne urren virre ó å banne – og møije væ' enda, for di kør' å e hele registe – og de' er jo stout – så komme de' rechde gang i e sæche. Er et it gruele? Hva' skal æ gøe, hr. pastor?

Pastoren har helt mistet orienteringen. Åsynets klerikale folder er flydt ud i voksblød enfoldighed. Han må drage vejret dybt i en lang serie, inden den gejstlige værdighed atter kommer i niveau. –

– Som jeg sagde, Maren, i alle mine levedage har jeg ikke været ude for en sådan ulyksalig tilbøjelighed. M-e-n, Herrens langmodighed er stor. Han have tak derfor. Og min gode Maren, dersom du flittigt søger Hans kirke, og af hjerte beder ham om udfrielse af ondet, anråber Ham om bistand i den svære kamp, så véd jeg Fan'... æ-h-m... tastisk – æhm – historie – æhm – så véd jeg, at Herren vil høre dig og fri dig ud af uføret. Det håber jeg af mit ganske hjerte, min gode Maren. Ellers véd jeg Dælemig ikke, hvad vi skal stille op.

LAUGES SVÆRE SKYLD

Lauge forsynede det ganske sogn med »daule øl« og gule og røde sodavand. For de var skam af virkelig klasse. Forældrene asede løs med brygning og tapning på flasker i det lille bryggeri. De havde immervæk svært ved at hamle op med efterspørgslen, for remedierne var ikke af de mest avancerede. Men det gik da. Lauge forestod distributionen. Sindigt og punktligt kørte han ryterne rundt i sognet. Med »Lotte« – der klarede fremdriften og rutinevant stoppede op ved de »faste« kunders bopæl. Så Lauge kunne roligt nikke lidt hen på bukken, der hvor afstandene var trivielt store. Og det bekom ham vel ...

Lauge var en stout karl – stort set da. For der var jo det med fødderne. De var enorme af omfang, og li'som forkert skruet på, for de stræbte så gevaldigt til hver sin side, så vinklen var nær de 90 grader – også til hver side – ydermere så ukristeligt platfodet, at konfrontationen med alt, der bliver trådt på, foregik med rappe klask ... Godtfolk påstod, at tudserne havde svært ved at overleve hvor Lauge jævnlige færdedes. Noget var der om det. –

På sessionen havde Lauges »undersætter« da også indbragt ham et »kriegsunfähig« i soldbogen. Men det surmulede han ikke over.

1. august 1914 enedes den halve verden om at eksperimentere med en decimering af folketallet. Det lykkedes jo over måde. Og ret så hurtigt så man sig nødsaget til at supplere op. Listerne frem igen – ædelmodigt slækkede Vaterlandet på de gængse dueligheds-normer, så – næsten – alle ku' være med ...

En skønne dag kom mødebefalingen også til Lauge, og nu stod han her på landsbyens banegård med sine pakkenelliker og ventede på særtøget, der samlede »Ersatzen« op på hele denne banestrækning.

Smeden var kommet for at kigge på. Han stod ved siden af gendarmen, iført fuldt ornat, der bistert overvågede, at proceduren afvikledes med skyldig appel ...

»Indskibningen« gik så nogenlunde – og så dampede toget af. – Og så var det smeden bekymret sagde til gendarmen: – Di sku' no haij tent dem e lidt om – og it haij trokken Lauge ind ... Fó no tæfe di pinedø e kri – e tyskre.

– Wie so den? spørger gendarmen, der blev så forfjamsket, at han nær havde spurgt på dansk. –

– Jo-oh, Lauge trin dem alle skyttegrau i stykke ... sagde smeden, endnu mere bekymret. – Og kattemæ, om ikke smeden fik ret ...

WOLLE I KNIEF

Byen var af beskedne dimensioner dengang. Det var før den blev grebet af vokseværk. Kanske er »by« lidt flot, men der var dog alle de ingredienser, der skulle være og som, da kommunikationen videre ud var ringe, gav disse små isolerede samfund et særegent miljø.

Der var kirken og dens loyale forløber skolen, det opbyggelige, købmandsgården med mølleri og ildebrændsel, det materielle, og kroen med gildehallen, det lystelige. Det var det solide fundament. Og herom hobede sig en broget blanding ting og sysler, mindre væsentlige, men uundværlige, om det lille samfund skulle fungere. Og det spændte fra »Jens mæ e klokk«, der udi trange gader galede sig megen hæshed til ved kundgørelser til alt folket – i mørke nætter vogtede han hus og gods mod skarnsfolk og ildsvåde – og frem til kræmmere og håndværkere. Fornøjelighederne var små og magre. To markeder, forår og efterår, med masser af dyr og alskens kram og gøgl. Et par spegede lurendrejere fulgte med i købet. Og høstgilderne og narrestregerne nytårsaften. »Det søde liv«? Næh. For der var masser af storke – dengang ...

Men på lørdage havde mændene, de lidt ældre, komsammen på kroen. Man spillede kort og raflede – eller mødte bare for at få sig en sludder, spørge nyt eller få trimmet mundlæderet en smule. Humøret skulle også ha' lidt stimulerende, så der gik nogen stykker dampende grog'er og stive kaffepunse over disken, inden man – opstemte – omkring midnat ravede hjemefter ...

Konerne påstod rigtignok syrligt, at det ene og alene var de »små sorte«, der trak. Det rene »kællingesnak« – det forstår sig. Herom var d'herrer enige.

Og et var sikkert. Den hævdvundne tradition skulle ingen pille ved.

— — —

Wolle havde været gift med Rikke i en snes år. Det var da også gået så nogenlunde. Vist havde det knirket nu og da, for Wolle kunne pokkers godt li' en kaffepuns – eller to. Det er han jo ikke ene om. Det var bare det ulyksalige, at han immer underkendte brændevinens magiske kræfter. De ku' få Wolle til at gi' sig ikast med de særeste sager for at vise omverdenen, hvilken »Fandens karl«, der egentlig stak i ham. Og herom havde Rikke en helt anden mening ...

Så det lå tungt med Wolles følen sig frem hos Rikke, i tide og utide, om at smutte med de andre mænd hen på kroen disse lørdage. Nej – og atter nej.

Men så skete det underlige, at han ubevidst ramte noget ømtåleligt i Rikke, da han surmulende over hendes uforståen over denne »bitte gunst«, indigneret skræppede op:

– Det ka' væ, te do gjern vil ha', te folk seije, te do har gyvdet dæ med en vaskepolt – ha, hva'? Så, væs'go ...

Han så den svage sitren om Rikkes mundvige, og instinktet sagde ham, at han var inde på de rette stier. Mandsmodet jog gennem ham, jo-oh, vist havde han ordet i sin magt:

– Li'som Stoe Stinne og Rasmus Torrestryche – ha, hva' – vil do ha' det – fô min skyld gjern ...

Og han vendte skråen og spyttede adstadigt ned i kulspanden. Rikke sagde ikke et muk. Vendte ham ryggen og stirrede tomt ud over havens træer, som blæsten var i færd med at klæde af til vintrens lange nat.

Den nat kunne Rikke ikke falde i søvn. Der var jo noget i det, Wolle havde sagt. Hun var blevet konfronteret med den helt store problematik. Lidt stolt var hun også af sin Wolle, ikke forvænt med at se ham i de takter. Henad morgenstunden dasede hun blideligt hen – i afklaret ro – tilfreds med sig selv og sin svære afgørelse, og de klare klausuler, der var hængt dertil.

Ved morgenbordet sagde hun, sindigt og formanende:

– Ja, ja da, Wolle, så la' vos da prøvet med e kro – men jen ting vil æ seij dæ: do har ó blyv ved en fie-fem punse, for do ka' jo it stå for mee, og æ vil pinde it se dæ kom fuld hjem jen jenneste gang –

for så er den plasier øve, så sandt som æ hee Rikke ... For æ vil aliche-
vel helle væe gyvt med en vaskepolt end med en sviebroe ...

– Det ska' helle it pasce jen jenneste gang, bitte Rikke, *det* gie æ
dæ mit oe å, sagde Wolle med grødet stemme. Han var ikke af det
hårdeste flint – og løftet var så absolut ærligt ment. –

Ingen tvivl om det.

Det var også gået anstændigt et lille års tid. Nogen gange havde det
rigtignok været op over, når han kravlede ned i dobbeltsengen, og
der var smuttet et par ekstra punse i skyndingen. Men hidtil var alle
skær klaret med behændighed. En enkelt gang havde Rikke rømmet
sig i et »h-h-h-m-m-m«, der godt ku' tages for een lang bebrejdelse.

Men – dette måtte jo ende galt. Det gjorde det også.

En lørdag sidst på efteråret festedes der hæmningsløst på kroen. –
Alle fik deres bekomst. Wolle også. Den nat kneb det med at få pejlet
sig hjem. Men det gik. Og pokker i det, om ikke Wolle også gelinde
fik klæderne krænget af og fik sig bugseret ind under dynerne ved
siden af Rikke, der beredvilligt rykkede et par tommer for at give
plads til ægtemagen. Wolle skutede sig velbehageligt – overmåde
tilfreds med sig selv ...

Men punserne havde været *for* rigelige og gedigne. Af drikkelserne
havde Wolle konsumeret mere end kroppen med ret og rimelighed
kunne klare, og det, der var for meget, pressede ubønhørligt indeni
for at slippe fri ved naturlig afgang. Fra sovekammeret kunne den
slags »små ærinder« nemt og upåagtet besørges via døren bagud til
haven – og det var da også kutyme i prekære situationer om natten.

Wolle søgte at blunde sig væk fra dilemmaet. Det gik ikke. Pludselig
jog det i ham, at nu var det op over, om han »tørskoet« skulle nå
hen til havedøren. Med akrobatisk appel røg han ud af dynerne, fam-
lede sig i mørket frem til døren, drejede nøglen rundt, døren op på
vid gab, og – som pæne folk si'r – »trådte af på naturens vegne« ...

Kattemæ – som det lindede. –

– Skull' do olleree a' mæ e vand? spurgte Rikke – og tonen sner-
tede ham bagi gennem natskjorten. – Do har nok få't lidt richle e
javden – hva' Wolle?

– Nej, uhada, lill' moe. Hvo' ka' do da tro det? Æ har skam it få't mee, end æ mått', hævdede Wolle, men en fordømt usikkerhed mavede sig op i ham og jog al selvtilliden ud af stemmen. Det dæmrede i ham, hvad egentlig stod på spil – her og nu. Desperat søgte han at få greb om situationen igen. – Og så sig kyndigt rundt op i den sorte nattehimmel derude, og fortsatte – med al den frejdighed og saglighed, han kunne skrabe sammen:

– Der er skam it manne stjerne å e himmel e jævden ...

– Det er slet it naue løjle i det, syns æ, bitte Wolle, sagde Rikke. Og med hvilken ironi ...

– Hvo'fō syns do, det it æ naue løjle i det – Rikke?

– Ne-øj, Wolle. For do er gauen *helt* fo'keet. Do stæe og pesse ind i e klæeskaf ...

— — —
Obs. ordet »pesse« er det *korrekte*. Faktisk også mest effektiv. Men »nogen« sku' jo nødig finde point'en anstødelig ... (RH).

(M D)

Da Pay Pajsen blev doffelt adeligh

Af Sigfred Andresen

Pay holdt mye ah hæhst. Han kunj ånjt så godt haj væt urn, få di truk æ plov å æ hahr få ham, æ såmaskin injt å fåglem'm. Vinjne æ hø skuld bjer'rs å æ kvorn vå mohn, så måt di i gång ægen, få æ hughmaskin å den ny sjellbinjne skuld jo bevæghes hen øve æ marke.

Å dem haj han nok ah – æ marke. Han såt nemle åh den gammel gån – æ slot – dæh åh dæ egn. Dæh haj før bohj adeligh folk, å det, tot Pay, vå en spåhs. Han haj dæhfå begynjt å hold adeligh hæhst, som han sø. Jo – det vå righte slesvighe, å di vå kåert å haj papie åh, hven di vå å hvo di kom frå. A sin føl haj han åt drejn nave hingste, så sit gammel øgh haj go dav. Hun vå moe te di bæhst. Han koldt hind Mie, men i æ papie stav dæh Maria von Hohenberg. Ja, flot sku det væh. – Bar hun kom mæ et føl hvert år, det vå nok. Nå ja, så gik hun å få æ ukrudtshahr å sorn nave let nave. Di køe te stajs mæ'n få æ féevuhn, vinjne di skuld køhf injd æ kvinjfolke. Mie vå tolle, så det kunj di sjell.

Nej, det vå nave anjt vinjne Pay spæhnj di ung treårs få æ vuhn. Så måt han sjell væh ve æ tøm'm, få di spatsée å vå krøhte. Men han kæhnj dem å kunj righel dem.

Oll Pays føl fik bræhnj æ kåringsstempel åh dæ hals, så en kunj se, te det vå a en go slav. Æ Slesvighe Hæhstfæning haj et stempel. Det lø ve Kårl Smej. Så vinjne æ føl vå stoe nok å vå blevn antavn a æ fæning, spæhnj han en dav æ øgh få æ vuhn, bunjd æ føl te æ øgh å så køe han a stej née te æ smiir. Æ øgh kunj så å få ny sko unjne. Ja, han passet oltins æ tid ah, å no haj den righle lang føhr.

I æ smiir sāt Kårl mæ æ sahm æ svend i gång mæ æ øgh. Han rev di gammel sko ah å værket æ føhr ue. Pay holdt æ ben op, men det vå næhmt, få æ øgh kæhnj det å stav rolle. Kårl stav ve æ esse å gøe di ny sko terett. Han passet dem varm te, så æ hele smiir blev fuld ah bræhnj hvorn. En skrækle stjånk. Æ stempel haj lø i æ ehl.

»Nå, ska vi no gøe den adeligh?«

»Ja, tøss do injt, te den æ køhn nok te det?«

»Adeligh?« – Det vå Boy Snerke dæh kom injd. – »Hvem ska gøers adeligh?«

»No ska do se.« – Kårl tav æ brænjdjern, gik hen te æ føl. Pay holdt den godt ve æ hoj å Kårl trykket det varm jern æmoe æ hals, så æ kvalm kun sorn stav fra den. Det tav kun et yblik.

»So, no æ den adeligh.« sø Pay, »den æ no a ægt slesvighe råhs.«

»Det ska nok stim'm, vinjne do sie det, Pay, do hæ jo hæhst-fåstahjn.« – Boy gik ægen, å da æ øgh vå fæhr, køe Pay.

Et pa dav ætte vå Pay te smejs mæ di to treårs. Di skuld føhst gång ha sko unjne æfå, æbagh skuld di bar ueværkes. Pay stav ve sin hæhst å vinjt, te han vå åh æ rej. Di vå lidt urolle – de ung, å javnt da han stav mæ æ ryg te den mæ æ blis, slav den baghue ætte di fremme hæhst. Den ramt ham mæ beghe ben javnt dæh, hvo en rø æ stol, vinjne en sitte. Boy Snerke kom javnt i æ sahm. Han skuld hinjt nave. Han blev ståhn å gøe stoe yhn:

»No hæ æ da oplevet det mæ. Da blev do da viss doffelt adeligh, sjell om det injt vå Kårl, dæh gav dæ di stemple.«

Pay sø injt nave, han ømmet sæ.

»Ja, så må det jo blyv te Pay von Paysen zu Hohenberg,« mén Kårl.

»Tej å hold æ snut, I to – I kanj jo savt stå dæh å grihn. – Do, Kårl, kunj do injt se å blyv fæhr mæ min hæhst?«

Pay bevæghst sæ op æmell æ hæhst å prøvet åh å byk sæ få å tej æ ben op. Det gik lidt sinjne. – Kårl gik i gång. – Boy Snerke stav å luert lidt, han vidst injt righte, om det vå alle enjde spåhs. – Pay såh det.

»Do Boy, kunj do injt gå øve te din Stine å lån et pue te mæ, så æ kanj sitt åh æ vuhn baghætte, vinjne æ ska hjem?«

»Æ spør hind.« – Boy gik.

»Det vå no godt, te do stav så næh ve. – Vunjt troe do, det vå gavn, vinjne den righthe haj kunj lang ue?»

»Vé gø det no ælyvl!« Pay ømmet sæ. – »Å æ æ ejisen så glaj få den hæh mæ æ blis.«

»Hæh ska do se!« Boy kom injd gammel æ poert. »Stine funjd den tykkest pue, hun haj. Få, som hun sø, di adeligh ska sitt bløe, vinjne di kør fra æ by.«

»Oh, hvo æ I net!« – Pay vrej sæ.

Da Boy vå ve å gåh, væhnj han sæ um å sø: »En ska vel tej æ hat ah, næste gång en komme fåbi dæ!«

ORDLISTE:

Alle	= alvor	råhs	= race
bohj	= boede, boet	smiir	= smedie
hahr	= harve	stav	= stod
hoj	= hovedet	urn	= uden
hæhst	= heste	værket	= beskar
javnt	= netop	ælyvl	= alligevel
krøhte	= stolt, fræk, foretagsom	åh æ rej	= den næste i rækken
mye	= meget	ånjt	= heller ikke
righel	= ordne		

Vor egn

*Prolog, skrevet til det sønderjydske husholdningsrepræsentantskabs
årsmøde i Abild den 11. juni 1980. (Fremstiges på sønderjydske)*

Af G. T. Nielsen

Nu, da her er så mange til stede,
er det mig virkelig en stor glæde,
hvis jeg må fortælle jer lidt om vor egn,
som vi synes er så dejlig, – i blæst, sol og regn.

Vi kan ikke prale af store bakker,
men når man skal cykle, – i altfald jeg takker.
Og da vi jo er midt i en sparetid,
er det kun godt, – hvis bilen får fri.
Så vi tager cyklen, – så får vi noget at se,
selv om den nederste del af ryggen sku' gøre lidt ondt. –

Og derfor vil jeg nu byde jer med på en tur,
som for magelighed er den allerbedste kur.

Vi tager cyklen, når vi har fået davren,
og kører op til kirken, – og sku' her være nogen
som ikke har hørt om Randerup kirke,
kan jeg fortælle, – her havde Brorson sit virke.
Her blev han født, – og blev siden hen præst,
og nogle af de salmer, som vi kender bedst,
blev skrevet her i hans Randeruptid,
– hvor landet er fladt, og blæsten er strid. –

Vi kører efter Mjolden, – men før vi når til åen,
passerer vi Forballum, – som blot er rad gårde.
Der boede i atten-otteogtredve en mand,
som hed Knud Knudsen, – en storbonde med forstand.
Han ansatte en huslærer til sine børn dengang,
– det var Kristen Kold, – som satte tanker i sving.
Han var der i Forballum i halvfjerde år,
og mens han er her, han de tanker får,
som siden har givet ham det tilnavn at bære,
at han den danske folke- og højskoles fader sku' være.
I Mjolden, på hjørnet af Præstegårdsvej,
står blandt andet en sten med hans kontrafej. –

Fra Mjolden kører vi ud mod Døstrup i øst,
om det navn berettes, med fortidens røst,
et gammelt sagn, – der fortæller at pesten,
i Døstrup kun levnedde en dreng til rest.
Da han var alene, gik han hen til kirken,
gik op i tårnet, – og fik klokkerne til at virke.
Klokkernes ringen kunne høres langt væk,
og det for den dreng sin betydning fik.
For et andet sted hørte det nemlig en pige,
hun gik efter lyden, – og traf så lige
den dreng, som boede i den døde by,
og derfra fik Døstrup sit navn og sit ry. –

Vi kører over Skærbæk og ud til Hjemsted,
og triller der langs af den gamle byvej.
Forbi de kønne og statelige gårde,
– ud over engene, for et indtryk at få,
af den storslåede natur her, hvor himlen er høj,
og hvor hvert træ sig for blæsten må bøje.

Hvis I synes det kører vi et smut til Misthusumhus,
af den svorne vej, – hvor mørnet af gus
Markmandshuset ligger, – som et minde om den by,
der i sekstenfireogtredve ikke vandet ku' undfly.
Huset blev bygget af rester fra de væksskyllede gårde,
er nu blevet museum, der som minde skal stå,
– under folks beskyttelse, – til minde om den tid,
før diget blev bygget, – og vilkårene var stride. –

Den svorne vej, – hvad er det nu for noget,
hvorfra det navn, – og hvordan er det lavet.
Det stammer fra før Misthusum blev lagt øde,
da en masse bønder engang var samlet til møde,
om vejretten over en anden mands grund.
De svor alle som een, – hver eneste bonde,
at de stod med egen jord under foden,
– de havde alle hjemmefra i deres træsko puttet lidt jord.
På den der måde, – og med den der ed,
de vejretten til den svorne vej sig ku' rede. –

Vi ser lidt ud over de vidtstrakte enge,
og behøver ikke at være her særlig længe,
før vi ser, der er sortbroget kræ' overalt,
og viber i tusindtal, – vil jeg det kalde. –

Vi kører lidt videre, op over diget,
og ser på dæmningen, – så lang og så lige.
Eet eneste knæk, er der kun på den vej,
så man kan snart komme et stykke afsted. –
Vi kigger lidt på det indvundne land,
og øjner langt ude slikkantens rand.
Her går der masser af får og lam,
på begge sider af dæmningen, skam.

Men på søndersiden er mest land vundet ind,
og her kan man som sagt en masse får finde,
på en dejlig plet, – og hvis de mangler læ,
de bare over diget, til den anden side går.
Vi puster lidt, – mens vi ser på de får,
der så fredeligt med deres lam her går. –

Vor cykel vi så bestiger igen,
og ruller mod Ballum af kystvejen hen,
lige inde bag diget, der går vejen,
og roligt og stille vi triller afsted.

Men inde på en mark, står to møller og stritter,
med deres hvide vinger, – hvor viberne »kvivitter«,
og lærkerne, de synger så højt i det blå,
– her må vi igen af vore cykler stå. –

Befolkningen herude, syntes at det var for ringe,
at møllerne var væk, – for dem tilbage at bringe,
de frivilligt påtog sig det store job,
at få to nye møller her sat op. –

Der blev bygget et hus, – i gammel stil,
på et lille varft, – og da vi kan bruge et hvil,
går vi lidt derind, for om havet og landet,
ved plancher og billeder, at få lidt forstand.
For et egnsmuseum er der lavet derinde,
og om vor egn kan man her oplysninger finde. –

Vi kører over åen, – og her ligger kroen,
»æ sluskro« jo altså, – og her kan I tro,
at der var leben, før dæmningen blev lavet,
kræ', får og folk har den her vej travet.

For fra Ballum sluse, skibet nemlig gik
til Rømø, – og først så Havneby fik
forbindelsen, – men siden det Kongsmark så blev,
som sidste del af den historie skrev.
Her blev folk kørt, – på Rømø blev de båret,
fra land til båd, – og omvendt, – og sådan
gik det i århundreder, bestemt af ebbe og flod,
da lærte folk at tage en ventetid med ro. –

Vi sætter os igen nu op på vor hest,
og cykler så videre, som vi nu kan bedst.
Vi kører til Vesterende, Bådsbøl og videre mod syd,
men før vi når til Hjerpsted by,
passerer vi en rasteplads med gravhøje på,
fra den største kan en dejlig udsigt man få.
Så går det lidt opad, og kirken ligger der.
Her plantet vor dronning i 76 et træ.
Hjerpsted kirke ligger ved vandet omtrent,
som sømærke har den i århundreder været kendt. –

Vi kører så ind til Hjerpsted by,
her findes ikke mange huse, der er ny.
Men uberørt af moderne tider,
de gamle bygninger, med skæve mure og sider,
står, som de stod i et par hundred år,
en uberørt landsbyidyl, – I forstår. –

Den by, den har da også en kendt person,
han er i grunden bager af lært profession.
Men som billedskærer er han blevet kendt,
måske kan vi få lov at besøge ham et vend.
Foruden hans fine billedskæreri,
kan han ikke for samlermani sige sig fri.
For fliser og hovedvandsæg og så videre,
bager Brodersen som sin kæphest rider. –

Vi cykler videre ned mod syd ad en vej,
der går gennem en natur, hvor alt hviler i fred,
og ender så nede ved Emmerlev Klev,
hvor det meste af »æ klev« da holden blev.
For stormene i 76, var slemme,
med stormflodstrussel, som vi ikke må glemme.
Da tog vandet en stor bid af »æ klev«,
og hotellet var truet, – som aviserne skrev. –

Ny synes jeg nok, vi kan trænge til et hvil,
for at cykle er jo lidt strengere, end at køre bil.
Så vi går ind på hotellet her og får,
lidt at styrke os på, før det videre går. –

Når vi har hvilet og spist og drukken,
og har fået ben og krop rigtig godt strukken,
cykler vi ned til Højer by,
hvor der nu er ved at ske noget nyt.
Ikke inde i byen, – men et fremskudt dige,
de bygger udenfor, – og det er jo ikke lige
alle folks livret, thi for og imod,
er snakken jo gået, – men jeg håber og tror,
at det må lykkes de kloge, – en løsning at nå,
så vort fugleliv hernede, stadig vil bestå. –

Man har jo ikke været i Højer, når man ikke har været
en tur ved slusen, – det går fikst og let.
En asfaltvej går gennem engene til diget,
op over diget, – så er du der lige.
Der står en kiosk, – du kan købe dig en is,
og den kan i dag du rolig spise.
For den megen motion forbrænder skam let,
en is, – om det og en stor har været.

Vi ser os lidt om, – ser på vandstandssøjle,
hvor højt vandet har stået, når det er svært at tøjle.
I 76 var det meget tæt på,
at det over digekanten her ville gå.

Vi køre igen ind til Højer by,
hvor tæppefabrikken har givet dens navn et ry.
Her er også en mølle, som er blevet restaureret,
og går du derhen et museum du ser.
Der kan man sagtens få en dag til at gå,
for der er meget at se, – og man der kan få
et vældigt indtryk af forgangne tider,
her fra vor egn, – men vi skal jo videre.
Kjærs gård er også blevet flot restaureret,
stråtækt og fin, den nu fremtræder.
Den bliver brugt til alt, – udstillinger, musik,
samvær og møder, – det er godt at den fik
den store omgang, – for flot er den blevet,
en fornøjelse at se, – og det er ikke engang løgn. –

Videre mod øst møder vi en lille by,
som i vort hele land har historisk ry.
Det er Gallehus, – og her står to stene til minde,
om de to folk, som guldhornene sku' finde.
I seksten-ni-ogtredve fandt Christine Svendsdatter det første,
og snart hundred år efter, jorden sig løste,
da en fæstekarl, Erik Lassen ved navn,
sig gravede lidt ler, som sku' til klining gøre gavn. –

Vi kører derfra ind i Møgeltønder by,
og den har jo også historisk ry.
Her byggede Hans Schack fra 1664-67 sig et slot,
på ruinerne af det gamle Møgeltønderhus, blev det sat.

I det sidste år, er det igen blevet kendt,
fordi prins Joachim har fået det tilvendt.
Grev Schack har ingen arvinger selv,
og for at bevare det udelt og vel,
har han ment, at prins Joachim den skulle være,
der Schackenborg ind i fremtiden skulle bære. –

Slotsgade, med alle de gamle huse og lindetræer,
er noget helt for sig selv, – og et besøg skam værd. √
Ikke for ingenting bliver den kaldt, kan jeg jer forklare,
for nordeuropas skønneste landsbygade.
Også kirken er gammel og værd at se,
fra det 11. århundrede, – med mure så brede. –

Længere mod sønder, helt nede ved grænsen,
ligger Rudbøl ved søen, så køn, – og imens
vi går en tur midt hen ad gade,
et ben vi på hver side af grænsen skam har.
Det er nok den sjoveste grænse, kan man sige,
der sådan går lige midt hen ad en vej. –

Vi puster lidt nu, og trækker vort vejr,
inden turen nu videre mod Tønder går.
Men Tønder vil jeg ikke sige meget om,
kun sige: Der er masser at se, – bare kom. –

Mod Visby vi nu vender vor næse,
og finder en plet med blomster og græs,
med træer og roser og mindsten,
ja, en park så flot, så fin og så ren.
Den ligger på Parkvej i Visby, – så klar,
og den jo og sin historie har.

Fra 1908 og til 22,
hed præsten Niels Møller, og han skulle blive,
husket for den park, – hans kone havde det ikke godt,
hun havde lungetuberkulose, så luft og sol var blot,
en livsbetingelse, – og præsten, han købte
fire tønder land, som han ordnede og pløjede.
Han lavede til sin kone den dejlige have,
som står her så flot, endnu i vore dage.

Da konen, hun døde blev hun i haven begravet,
i uindviet jord, – for præsten, han havde
ikke spurgt, om han måtte, – så ballade det gav,
– men jorden blev indviet, – og i samme grav,
blev også præsten siden stedt til hvile.

I enden af parken, ned mod syd, skal vi stile,
for at se deres gravsted, med mindestenene på,
som stadig her i deres park skal stå. –

Da præsten i 22 som præst gik af,
gav han sig igang med at bygge der, – og vi kan
endnu se deres hus, – det lille firkantede skur,
der nu som redskabsrum fungerer og dur. –

Fra Visby cykler vi først mod vest, – så mod nord,
og kommer til et sted, hvor fortiden og har sat sine spor.

Det er nemlig Trøjborg, – den gamle ruin,
som nu er gjort i stand, – med en bro så fin.

Det er Rantzau-familiens gamle slot,
i 1407 har dronning Margrethe det fået.

Det har skiftet ejere mange gange,
en mindeplade hænger over broen, den lange.
Men en særlig historie sig knytter til den ruin,
for i 1854 stod slottet endnu så fin.

Hans Knudsen fra Forballum ejede det nu,
og han tilbød staten, de måtte gratis det få,
på betingelse af, at seminarium det blev.
Men staten sagde nej, – og ned han det rev.
Han sagde, at hans børn ikke sku' ha' herremandsnykker,
derfor blev slottet så brækket i stykker. –

Vi kører så over Brede og hjem,
og dagen er snart gledet mod aftenen frem.
Nu er vi vist tjenlige, til at få os et foder,
– men selv om anstrengelserne var store,
så har vi da fået en masse at se,
og ved siden af har vi da og, – måske,
tabt et par overflødige pund,
og det kan ka'ske også være sundt.

Egebjerg Jensen skrev i sin Tønder tid
en sang om vor egn, – og nu synes jeg at vi,
til slut skal synge den sammen her,
på melodi af Ernst Kiørbo den går.

Skal vi synge for en fremmed barsk og fattig. –

(05)

Vi gammel
Af Æ Skolmesterkuen

Vi gammel, der må gå åljen,
vi må it lok vos ind,
men læ å tej det, der ka kom,
og værn om hvert et mind.

Har vi kun minder, der er lys
ka vi find trøst ved dem,
men har vi fåt et lille sår,
det må vi prøv å glem.

Har vi lidt kræfter i behold,
å it er te besvær,
kanske ka vi så gi en haend
te dem, der har et værr.

Sålæng der er lidt brug for vos,
da må vi skam it klav,
for det og kom hverande ved,
det har vi hård behov.

Og har do venner hist og her,
da bej dem om å kom,
for det er det, der vil og kan
forskøn vor alderdom.

N. Frøen, 1981

Sprogforeningen og pressen

Af Eskild Bram (F, N)

Sprogforeningen har indstiftet en pressepris, der gives som anerkendelse af og som opmuntring til et virke til fremme af interessen for nord- og sydslesvigske emner. Presseprisen uddeltes første gang i forbindelse med Sprogforeningens tilsynsrådsmøde den 12. juni 1981, og blev givet til redaktør Eskild Bram for hans virke både i Syd- og Nordslesvig. Eskild Bram er senere blevet redaktør for tidsskriftet »Slesvigland«.

Man siger, at en hukommelse varer i 200 år. Det skal forstås på den måde, at når et menneske har hørt sin bedstefar fortælle noget, som af måske uforklarlige grunde bed sig fast, og giver beretningen videre til sin egen søn eller datter ... og så videre, ja, så kan mange slægter sikkert føre bevis for, at selv en lille ting kan blive husket i et par hundrede år. Og måske fortalt og fortalt i gentagelsens glæde.

Sprogforeningen er »kun« hundrede år. Der kan være delte meninger om, hvorvidt den vil blive to hundrede år, men mindet om den er i henhold til ovenstående sikret ud i en usikker fremtid i et ukendt antal år.

I det historiske forløb har Sprogforeningen og pressen haft meget nære, man kan vel sige familiære forbindelser. Vor største journalistiske skikkelse hernede er indtil videre Jens Jessen, »Flensborg Avis«. Tænk, man kan stadig komme i hjem, særlig i Vestslesvig, hvor hans billede hænger. Selv synes jeg, at jeg altid har kendt det billede. Næst efter at få Christian X's og dronning Alexandrines portrætter indprentet som helt lille, placerede man ligesom i kongens hird Jessen og H. P. Hanssen. Der brast en illusion om nationalt broderskab, da

historiebøgerne senere måtte afsløre, at de to i det kongelige billedgalleri, det sønderjyske Panoptikon, var modstandere.

Det forhindrer ikke, at Sprogforeningen hviler på Jens Jessen og H. P. Hanssen. Jessen var én af foreningens fødselshjælpere, hvad der er fortalt udførligt om i jubilæumsbogen. Med sin private udgivervirksomhed i sprogets tjeneste, med sit talent for, hvad jævne mennesker gerne ville læse, var Jessen i grunden hele livet sin egen private sprogforening. Han levede for det danske sprog. H. P. Hanssen forstod sig på organisation og tømrede Sprogforeningen op på dette. Dermed er alt ikke sagt. Et af de fineste bidrag, som er *litteratur*, er efter min mening H. P. Hanssens fortælling i Sprogforeningens Almanak 1924 »Et møde«. I stedet for at genfortælle den følsomme beretning om tjenestedrengen, der under fremmedherredømmet undervises i dansk af en trofast far og mor i et fattigt, men godt hjem, kunne jeg have lyst til at opfordre til et genoptryk af »Et møde«. Og hvor skulle det være andre steder end her i almanakken.

Disse betragtninger er delvis affødt af, at Sprogforeningen i 1981 for første gang uddelte en nyindstiftet pressepris. Hvis nu undertegnede havde været alt andet end modtager af denne pris, kunne han friere have fremhævet, at det var en gevaldig god ide. Objektivt går denne vurdering på, at der – som påpeget – er svogerskab mellem Sprogforeningen og sønderjysk presse. Subjektivt er det endvidere min opfattelse, at den hundredårige føler sig lidt som en gammel eg. Den er vokset langsomt, den er slidt af tiden og vil være ved det, men den kommer hele tiden med friske blade på den gamle, knudrede stamme. Den fornyer sig i den danske skov.

Lidt mere om Sprogforeningens opvækst og pressetække. Da foreningen kun var godt en halv snes år gammel, udgav den et lille børneblad, som en dreng fra Løjt, A. Svensson, fik optaget nogle selvskrevne stykker i. Det medførte, at Sprogforeningens daværende formand og udgiver af det illustrerede børneblad, M. Andresen, Åbenrå, fik øje på Svenssons evner, og Sprogforeningen hjalp ham til et efterskoleophold i Danmark. Efter almene uddannelsesår blev Svensson optaget i Jessens navnkundige journalistiske på »Flensborg Avis«,

hvor et af fagene var fransk. Svensson blev senere politisk redaktør og folketingsmand i Nordslesvig. Hans elevkollega var Ernst Christian- sen, Jessens efterfølger som redaktør af »Flensborg Avis«.

Som der var kontinuitet i Sprogforeningen, sådan var det også sagen i den gamle sønderjyske presse. Når Svensson er nævnt, falder det naturligt at placere hans efterfølger ved »Jydske Tidende«, den nu over 90-årige Morten Kamphövener, i kongerækken. I ganske særlig grad fordi Kamphövener i en menneskealder var Sprogforeningens gode medarbejder, både som redaktør af almanakken og som mange- årigt bestyrelsesmedlem. Når der før blev talt om en hukommelse gennem 200 år, fejler min egen hukommelse endnu intet i retning af, at alle de nævnte presse- og sprogmand står ganske klart og inspirerende, og jeg har lyst til at føje dem ind i det kommende.

Sprogforeningen er et barn af den nationale strid. Alligevel reagerede den i grunden fredeligt. Det gik hårdere til i pressen. Her fængslede myndighederne folk, der brugte det frie ord til at fortælle sandheden. Da forfatteren Gynther Hansen som den første fik Sprogforeningens litteraturpris, sagde han i en takketale ved overrækkelsen nogle ord, der godt kan rekapituleres som en personlig overraskelse i tilbageblikkets hundrede år over, at denne forening, dette sprogværn, havde været stærkest i det milde. Den havde kæmpet for det danske sprogs bevarelse mod en tilsyneladende almægtig fjende, dengang verdens stærkeste militærmagt, uden nogensinde at have kastet en bombe, aldrig taget gidsler eller aldrig udført terrorhandlinger. Alligevel havde den så stille sejret. Det var ikke den, men undertrykkeren, der to gange i løbet af en menneskealder havde fornødret sig og bragt sig i den situation, at den kom til at ligge på valen.

Det må da være en erfaring, som den 100-årige Holger Danske på Folkehjem kan leve videre på, at vold kommer til kort. Eller som den elskelige gamle engelske kostskolelærer Mr. Chips siger det i James Hiltons roman for at berolige sine elever, da tyskerne under 1. verdenskrig udfører et Zeppelin-bombardement på skolen: »Man skal aldrig bedømme tingenes værdi efter den mængde støj, de laver«.

Dette motto kan pressen og Sprogforeningen have fælles.

MINDEORD

F.

Lærer Christen Jørgensen Nybøl

Lærer Jørgensen blev født den 28. september 1905 og døde den 4. november 1978.

Meget tidligt valgte han sin livsgerning, han ville være lærer. I 1924 dimitterede han fra seminariet i Tønder som Danmarks yngste lærer, en rekord der forøvrigt aldrig er slået.

I 1932 kom Jørgensen som lærer til Nybøl, hvor han virkede i fyrretyve år, de sidste 22 år som skolens leder.

Lærer Jørgensen havde mange gode interesser, der kom sognets beboere til gode, men hans hjertebarndom blandt dem var hjemstavnsforeningen, her var han hovedkraften, og for lokalhistorien har han udført et fortjenstfuldt forskningsarbejde.

Han holdt tit foredrag og skrev mange artikler om emnet. Sammen med Peter Petersen har han udarbejdet bogen »Fra Nybøl sogn og herred«. Alt hvad lærer Jørgensen påtog sig blev udført med en tilbundsgående grundighed. Vi og efterslægten vil være ham taknemmelig for sit arbejde med at klarlægge vor hjemstavnshistorie i nutid og fremtid.

Mads Petersen.

F. van

Sydslesvig

Anna Jørgensen

Kværs

Efter et langt virksomt liv inden for det danske foreningsarbejde i Sønderjylland er Anna Jørgensen ikke mere. Hun døde den 18. juni 1980.

Hun blev født i Vilsbæk i Holbøl sogn den 27. september 1898. Anna Jørgensen uddannede sig til et lederarbejde med gymnastik, idræt, folkedans og håndgerning for øje på Ryslinge, Snoghøj, Askov højskoler og Håndgerningsskolen i København. Hun supplerede dette med flere kurser.

Det var på højskolerne, hun især blev inspireret til at gå ind i arbejdet med og for ungdommen. Hun var en del år lærerinde på Danebod Højskole, hvor hun blev kendt som en dygtig underviser. Da de nationale rørelser og kampår kom omkring 1932-33 med oprettelsen af Det unge Grænseværn, var det naturligt, at man henvendte sig til hende om at gå ind i dette arbejde. Det var en sag, der havde hendes store interesse, og hun blev ansat som vandre-lærerinde. Hun fik fast bopæl i Kværs forsamlingshus, og herfra fik hun sit virke i sognene omkring Kværs, hvor hun daglig var på farten til Felsted, Stubbæk, Klipleve, Bjerndrup, Rinkenæs og Holbøl i foreningerne der under Sønderjydsk Idrætsforening samt i en del husmoderforeninger. Hun var her med til at præge ungdomsarbejdet og dermed ungdommen både idrætsligt, nationalt og menneskeligt gennem undervisningen på sin djærve og myndige måde. Hun stillede store krav i sin undervisning, men først til sig selv. Hvad hun gjorde, gjorde hun helt, ikke stykkevis og delt. Foruden at være leder af det praktiske arbejde, blev hendes evner også brugt i det organisatoriske og administrative, både i foreninger og i Åbenrå Hovedkreds under S. I. og også her satte hun sit præg på sin gode og myndige måde at være på. Efter krigen 1939-45 følte hun, at hun kunne gøre større fyldest ved at tage et arbejde op i Sydslesvig, og hun havde fra 1946-1962 en række gode arbejdsår ved skolevæsenet i Sydslesvig i Sdr. Brarup, Sterup og Gelting. I 1962 tog hun sin af-

sked fra arbejdet her og rejste tilbage til Kværs for der at nyde sit otium. Hun fik bygget sit lille hus og levede igen med i arbejdet ved at tage sig af motionsgymnastikken i Kværs. Nu svandt hendes kræfter, og de sidste par år kom hun på grund af sygdom på plejehjemmet »Dalsmark« i Rinkeby, og her var hun til sin død den 18. juni 1980.

Anna Jørgensen er ikke mere, men vi er mange, der med tak vil minde hende som det reelle og fine menneske hun var. Et menneske, der var hård og streng mod det uægte og forlorne, når hun mødte det; men for alt der var ægte og værdifuldt, der ydede hun i fuldt mål af sin viden og indsigt, både fagligt og menneskeligt.

Vi vil ære hendes minde.

Sven Gammelgård.

F.

Edith Jakob Petersen Åbenrå

Fru Edith Petersens navn er uløseligt forbundet med Foreningen til det danske sprogs Bevarelse, kaldet Sprogforeningen, i dens nyere historie.

Hun blev født den 3. november 1893 som datter af møbelhandler H. C. Pedersen i København og døde den 21. oktober 1980 i Åbenrå.

I hendes opvækstmilieu var der ikke tradition for at søge videregående uddannelser, men viljestærk og målbevidst som Edith Pedersen var, skaffede hun sig ene af en søskendeflok på fem en boglig uddannelse, idet hun tog lærereksamen på Femmers seminarium i slutningen af første verdenskrig. I årene fra 1920 til 1924 var hun ansat ved statsskolen i Åbenrå, og her mødte hun Jakob Petersen, der var Sprogforeningens sekretær og i 1923 blev ud-

nævnt til leder af Det sønderjyske Landsbibliotek i Åbenrå. Samme år blev de gift.

Jakob Petersens travle og vidtspændende virke – blandt meget andet rejste han landet rundt i Sprogforeningens ærinde, efter at den var blevet en landsomfattende forening, og især efter at han blev dens formand ved H. P. Hanssens død i 1936 – alt dette førte med sig, at fru Edith mere og mere kom ind i foreningens sager. I løbet af fyrterne blev hun dens sekretær, og ved Jakob Petersens uventede død i 1952 var det af afgørende betydning for foreningens fortsatte virksomhed, at hun ville og kunne fortsætte.

Den nye formand højskoleforstander Arnfred i Askov var optaget af mange og større opgaver, og det kom derfor til at påhvile sekretæren at tage sig af alt det, der holder en forening i gang, hverdagens arbejde i stort og småt og måske ikke altid lige spændende. Fra det lille, lidt mørke og spartansk udstyrede kontor i det gamle Folkehjem med boglageret bagved holdt fru Petersen foreningens tråde i sin hånd. Især lagde hun vægt på forbindelsen til tillidsrepræsentanterne ud over landet og holdt så vidt muligt personlig kontakt med dem. Kom der huller i rækkerne, sørgede hun for at finde egnede afløsere og hjalp dem godt i gang. I fuld erkendelse af, at det var fru Petersen, der holdt sammen på foreningen i det daglige, takkede Arnfred hende ved tilsynsråds- og årsmøderne for det utrættelige arbejde, som hun gjorde stilfærdigt og fordringsløst og for et beskedent, symbolsk honorar.

Karakteristisk for hendes trofasthed overfor Sprogforeningen var det, at hun indvilligede i at fortsætte sit arbejde efter Arnfreds afgang og indtil hans efterfølger Christian Speggers var kommet ind i arbejdet.

Fru Petersens sidste år var brydsomme dels på grund af svigtende helbred og dels på grund af den besværlige overgang fra det gamle til det nye Folkehjem. Dertil kom, at medlemstallet svandt ind i løbet af halvfjerdserne. Men hun holdt ud for ikke at svigte foreningen.

I 1976 nedlagde fru Petersen sekretærearbejdet, og dermed sluttede et kapitel i Sprogforeningens historie. Da hun gik af, kunne to formænd, den tidligere og den nuværende, med god grund udtale foreningens tak for et trofast og uegennyttigt arbejde i dens tjeneste.

Personlig var fru Petersen et varmt menneske, i sine velmagtsdage munter og temperamentsfuld, som det er en glæde at have kendt.

Anders Feilberg Jørgensen.

Hans Iwer Hansen

Vesbymark

Fhv. landmand Hans Iwer Hansen døde den 21. november 1980, 70 årgammel.

Selv om han både kunne svinge murskeen og bruge sine hænder på mange andre måder, så blev det dog inden for landbruget, han kom til at øve sin livsgerning. Sammen med sin hustru Anna, født Jessen, og deres syv børn drev han først forskellige ejendomme i forpagtning. Gennem Program Nord kom familien så midt i halvtredserne til at sidde på egen gård ude på Vesbymark. Dette sted, hvor der før groede lyng, blev ved hjælp af utallige, trofaste »bitte nyk« til en stor og veldreven ejendom. For et par år siden overdrog han ejendommen til sønnen Christian.

Og trofast slid har på mere end en måde været den røde ledetråd gennem hele Hans Iwers liv!

Hans Iwer var dansk! Lige siden 1945 har han stået i forreste linie, når det gjaldt vor folkedels ve og vel! – Således var han af de drivende kræfter, da den danske skole i Vesby kunne åbne sine porte så tidligt som den 29. januar 1946.

Og i mange år derefter var han formand for den stedlige forældrekræds og som sådan altid optaget af skolens velgående.

Men også det kirkelige og det folkelige arbejde havde hans store interesse. Igennem mange år beklædte han således formandsposten for SSF/V i Vesby-distriktet. – Som mangeårig kommunalpolitiker og medlem af Vesby kommuneråd var Hans Iwer Hansen vellidt og respekteret også hos de tyske kommunerepræsentanter, skønt han aldrig fornægtede sit danske sindelag og uforfærdet varetog sine danske landsmænds interesser.

I over et kvart århundrede var det afdøde forundt at udføre sit trofaste virke for danskheden her i Medelby sogn. Aldrig kom man forgæves til ham. Altid var han rede med en hjælpende hånd! – En ting, der ligeledes indbragte ham mange venner.

Da kræfterne begyndte at svigte, og han havde nedlagt sine forskellige hverv, hædredes han med Sydslesvigsk Forenings sølvnål, en fortjent påskønnelse af hans uselviske virke i danskhedens tjeneste – et virke, som vi vil mindes i dyb taknemmelighed!

Ernst Meyer.

F

Laurids Johannes Nielsen

Vester Sottrup

Den 27. november 1980 afgang fhv. sognepræst Laurids Johannes Nielsen ved døden i en alder af 74 år.

Barndomshjemmet var »Mosegården« i Fugdøl i Heinsvig sogn, hvor Laurids Nielsen blev født den 9. juni 1906. Morfaderen, der i øvrigt havde deltaget i krigen 1864 på Dybbøl, opdyrkede hede og mose, brændte smedekul af tørv og brændte teglsten. Denne morfar var igangsætter for indremission i Heinsvig sogn og prægede således også Laurids Nielsen.

Efter præliminæreksamen kom Laurids Nielsen til Rønde på Djursland og tog i 1925 studentereksamen på det stedlige indremissionske studenterkursus. Straks derefter påbegyndte han det teologiske studium ved Københavns universitet og efter endt eksamen blev han i 1931 ordineret i Budolfi kirke, Ålborg, for samme år at tiltræde en stilling som sognepræst i Arrild.

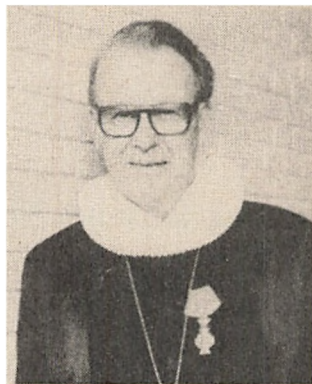
Fra 1940 til sin afsked i 1976 var Laurids Nielsen sognepræst i Sottrup på Sundeved. I 1932 indgik han ægteskab med Betty Nielsen, f. Davidsen. Disse to mennesker prægede Sottrup sogn på en ganske enestående måde. Der blev »trukket« på hustruens musikalske evner både som organist ved kirken og som korleder, og harmonien i hjemmet smittede af udadtil.

Laurids Nielsen var en værdig, beskeden mand, der tillidsfuld kom sine sognebørn i møde og ved sin ligefremme, jævne måde at sige tingene på

skabte respekt om sin person og om den gerning, han fik lov at udføre som præst.

Hans store indsigt i sønderjyske forhold og hans evne til at sætte sig ind i og forstå en landbefolkning, gjorde ham afholdt i alle kredse i sognet. Den danske vækkelse i Sydslesvig efter 1945 havde hans store interesse, og han evnede at leve sig ind i sønderjyske forhold, selv om han var født nord for den gamle grænse. Det var derfor naturligt, at hans sidste hvilested blev Sottrup kirkegård – den kirke og det sogn, hvor han havde sit virke i 36 år.

Lorenz Christensen.

Biskop Hans Kvist

Århus

Med biskop Hans Kvist er en god ven af Sydslesvig gået bort. Han begyndte sin præstegering i Sdr. og Nr. Onsild sogne, før han i 1948 kom til Valsbøl som dansk præst. Efterkrigsårene kunne være vanskelige for danskheden i Sydslesvig. Skønt tiden bød på fremgang i det ydre både for skolen og kirken, stod man tillige i en frontsituation i betragtning af den store flygtningestrøm fra andre dele af Tyskland. Disse forhold stillede store krav til en præst i et landsbysogn. Man tør formode, at Hans Kvist her lærte noget, der siden kom ham til gode. Efter at han i 1961 var blevet førstepræst (provst) i Flensborg, kom han nemlig til at spille en central rolle i forhandlingerne med den tyske landskirke forud for udstedelsen af en ny tysk kirkelov i 1968, der bl. a. sikrede den danske kirke sprogfrihed. Han havde det store overblik og vidste, hvad han skyldte folkekirken i forhandlingerne med mennesker, der havde et andet kirkesyn.

I 1969 blev Hans Kvist biskop i Roskilde. Hans tilknytning til Sydslesvig og dens kirke blev dog ikke ringere af den grund, for i 1972 blev han præsi-

dent for DKU efter biskop Fuglsang-Damgård, et hverv som han bestred med iver og kærlighed, skønt et svigtende helbred begrænsede hans udfoldelsesmuligheder. Efter sin fratræden som biskop flyttede han sammen med sin hustru Inga til Århus, men noget langt otmium sammen blev dem ikke forundt, idet en brat død den 29. december 1980 satte punktum for en rig og betydningsfuld præstegerning.

G. Hintze.

Anders Dons Hørlück Skodborg

Efter længere tids sygdom døde Anders Dons Hørlück, Skodborg den 7. januar 1981, 65 år gammel.

Med Anders Hørlück er en af Sønderjyllands kendte personligheder gået bort.

På mangfoldige områder har han gjort sin indflydelse gældende til gavn for den egn og den landsdel, hvor han var født og boede og til gavn for landbruget, hvis talsmand han var på fremtrædende poster.

Anders Hørlück var født i Skodborg. Som ung var han elev på Askov Sløjd- og Efterskole, Askov Højskole og Ladelund Landbrugsskole.

I 1942 blev han gift med Helga Gram fra Ankergård i Gabøl. I nogle år havde de en gård i Roost i forpagtning til de i 1945 overtog Anders Hørlück's fødegård, Skatkær i Skodborg.

Anders Hørlück var landmand med liv og sjæl, og han drev et moderne og effektivt landbrug. Mange unge har gennem årene fået en god praktisk uddannelse og en god ballast for livet i det gode hjem i Skodborg.

Men der blev lagt mærke til den unge Anders Hørlück, han nød stor tillid på sin egn og blandt standsfæller. Hans alsidighed, menneskelighed og store

organisatoriske evner medførte helt naturligt, at han blev mange tillidshverv betroet.

Fra 1954 var han således medlem af Skodborg sogneråd i flere perioder.

Anders Hørlück blev valgt til Den nordslesvigske Landboforenings bestyrelse i 1957 og han var landboforeningens dygtige formand fra 1966 til 78, hvor han ikke ønskede at fortsætte.

Fra 1963-78 var han i bestyrelsen for Foreningen af jyske Landboforeninger og deraf i flere år foreningens næstformand. Endvidere i bestyrelsen for De danske Landboforeninger og i Landbrugsrådets Præsidium fra 1966-78.

Han var formand for Statens Planteavlsudvalg fra 1965-79.

I 1978 blev Anders Hørlück udnævnt til Ridder af Dannebrog.

Fra 1951 til 1980 var han i bestyrelsen for Grænseforeningen for Haderslev Vesteramt og for Grænseforeningens landbrugsudvalg, da det blev dannet. Herigennem var han med til at støtte det landbrugsfaglige rådgivningsarbejde blandt landsmænd i Sydslesvig og hermed også med til at knytte båndene over grænsen.

Mange andre opgaver kunne nævnes, men for dem alle gælder det, at Anders Hørlück udfyldte sin plads og vandt respekt for de værdifulde menneskelige egenskaber, der karakteriserede hans person.

Niels Schultz.

Maren Jørgensen Skovby
Augustenborg

Efter nogen tids sygdom døde afdelingssygeplejerske frk. Maren Jørgensen Skovby, Augustenborg 22. april 1981 79 år gammel.

Hun var fra Hjerndrup sogn ved Christiansfeldt og uddannedes som syge-

plejerske i Sønderborg, Århus og Viborg. Herfra kom hun til Augustenborg sygehus ved åbningen i 1932 og forrettede siden da sin tjeneste her til pensioneringen i 1962.

Udover sit arbejde, som for hende var en gerning, der opfyldtes samvittighedsfuldt, var hun levende interesseret i alt nationalt arbejde i grænselandet, og det kom til udtryk på forskellig vis. Hun forærede således nogle bordflag til Augustenborg forsamlingshus, støttede på økonomisk vis det nationale arbejde, men altid i det skjulte og stille. Hun var i sandhed en trofast støtte nationalt set.

Augustenborg menighed forærede hun et dannebrogflag, som anvendes ved flagning på kirkegården.

Et særligt kapitel er hendes indsats omkring nedstyrkede allierede fly på Als.

Under besættelsen omkom mange af flybesætningsmedlemmerne, hun opnåede kontakt med mange af de familier, som mistede en slægtning, sendte dem lekture om de hændelser, hun opsporede. Det fik til følge, at der opstod besøg og genbesøg, og som anerkendelse for indsatsen, modtog hun en plaquette og takkeskrivelser fra Royal Air Force i England, Australien, Kanada og New Zealand.

Hans Lind.

F

Peter Hattesen Flensborg

Peter Hattesen er død. Kun ganske få unge kender hans navn, selv om han var en af de store personligheder, der stod bag den sydslesvigske vækkelse efter 5. maj 1945.

Det gamle danske mindretal var blevet overmåde svækket ved nazismens

umenneskelige forfølgelse af anderledes tænkende og dens krig, der havde taget vores bedste ungdom, den ungdom, der havde vist så meget mod og mandshjerte i kampen mod nazismen i tredivernes slutning. Men medfæller viste sig.

I det stille havde der i nazitiden udkrystalliseret sig to grupper, der afviste nazismens ideologi og søgte et nyt ståsted i det danske. Det drejede sig om de gamle arbejderfunktionærer og så »Hattesen-gruppen« med repræsentanter fra Flensborgs borgerlige kredse, folk med indflydelse, kultur og penge. Kredsen havde vide forbindelser ud over hele Sydslesvig.

De to grupper havde ingen direkte tilknytning til det danske mindretal, men bad om tilknytning til deres gamle moderland, en petition blev i løbet af en uge underskrevet af 10.000 blandt 13.000 adspurgte alene i Flensborg by. Så greb englænderne ind og »Hattesen-gruppen« søgte ly hos det danske mindretal.

Peter Hattesen nærede mistillid til al professionel politik. Han ville trække sig ud af det politiske røre, når genforeningen eller det sydslesvigske selvstyre var realiseret. Vi, der kendte og skattede Hattesen i trediverne, mindes ham som det fine, følsomme og vidende menneske. Vi, der følte os som avantgardister, lod os naturligvis kun fotografere af datidens »mesterfotograf« Peter Hattesen. Hans kunstbutik fulgte med tiden, og da nazismen forfulgte de moderne kunstnere, blev Hattesens hjem et »safehouse« for de forfulgte kunstneres vej mod nord.

Men vi danske mindes ham først og fremmest som den, der måtte give afkald på for ham så meget væsentligt, fordi han ikke kunne lade være med at drømme om et folkeligt fællesskab med Danmark og yde sine kræfter i det folkelige opgør. Æret være hans minde.

Niels Bøgh Andersen.

Claus Petersen

Agerskov

Skomagermester Claus Petersen, Agerskov, er død 96 år gammel.

Claus Petersen's motto var: »Dine evner kast af i de nærmeste krav« – og det levede han op til, så vidt det var menneskelig muligt.

De nærmeste krav var for Claus Petersen, som vel for de fleste, forbundet med hjemmet og det daglige arbejde, men blev efterhånden et temmelig vidt spændende begreb.

Hjemmet var i særklasse og havde sin egen specielle atmosfære. Det blev stiftet den 28. oktober 1921, da Claus Petersen giftede sig med den 16 år yngre Sophie Trans, yngste datter af købmand Trans på den anden side gaden.

Claus Petersen har sikkert set fortrøstningsfuldt på fremtiden, trods uomtvistelige økonomiske vanskeligheder både for ham selv og for landsdelen som helhed. Havde de nu ikke lige stemt sig hjem til »Æ gammel land«, havde han ikke fået sit hus tilbage – og nu skulle han giftes med sin unge Sophie, så han havde ingen grund til at klage. Det gjorde han sikkert heller ikke – og sammen skabte de nu i Agerskov et hjem, hvor mange interesser trivedes og hvorfra impulser udgik til videre kredse. Ånden i hjemmet var patriarkalsk, men tonen var munter og præget af de mange gøremål.

I dette hjem voksede seks døtre op, forskellige, men alle præget af barndomshjemmet, hvor man begyndte dagen med morgensang, og samledes for at synge, hvis een af dem skulle forlade hjemmet for uddannelse, sygehusophold eller lignende. Det er derfor klart, at guldbryllupsdagen, dagen, der markerede 50 års samliv og travlt virke, også måtte præges af sang og taksigelse.

Dagen var på sædvanlig vis begyndt med hornmusik og modtagelse af deputationer, men selve festen, samværet med slægt og venner, skulle begynde i kirken, frimenighedskirken i Bovlund, der havde betydet så meget

for dem begge. Alle var ankommet, sidst døtrene med familie. Vi sad og ventede. Så gik døren op, orglet intonerede, vi rejste os, og ind kom Claus Petersen med sin Sophie ved armen. Langsomt og værdigt gik de op ad kirkegulvet.

Vi sang salmer af Grundtvig, de store og vægtige: »Denne er dagen«, »Lovsinger Herren«, »O, Kristelighed« – og præsten talte ud fra 2. Korinthier, 9. kap. vers 15: »Gud ske tak for hans udsigelige gave«. Efter altergang læstes kollektet til brudevielse og til sidst sang vi: »Det er så yndigt at følges ad, for to som gerne vil sammen være«.

Det var alt sammen så smukt og rigtigt, for igennem det, der blev sagt og sunget – og gennem altergangen, hvor Sophie og Claus Petersen gik til Herrens bord med alle deres, var vi jo netop samlet om det, der havde været fundamentet for de to menneskers liv.

Men tilbage til hverdagen. – Der lå jo 50 travle, virksomme år bag denne uforlignelige festdag.

Claus Petersen blev skomager i en tid, da folk endnu ønskede håndsyede sko og støvler, og da fodtøjet blev forsået den ene gang efter den anden, var der nok at gøre i det værksted. Dertil kom, at der ofte kom folk som ville snakke med den kloge mand om deres problemer, og at døtrene yndede at sidde ved det gamle skolebord, der stod i værkstedet. Det var så hyggeligt at sidde og snakke lidt med far efter skoletid, måske var der også lidt man ville spørge om vedrørende lektierne – og så kunne man som tak synge lidt for ham, det blev han så glad for.

Claus Petersen var en dygtig og agtet håndværker. Han var da også i en årrække formand for Agerskov Håndværker- og Borgerforening og for Teknisk Skole, den første af sin art i landsdelen. Claus Petersen var æresmedlem af Agerskov Håndværker- og Borgerforening og af Haderslev Amts Skomagerlaug.

De unges sag lå Claus Petersen stærkt på sinde, og han arbejdede i en årrække i ledelsen af Ungdomsforeningen og hvad dertil hørte.

Ågerskov Ungdomsskole, som han i 1919 var med til at oprette, var dog hans hjertebar, og han havde det ikke godt, hvis den en tid var ude af drift. Ungdomsskolen skulle leve og virke for dansk ungdom, det var jo det, der var meningen. Nærmere Claus Petersen's hjerte stod vel nok Frimenigheden og kirken i Bovlund, men det skyldes sikkert, at vi her stod over for noget, der var en livsfornødenhed og nært knyttet til hverdagen.

Det var dog ikke alene kirken, skolen og de unge, der havde Claus Petersen's bevågenhed. Hans interesser omfattede sognets anliggender i videste forstand og strakte sig til hele landsdelen og Sydslesvig med.

Claus Petersen var tillidsmand for Sprogforeningen, fru Sophie virkede

for Nordslesvigsk Kvindeforening, og begge var med i arbejdet i Sydslesvigsk Udvalg i Agerskov og derigennem for samvirke og udveksling med venskabsbyen Thumbby i Sydslesvig – og der har sikkert ikke været mange sydslesvigske årsmøder, som de ikke har deltaget i.

Af særlig betydning for Sophie og Claus Petersen var Porto Novo Missionen, der af begge omfattedes af noget, der ikke kan dækkes af betegnelsen »interesse«, det var for dem en livssag.

Anne Marie Petersen, den fynske pige, der ca. 1910 rejste til Indien – støttet af grundtvigske kredse i Danmark – var deres personlige ven. Og jeg ville næsten tro, de siden da har arbejdet i støttekredsene. Sophie Petersen er stadig aktiv som medlem af bestyrelsen.

Karakteristisk for Claus Petersen var hans enestående trofasthed over for alt det, han havde med at gøre.

I de sidste mange år var Claus Petersen svagtseende og til sidst helt blind, men han færdedes desuagtet alene i by og omegn og deltog i møder, stævner og familiebesøg, så længe det overhovedet lod sig gøre.

Claus Petersen var altid, hvor han syntes, han burde være – og hans interesse for dagens problemer og tidens rørelser var usvækket til det sidste.

Agnete Tang.

F

Johanne Hansen

Vollerup

Et usædvanligt levnedsløb har fundet sin afslutning. Tidligere forstanderinde Johanne Hansen er død i sit hjem i Vollerup på Als i en alder af 91 år.

Johanne Hansen, der var født i Fangel på Fyn, overtog i 1927 Als Husholdningsskole, som hun ledede i næsten 50 år. Den er nu nedlagt.

Samme sted grundlagde hun i 1930 et af Danmarks allerførste vandrerhjem, »Abildgaarden«, som stadig fungerer.

Mest kendt blev hun dog for sin modige indsats under besættelsen, hvor hendes adresse ofte var identisk med en modstandsmands opholdssted, når han var »gået under jorden«. Følgen blev da også et langvarigt ophold i den berygtede koncentrationslejr Ravensbrück, hvorfra hun sammen med meget få andre vendte tilbage.

Det gav hende titlen »Danmarks Johanne«; siden er hun blevet hædret af statsmænd, regenter og organisationer, fra Island den islandske Falkeorden, Norge Sct. Olavordenen, Finland Mannerheimordenen, Dannebrogordenens ridderkors samt utallige beviser på hengivenhed og taknemmelighed fra enkeltpersoner.

Hun arbejdede utrætteligt på at befæste sammenholdet mellem de nordiske folk, og da de danske styrker i Slesvig-Holsten blev trukket hjem i 1948 og erstattet af et norsk kommando, åbnede hun sin skole og sit hjem for de norske soldater til weekend-ophold, og mellem sangene, hun ledede, fik også de et ord med på vejen om kærlighed til næsten, til hjemstavnen og til sandheden.

Hun var aktiv inden for Danmarks Lottekorps, Røde Kors, Frihedskampens Veteraner, vandrerbevægelsen m. m.

Hendes 3. liv, som hun kaldte det, begyndte, da Danmarks Radio bad hende præstere 4 søndagstidens-andagter. Hun var da 87 år gammel! Hun oplevede, at hun gennem massemedierne kunne nå virkelig mange med det, hun havde på hjerte fra et langt livs erfaring, og begyndte at diktere til nære venner artikler, kronikker og læserbreve hovedsagelig til »Jydske Tidende« og »Flensborg Avis«.

Denne litterære virksomhed kulminerede i 1980 i forbindelse med hendes 90-års fødselsdag med udgivelsen af en bog »Abildgaarden – et livsværk« med historien om hendes vandrerhjem, som blev til et kompleks på 14 bygninger uden en eneste krone i offentlige tilskud. Ind imellem garnerer hun fortællingen med mange interessante erindringsglimt fra tiden.

Hendes personlighed var uforglemmelig for dem, der mødte hende; hun havde en dronnings værdighed og den kristnes ydmyghed, hun stolede fast på Gud og på denne tro handlede hun så efter sit eget hoved, hun var blind de sidste år, men så dog klarere end de fleste, hun talte meget og gerne og inspirerende, men hun forstod også at lytte koncentreret til den, der fortalte noget.

Vi skal ikke opleve alt dette mere, for Johanne er ikke mere iblandt os – eller er hun?

Ib Andersen.

Er DE medlem af SPROGFORENINGEN?

Sprogforeningen, der blev stiftet i 1880,
arbejder for at værne og fremme dansk
sprog og dansk kultur i Nord- og
Sydslesvig.

Årligt medlemsbidrag 10 kr.

Livsvarigt medlemsskab 100 kr.

Hvis De ikke allerede er medlem,
så send Deres indmeldelse til

SPROGFORENINGEN – FOLKEHJEM – ÅBENRÅ

Professionel bistand til erhvervslivet

- etableringsservice
- rådgivning i forbindelse med finansiering og investering
- hjemtagelse af udlandslån

SYDBANK

- den sønderjyske bank

ALMANAKKENS HÅNDBOG

Sønderjysk vejviser

Forslag til supplerings af vejviseren modtages gerne.

Sprogforeningens Almanak,
Østergade 11, 6440 Augustenborg

MARGRETHE II, Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik af Danmark*, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934.

Sønner: 1) *Frederik André Henrik Christian*, født 26. maj 1968. 2) *Joachim Holger Waldemar Christian*, født 7. juni 1969.

Søstre: 1) *Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid*; født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard Casimir Karl August Konstantin*, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Børn: a) *Gustav Frederik Phillip Richard*, født 12. januar 1969. b) *Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte*, født 20. november 1970. c) *Nathalie Xenia Margareta Benedikte*, født 2. maj 1975. 2) *Anne-Marie Dagmar Ingrid*, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, forhen Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Moder: Dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, født Sveriges prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med *Kong Frederik IX*, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Farbroder: Arveprins *Knud Christian Frederik Michael*, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid (se nedenfor). Datter: *Elisabeth Carolline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée*, født 8. maj 1935.

Farfaders broders børn: a) *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor), b) *Gorm Christian Frederik Hans Harald*, født 24. februar 1919.

Farfaders farbroders børn: 1) *Axel Christian Georg*, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg*, født Sveriges prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Søn: *Georg Valdemar Carl Axel*, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne Ferelith Fenella*, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917, død 26. september 1980. 2) *Margrethe Françoise Louise Marie Helene*, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus Karl Maria Joseph*, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1982.

Folketingsvalget den 23. oktober 1979

Stemmeprocent 85,6

Socialdemokratiet	1.213.456 stemmer	68 mandater
Radikale Venstre	172.365 stemmer	10 mandater
Konservative Folkeparti	395.653 stemmer	22 mandater
Retsforbundet	83.238 stemmer	5 mandater
Socialistisk Folkeparti	187.284 stemmer	11 mandater
Kommunistisk Parti	58.901 stemmer	0 mandater
Centrum Demokraterne	102.132 stemmer	6 mandater
Kristeligt Folkeparti	82.133 stemmer	5 mandater
Arbejderpartiet KAP	13.070 stemmer	0 mandater
Venstre	396.484 stemmer	22 mandater
Venstresocialisterne	116.047 stemmer	6 mandater
Fremskridtpartiet	349.243 stemmer	20 mandater
Uden for partierne	996 stemmer	0 mandater
	<hr/>	
	3.171.002 stemmer	175 mandater
Færøerne		2 mandater
Grønland		2 mandater
		<hr/>
		179 mandater

Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds den 23. oktober 1979

Stemmeprocent 83,8

Socialdemokratiet	54.167 stemmer
Radikale Venstre	6.143 stemmer
Konservative Folkeparti	18.982 stemmer
Retsforbundet	3.428 stemmer
Socialistisk Folkeparti	4.588 stemmer
Kommunistisk Parti	1.202 stemmer
Centrum Demokraterne	4.819 stemmer
Kristeligt Folkeparti	5.299 stemmer
Arbejderpartiet KAP	324 stemmer
Venstre	23.858 stemmer
Venstresocialisterne	2.060 stemmer
Fremskridtpartiet	22.481 stemmer
	<hr/>
	147.351 stemmer

AMT OG KOMMUNER

Sønderjyllands amt

Overøvrigheden

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og
14-16, lørdag lukket.

Tilsynsrådet for Sønderjyllands amt

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og
14-16, lørdag lukket.

Statsamtmand

Ole Perch Nielsen.

Sønderjyllands amtskommune

Amtsgården, Flensborgvej 130,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 50 50.

Amtsborgmester: Kresten Phillipsen.
Amtskommunaldirektor: V. Harsberg.

Kort over Sønderjyllands amt

ANDELSBANKEN

OVER

HELE

LANDET

– også

i

SØNDERJYLLAND

Kommuner i Sønderjyllands amt

- Augustenborg kommune,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 15 82.
- Bov kommune, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 51.
- Bredebro kommune, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 74 16 50.
- Broager kommune, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 10 33.
- Christiansfeld kommune,
6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05.
- Gram kommune, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 21 31.
- Gråsten kommune, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 30.
- Haderslev kommune,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.
- Højer kommune, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 23 27.
- Lundtoft kommune, Felsted,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 55 11.
- Løgumkloster kommune,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 45 11.
- Nordborg kommune, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 04 15.
- Nørre-Rangstrup kommune,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 34.
- Rødding kommune, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 21 61.
- Røddekro kommune, 6230 Røddekro.
Tlf. (04) 66 28 75.
- Skærbæk kommune, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 22 11.
- Sundeved kommune, Avnbøvevej 12,
Ullerup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 16.
- Sydals kommune, Skovsholm 1,
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 52 20.
- Sønderborg kommune,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 93 00.
- Tinglev kommune, Tinglev Midt 2,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 39.
- Tønder kommune, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 18 10.
- Vojens kommune, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 76.
- Åbenrå kommune, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 00.

Sønderjydsk litteratur I stort udvalg

NIELS THOMSENS Boghandel

STORETORV 2 . Aabenraa . Telf. (04) 62 37 20 . 62 22 29

Restaurant - Kursuscenter

»FOLKEHJEM«

6200 Aabenraa . Telf. 04 - 62 28 48

FORENINGER, ORGANISATIONER, INSTITUTIONER M. V.

Nationale og historiske foreninger m. v.

Sprogforeningen

Formand: Gdr. Chr. Speggers,
Mjang Bygade 13, Mjang,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 53 50.

Ledelse: Direktør H. P. Jensen,
Åbakken 24, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 36 35.

Sognepræst Th. Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 27.

Overbibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 54.

Dommer Ditlev Nielsen,
Hertug Hansvej 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 22 75.

Fru gdr. Mette Jepsen, Rørkær,
Skovfennen 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 86.

Fhv. højskoleforstander
Niels Bøgh Andersen, D-2391 Jarplund.
Tlf. 009 49 461 - 9 16 63.

Sekretær: Fru Lis Hundevadt,
Folkøhjem, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 11 50. Privat (04) 52 79 14.
Kontortid: Tirsdag og fredag 16-18.

Skoleforeningen

Formand: Fhv. borgmester
Svend Christensen, Åglimt 16,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 25 58.

Næstformand: Gdr. Hans Schmidt,
Sandet, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 41 08.

Kasserer: Bankass. fru Hanne Clausen,
Sydbanks afdeling, 6270 Tønder.

Sekretær: Fhv. gdr. Jens Friis Styrk,
Catharinasvej 22, Visby, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 32 81.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5,
1054 København K. Tlf. (01) 11 30 63.

Formand: Landsretssagf. E. Friebling,
Fortunstræde 1, 1065 København K.
Tlf. (01) 15 00 80.

Sekretær: Kontorchef, cand. jur.
O. M. Olesen.

Sønderjyllands amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Haderslev Vesteramt:

Formand: Kredsrevisor Hans Mathiesen,
Lindeallé 10, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 13 21.

Haderslev Østeramt:

Formand: Fhv. skoleinspektør
Jørgen Pors, Sjællandsgade 13,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 17 42.

Åbenrå Amt:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmarksgade 3, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 07 45.

Sønderborg Amt:

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanieallé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Tønder Amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 12 31.

Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup. Tlf. (04) 76 21 27.

Slesvlgsk Samfund

Kontor: Hans Egedesgade 11,
2200 København N. Tlf. (01) 39 67 23.

Formand: Fhv. kommunalrevisor,
fru Dagmar Henriksen, Laur.
Skausgade 15, 2200 København N.
Tlf. (01) 39 75 00.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Chr. Speggers, Mjang Bygade 13,
Mjang, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 50.

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Fru Mette Julius,
Algade 68, Frilfelt, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 72 34.

Næstformand: Fru Kirsten Gjelstrup,
Hjarupvej 15, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 31 47.

Kasserer: Fru Sofie Danielsen,
Vestergård, Gærup Kobbervold 1,
6280 Højer. Tlf. (04) 76 31 38.

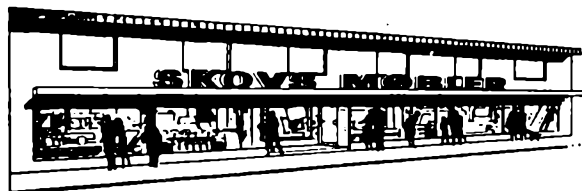
Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 46 83.

Forretningsudvalg: Fhv. filialdirektør
Poul Andersen, Munkemølle, Gråsten,
formand.

Rektor Knud Fanø, Duborg Skolen,
Flensborg, næstformand.

Se på MØBLER i det nye latinerkvarter i Aabenraa

dér
er mere
at
vælge
mellem

M Ø B L E R De kan II', får De NYBRO 10

SKOV'S *Møbler*
v/ TH. IVERSEN

Vestergade 35 . Aabenraa . Telefon (04) 62 24 20

CIMBRIA TØMMERHANDEL A/s

AABENRAA

- en central for byggematerialer

Telefon (04) 62 20 00*

Padborg Boghandel

Launi Pedersen

Telefon (04) 67 31 08

***Hvis problemet
er penge...***

**Bikuben i
Skodborg**

Telefon (04) 84 81 06

Kontor i Københoved

-vi finder en løsning

KVALITET på TRYK

er ikke dyrere

AABENRAA BOGTRYKKERI

BOGTRYK - OFFSET

v/ Leif Mogensen

Aabenraa . Vestermarksvej 21 . Telefon (04) 62 25 49

HOLM HANSEN'S BOGHANDEL

Løgumkloster · Telefon 74 35 57

Arkivar Lars N. Henningsen, Åbenrå,
sekretær.
Fhv. bankdirektør Hugo Lildholdt,
Åbenrå, kasserer.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske
Årbøger: Arkivar Dorrit Andersen,
Farum.
Rektor Knud Fanø, Flensborg.
Direktør H. P. Jensen, Agerskov.

Redaktionsudvalg for Skriftrækken:
Mag. art. Henrik Becker-Christensen,
Åbenrå.
Bibliotekar N. H. Kragh Nielsen,
Rødding.
Arkivar Lars N. Henningsen, Åbenrå.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk
Månedsskrift:
Cand. polit. fru Inger Bjørn Svensson,
Haderslev.
Seminarieadjunkt Jørn Buch,
Haderslev.

Amtsudvalgsformænd:
Haderslev amt: Gdr. Søren Rasmus-
sen, Hygumskov, Rødding.
Sønderborg amt: Skoleinspektør
Aage Rasmussen, Broager.
Tønder amt: Gdr. E. Posselt,
Møgeltønder.
Åbenrå amt: Lærer Ib Andersen,
Varnæs.
Sydslesvig: Dr. Johann Runge,
Flensborg.

Øvrige medlemmer af styrelsen:
Skoleinspektør S. N. Christensen,
Ravsted.

Historisk Sæmfund for Als og Sundeved

Formand: Læge H. Roesdahl,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 78 04.

Sekretær: Museumsinspektør
J. Slettebo, Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.

Det unge Grænseværn (D. N. U.)

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Helleisen, Kastanie Allé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Næstformand: Gdr. Poul la Cour Møller,
Blispegården, Ketting, 6440
Augustenborg. Tlf. (04) 47 16 08.

Institut for Grænseregionsforskning

Folkhjem, Haderslevvej 7,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 55 50.

Direktør: Cand. polit.
Niels Groes.

Forskningsmedarbejdere: Cand. mag.
Kirsten Sass Bak, mag. art. Henrik
Becker-Christensen, cand. scient.
Susanne Bygvrå, cand. scient. pol.
Andreas P. Cornett, cand. mag.
Karen Margrethe Pedersen, III. kand.
Karen Restad.

Teknisk-administrativt personale:
Assistent Lis Hundevadt, assistent
Ingrid Lassen.

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Lærer Hanne Løfqvist,
Kongevej 93, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 82.

Kræftens Bekæmpelse

Den Syd- og Sønderjyske Fond.
Formand: Sognepræst M. K. Hvalsoe,
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 25.

Dansk Kvindesæmfund

Formand: Inge Pedersen,
Hjort Lorenzensvej 27, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 32 83.

Sønderjysk Idrætsforening

Formand: Lærer Hølge Jensen,
Landevejen 34, 6775 Døstrup.
Tlf. (04) 75 43 24.

Forretningsfører: Verner Laursen,
Nr. Hostrup, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 92 69.

1. næstformand: Gunner Vind,
Vester Allé 7, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 10 72.

Johs. Bordorffs Maskinforretning

v/ P. C. NISSEN

Grundlagt 1892

Autoriseret Ford traktor forhandler

Skodborg J.

Telefon 84 81 16

Lorenz Hansen jr. A/S

6200 AABENRAA · 04-62 21 38 · STOREGADE 33

rosenvold

TÆPPE-& GULVCENTER

Søndergade 6-8 - 6200 Aabenraa - Tlf. 04-62 21 16

man ser
det
straks ..

KONTORMASKINER

KONTORMØBLER

KONTORARTIKLER

Asmus Schultz

Aabenraa . Tlf. (04) 62 35 26

2. næstformand og formand for
KM-udvalget: Tove Olesen,
Felstedvej 22, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 22 18.

Formand for skydning: A. T. Hansen,
Thrighesvej 94, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 60 69.

Formand for gymnastik:
Gdr. Claus Christensen, Lavensby,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 13 66.

Formand for folkedans:
Otto Holk Nielsen, Ahornvej 15,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 07.

Formand for Idrætsudvalget:
Erik Stockholm, Hajstruggade 53,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 42 42.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.
Formænd:
Haderslev vesteramt: Villy Kristensen,
Hyrup, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 13 24.

Haderslev østeramt: Lisbeth Skov,
Skovgårdsvvej 15, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 72 21.

Åbenrå hovedkreds: Anton Mortensen,
Fiskebækvej 15, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 46.

Sønderborg hovedkreds:
Chr. Caspersen, Gammelmark,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 42.

Tønder hovedkreds: Tage Madsen,
Sunevej 18, Bylderup,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 21 27.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Frode Sørensen,
Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 28.

Forretningsfører: Rasmus Geerthsen,
Præsteløkke 3, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 21 95.

Formand for håndboldudvalget:
Andreas J. Beck, Horslund, 6760 Ribe.
Tlf. (05) 44 11 31.

Formand for folkedansudvalget:
Folmer Petersen, 6660 Lintrup.
Tlf. (04) 85 51 22.

Formand for gymnastikudvalget:
Ester Torp, Galgetoft 44,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 21 78.

Formand for svømmeudvalget:
Peter Fredslund, Sdr. Hygum,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 53 05.

Formand for klub- og mødeudvalg:
Niels Christensen, Stenderup,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 61 79.

Bund deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat,
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33.

Formand: Landmand Gerhard Schmidt,
Ladegårdskov, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 18 90.

Generalsekretær: Peter Iver Johannsen.

Deutscher Jugendverbund für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 45.

Formand: Viceskoleinspektør
Armin Nickelsen, Skovfennen 16,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 45 57.

Forretningsfører: Knut Lippert.

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 41 03.

Formand: Læge Uwe Møller,
Slotsbakken 15, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 24.

Sæsonens nyheder i

**PELSE
RULAM
SKIND..!**

Kom ind og se Jyllands
største udvalg

Den faglærte buntmager

M. Schaumanns Klædefabrik A/S

Haderslev

Grundlagt 1872

Peter Henningsen

URE . GULD- OG SØLVVARER

Haderslev . Telefon (04) 52 21 69

Storegade 13

Andels - Kartoffelmelsfabrikken „Sønderjylland“

Toftlund

Telf. (04) 83 13 43

Musik – Teater – Kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Institutionens bestyrelse:

Stiftamtmand C. A. Vagn-Hansen,
K1 formand.
Amtsrådsmedlem Dycke Hoff.
Amtsrådsmedlem fru Helga Hørlück.
Viceborgmester Knud Hansen.
Fhv. kommunaldirekt. Ludvig Nielsen.
Seminarielektor H. Ravn Jensen.
Redaktør Walther Lange.
Bratschist Torben Jensen.

Programudvalg:

Basunist Steen Konggaard, formand.
Fløjtenist Thomas Jensen, næstfmd.
Violinist Arne Møller Jørgensen.
Stiftamtmand C. A. Vagn-Hansen, K1.
Amtsrådsmedlem Dycke Hoff.

Administration:

Jørgen Billesbølle, forretningsfører.
Karen Hillfred, sekretær.
Ingrid Christensen, bogholder.
Viggo Lundgreen, regissør.
Bo Lykke Jørgensen, arkivar.
Erik Nørlund og Per
Rosenborg Eriksen, orkesterbetjente.
Margit Osther, kantinen.
Peter Osther, vicevært.

Adresse:

Musikhuset, Skovvej 16,
DK 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 61 61.

Ib Nielsens Fløjtekvartet

Ib Nielsen, Jan Ejvin Andersen,
Børge Larsen, Urban Ericsson.

Henvendelse: Børge Larsen,
Primulavej 30, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 17 74.

Spillemandskvartetten

Børge Larsen og Torben Jensen, violin.
Børge Jørgensen, bas.
Henning Jensen, klarinet.

Henvendelse: Tlf. (04) 42 72 13.

Den sønderjyske Messingkvintet

Flemming Neergaard Pedersen,
trompet. Per Nielsen, trompet.
Henrik Olsen, horn. Primdal Sørensen,
basun og Ernst Wedam, bastuba.

Henvendelse: Flemming Neergaard
Pedersen, Søndergade 24,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 82 36.

»TRIO 81«

Elin Bruun, piano. Palle Christensen,
cello. Hans Jørgen Leth Hansen,
klarinet.

Henvendelse: Hans Jørgen Leth Hansen,
Søndergade 12, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 83 66.

Den sønderjyske Duo

Elin Bruun, Dybbølberg 16,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 58 86.
Thomas Jensen, Ertebjergvej 28,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 75 18.

Sønderjyllands Strygekvartet

v/ Finn Winsløv, Damager 19,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 29 48.

Den alske Blæserkvintet

Ib Nielsen, Jørgen Frederiksen,
Henning Jensen, Søren Fris,
Henrik Soelmark.

**Bankrådgiveren,
kun i Privatbanken**

PRIVATbanken

GRAM AFDELING
Slotsvej 11 . 6510 Gram
Telefon (04) 82 16 21

Henvendelse: Jørgen Frederiksen,
Øster Snogbæk, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 75 38.

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Ole Berg, Bjerggade 25,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 45 61.

Sekretær: Overlærer K. W. Knudsen,
Topmejsvej 22, 6400 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 51.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Bruno Gaston,
Fensmark, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 74 61 55.

Forretningsfører: Asger Hulgaard,
Blegevej 7, 8300 Odder.
Tlf. (06) 54 08 31.

Redaktør af «Rampelyset»:
Hanne Møller, Gjeddesgård,
Hornsherredsvej 4, 4060 Kirke-Såby.
Tlf. (03) 40 01 30.

Landssekretariat: Postboks 70,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 11 03.

Forlaget DRAMA v/ Arne Åbenhus,
Solbakken 10, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 11 03.

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Fru Ilse Søgaard,
Lysestøbervej 3, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 16 73.

Kunstforeningen for Haderslev og Omegn

Formand: K. Erslev Andersen,
Lembkesvej 46, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 35 31.

Sønderborg Kunstforening

Formand: Lektor Karen Løvig,
Peter Graus Vej 5, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 18 16.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. 009 49 461 - 1 79 53.

Vestslesvigs Kunstforening

Formand: Journalist Hanne Alsing,
Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 11.

v. PETER TRUELSEN

6534 Agerskov . Telf. (04) 83 33 03 . Postgiro 9 74 68

Kolonial . Vine . Spirituosa . Konserver . Dybfrost . Frugt & Grønt

RØDDING TØMMERHANDEL A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 11 49

Byggemarked

Biblioteker

Augustenborg, Augustenborg Kommunebibliotek, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 16 71. Filialer i Asserballe, Fynshav, Notmark.

Bredebro, Bredebro Bibliotek, 6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 14 28.
Filialer i: Ballum, Randerup, Visby.

Broager, Broager Bibliotek, 6310 Broager. Tlf. (04) 44 16 13.
Filial i: Egernsund skole.

Christiansfeld, Christiansfeld Bibliotek, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 18 37.
Filialer i: Aller, Fjelstrup, Hejls, Hjerndrup, Stepping, Taps, Vejstrup.

Deutsche Bücherel, Åstrupvej 9, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 15 29.

Felsted, Lundtoft Kommunes Biblioteker, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 53 20.
Filialer i: Bovrup, Klipleve, Søgård.

Gram, Gram Bibliotek, Slotsvej 6, 6510 Gram. Tlf. (04) 82 19 70.
Filialer i: Arnum, Fole.

Gråsten, Gråsten Bibliotek, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 13 75.
Filialer i: Rinkenæs og Kværns.

Haderslev, Haderslev Bibliotek, Bispegade 15-17, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 55 33. Filialer i: Halk, Hoptrup, Marstrup, Vilstrup, Øsby, Årø.

Højer, Højer Bibliotek, Dlgeskolen, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 86.
Filial i: Sdr. Sejerslev.

Alt i moderne belysning.

J. C. DIRKS

INSTALLATIONSFORRETNING

Haderslev . Telefon (04) 52 26 31

**JYLLANDS
KREDITFORENING**

6100 Haderslev:
Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 Ringkøbing:
Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 Viborg:
Sct. Mathiasg. 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 Aalborg:
Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 Århus-Viby J:
Borgvold 16. Tlf. (06) 14 88 00

- Kirke-Hørup, Sydals Kommunebibliotek, Mommarkvej 213, Kirke-Hørup, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 54 29. Filialer I: Lysabild, Tandslet, Kegnæs.
- Løgumkloster, Løgumkloster Bibliotek, Storegade 16, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 30 42. Filialer I: Bedsted, Nr. Løgum, Ø. Højst.
- Nordborg, Nordborg Bibliotek, Løjteroft, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 450336. Filialer I: Guderup, Havnbjerg samt bogbus.
- Padborg, Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg. Tlf. (04) 67 34 54. Filialer I: Holbøl, Kollund.
- Rødding, Rødding Bibliotek, Kongevej 6, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 12 88. Filialer I: Hygum, Jels, Lintrup, Skodborg, Skrave, Øster Lindet.
- Rødekro, Rødekro Bibliotek, Vestergade 20, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 26 23. Filialer I: Genner, Hellevad, Hjordkær, Hovslund.
- Skærbæk, Skærbæk Bibliotek, Birke Allé 2, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 17 80. Bibliotekssamarbejde mellem Skærbæk og Tønder kommuner. Bogbus med 12 holdsteder i kommunen uden for Skærbæk by.
- Sønderborg, Sønderborg Kommunes Biblioteker, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 26 31. Filialer I: Ulkebøl (Torvet, Ulkebøl). Tlf. (04) 42 82 58. Dybbøl (på Dybbølskolen). Tlf. (04) 42 84 88.
- Sønderborg Tekniske Bibliotek, Voldgade 5, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 11 88.
- Biblioteket ved Handelshøjskoleafdelingen I Sønderborg, Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 55 25.
- Deutsche Bücherei, Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 57 65.
- Tinglev, Tinglev Bibliotek, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 41 69. Filialer I: Bolderstev, Bylderup-Bov, Ravsted, Rens.
- Tønder, Tønder Bibliotek, Richtsensgade 10, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 26. Bibliotekssamarbejde mellem Tønder og Skærbæk kommuner. Bogbus med 12 holdsteder uden for Tønder.
- Deutsche Bücherei, Popsensgade 6, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 59.
- Toftlund, Nørre Rangstrup Bibliotek, Torvegade, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 13 03. Filialer I: Agerskov, Arrild, Bevtoft, Branderup.
- Vester-Soltrup, Sundeved Bibliotek, Vester-Soltrup, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 46 71 28. Filialer I: Nybøl og Ullerup.
- Vojens, Vojens Bibliotek, Billundvej 5, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 80. Filialer I: Hammelev, Jegerup, Nustrup, O. Jerstal, Oksenvad, Simmersted, Skrydstrup, Sommersted, Vedsted, Ørsted.
- Åbenrå, Det sønderjydske Landsbibliotek, Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 25 62. Filialer I: Løjt Kirkeby (Skolegade), Rugkobbøl (Farversmøllevvej 28) og Stubbæk (Stubbæk skole).
- Büchereizentrale Apenrade, Vestergade 30, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 11 58.
- Sønderjyllands Amts Biblioteksforening**
(Amtskreds af Danmarks Biblioteksforening)
Formand: Konsulent Hans M. Bille, Kirkegårdsvej 17, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 14 52.
Sekretær: Konstitueret overbibliotekar Mette Caspersen, Gråsten Bibliotek, Ahlmannsparken, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 13 75.

Undervisning

Ungdoms- og efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 15.
Forstander Johs. Svenningsen.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 21 40.
Forstander Bodli Keldorff og
Daniel Eiler.

Kongeådalens Efterskole,
Dover, 6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 33.
Forstander Martin Ottosen.

Luthersk Missionsforenings Efterskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 36 52.
Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 15 28.
Forstander Arley D. Bastlansen.

Rens Ungdomsskole, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 64 83 70.
Forstander Ole Hansen.

Rinkenæs Ungdomsskole,
Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 08.
Forstander Georg Pristed.

Skamlingsbanke Ungdomsskole,
6093 Sjølund. Tlf. (05) 57 40 26.
Forstander Johannes Larsen.

Sommersted Ungdomsskole,
6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 41 68.
Forstanderpar:
Birgitte og Knud Erik Hansen.

Sundeved Ungdomsskole, Bovrup,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 03 11.
Forstander Aage Rasmussen.

Vøjens Ungdomsskole, 6500 Vøjens.
Tlf. (04) 54 11 29.
Forstander Henning Balle.

Åbæk Efterskole, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 63.
Forstander Mogens Thyge Jensen.

Deutsche Nachschule, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 68 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Højskoler og landbrugsskoler

Danebod Højskole, Fynshav,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 12.
Forstander Mogens Hemmingsen.

Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.
Forstander Filt Jensen.

Forsknings-Højskolen,
Ribe Landevej 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 09 60.
Forstander Bent Jensen.

Hoptrup Højskole, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 57 52 13.
Forstander Arne Bechmann.

Jaruplund Højskole, Jaruplund,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. 009 49 46 30 - 382.
Forstander Egon Rasmussen.

Løgumkloster Højskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 40 40.
Forstander Johs. Lind.

Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 68.
Forstander Erik Overgaard.

Rønshoved Højskole, 6340 Kruså.
Tlf. (04) 65 81 30 og (04) 65 83 18.
Forstander Oscar Hårder.

Idrætshøjskolen i Sønderborg,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 18 48.
Forstander Hans Jørgen Nielsen.

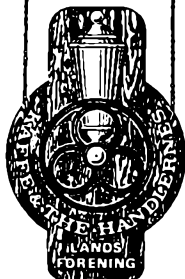
Pensionisthøjskolen Strand,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 85 90 og
(04) 42 21 60.
Forstander Oluf Steinlein.

Volkshochschule Tingleff,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 48 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Uge Folkehøjskole, Den nordisk-
europæiske folkelige højskole,
Uge, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 30 00.
Forstandere Myrna og Carl Villbæk.

Kvindehøjskolen (Den nordiske),
Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 93.
Forstanderinde Lisbet Nissen.

stil
større krav
til
kaffe

- og husk

Kaffen
skal være fra

J. LAURIDSEN

KAFFEFORRETNING

Søndergade 17 . Aabenraa . Telefon 62 10 28

Køb danske sønderjyske
SVEND HOLM-fabrikater

BLÅ NEM med SALMIAK til rengøring -
NEM m. CITRON til opvask, det bløde uskadelige.

WE-CIT til WC-kummen - med selv-
virkende **BLÅBRUS** -
rensere, desinficerer.
Diskret, behagelig duft.

MOTAX død og udryddelse af
LUS og UTØJ - o æ kre -

Motto: Køb ikke blot
på må og få!
Køb de rigtige varer
fra Svend Holm
Aabenraa.

- hos **KØBMANDEN**

Lokalhistoriske samlinger og arkiver

Landsarkivet for de sønderjyske

Landsdele

Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 58 58.

Åben 9-16, lørdag 9-17. Fra 15. 6.-15. 8.

dog lukket om lørdagen.

Landsarkivar Hans H. Worsøe.

Arkivarer Lars N. Henningsen og

Jørgen Witte.

Augustenborg

Lokalhistorisk samling for Augusten-

borg kommune

v/ o.ass. Hans Lind, Mosevænget 9,

6440 Augustenborg.

Notmark bylav

form.: sekretær Thorvald Frederiksen,

Notmark, 6440 Augustenborg.

Bov

Bov biblioteks lokalhistoriske samling

v/ overbibliotekar Jørgen Mågård,

Bovvej 4, 6330 Padborg.

Tlf. (04) 67 34 54.

Bov Museum, Bovvej 2, Padborg

c/o overlærer H. H. C. Bang,

Padborgvej 27, Bov 6330 Padborg.

Tlf. (04) 67 16 18. Åben 1. 4.-1. 10 onsdag

og lørdag 15-17. (Skoler og foreninger
uden for åbningstiden efter aftale).

Bredebro

Bredebro lokalhistoriske samling

v/ viceskoleinspektør Knud Nielsen,

Toften 4, 6261 Bredebro.

Broager

Lokalhistorisk forening for Broagerland

c/o Andreas Petersen, Skodsbøvej,

6310 Broager.

Christiansfeld

Christiansfeld lokalhistoriske arkiv

v/ Aage Boysen, Høgelbjerg,

6070 Christiansfeld.

Gram

Midtsønderjyllands Museumsforening

v/ overlærer Sv. Jensen,

Hans Tjellesen Schmidtsvej 14, Tiset,

6510 Gram. Tlf. (04) 82 20 61.

Gråsten

Gråsten kommunes lokalhistoriske arkiv

Biblioteket, Ahlmannsparken,

6300 Gråsten.

Haderslev

Haderslev byhistoriske arkiv

Biblioteket, Bispegade 15-17,

6100 Haderslev.

Lundtoft

Lokalhistorisk forening for Kliplev sogn

v/ gårdejer Jørgen Hansen, Kliplev,

6200 Åbenrå.

Bovrup-Varnæs Sognearkiv

v/ overlærer Ib Andersen,

Reffstoft, Lindeallé 7, Varnæs,

6200 Åbenrå.

Løgumkloster

Lokalhistorisk arkiv for Løgumkloster

Kommune

Kommuneskolen, v/ lærer

Frede Gotthardsen, Ringgade 15,

6240 Løgumkloster.

Nordborg

Nordborg lokalhistoriske Arkiv

Løjertoft 32

v/ overlærer Jørgen Christiansen,

Ulbjerggade 16, 6430 Nordborg.

Rødding

Brændstrup Hjemstavnsforening

Niels Kristensen, Låsledvej 18,

Brændstrup, 6510 Gram.

Massey Ferguson
traktorer og
mejetærskere

PL Lindberg ^{AS}
MASKINFORRETNING
6630 RØDDING 04-841234*

Det kunne
være undgået

hvis
han
havde
valgt

NORA SKRIDSIKRE
STØVLER

Nærmeste forh.
anvises

FØRES OGSÅ I OLIE- OG
FEDTFASTE MODELLER

Generelimport
for Danmark

C. BORREGAARD NIELSEN ^{1/3}
6200 Aabenraa. Telf. 04-62 29 50

Sdr. Hygum Hjemstavnsgård
åben første tirsdag i hver måned
(kl. 15-17) eller efter aftale.
Form.: gdr. Aksel Fredslund,
Sdr. Hygum, 6630 Rødding.

Københoved Hjemstavnsforening
v/ fhv. gdr. Viggo Ludvigsen,
Skravevej 12, Københoved, 6600 Vejen.

Langetved Hjemstavnskreds
H. Matthesen, Skravevej 17,
6600 Vejen.

Lintrup
v/ radiotekniker Knud Pedersen,
Nyvej 1, 6660 Lintrup.

Rødding Lokalhistoriske Arkiv
v/ bibliotekar Niels H. Kragh Nielsen,
Biblioteket, 6630 Rødding.

Hjemstavnskredsen for Skodborg
v/ Helga Hørlück, Skodborg,
6600 Vejen. Tlf. (04) 84 81 33.

Lokalhistorisk Udvalg for Øster Lindet
v/ gdr. Arne Buhkal, Vråvej 4,
Øster Lindet, 6630 Rødding.

Rødekro

Lokalhistorisk forening for Rødekro
Kommune
v/ gdr. Thomas Heisel, Horsbygård,
6230 Rødekro.

Skærbæk

Oldermanden for Brøns historiske
Samfund
6780 Skærbæk.

Rejsby
v/ Jens Lassen, Rejsby,
6780 Skærbæk.

Lokalhistorisk forening i Skærbæk
v/ H. E. Sørensen, Melbyhus,
Melbyvej 27, 6780 Skærbæk.

Sundeved

Hjemstavnsforeningen for Nybøl Sogn
c/o fhv. gdr. Mads J. Petersen,
Sønderløkke 5, Vester Sottrup,
6400 Sønderborg.

Ullerup sogns Hjemstavnsforening
v/ sognefoged Niels P. Thuesen,
Kalvetoft 25, Ullerup, 6400 Sønderborg.

Sydals

Hørup sogns lokalhistoriske forening
form.: Hans Th. Tækker,
Mjang, 6400 Sønderborg.

Kegnæs

v/ gdr. Jens Bladt, Kegnæs,
6474 Skovby, Als.

Lysabild sognehistoriske forening
sognearkiv på Lysabild skole,
6474 Skovby, Als.

Form.: skoleinspektør Viggo Vandkær
Thomsen, Lysabild Degnegård,
6474 Skovby, Als. Tlf. (04) 44 42 84
(bedst kl. ca. 18).

Lokalhistorisk arkiv for Tandslet sogn
c/o gartner Sven Iversen, Østskystvej
117, Ertebjerg, 6473 Tandslet.

Sønderborg

Lokalhistorisk Arkivforening
for Sønderborg
form.: A. Sandhøj Andersen.
Sekretariat: Kirkeallé 9.
Tlf. (04) 43 27 10. 6400 Sønderborg.

Lokalhistorisk Arkiv
Dybbøl/Sønderborg: Kirkeallé 9,
6400 Sønderborg.

Lokalhistorisk Arkiv
Ulkebøl: Augustenborg Landevej 77,
6400 Sønderborg.

Tinglev

Egnshistorisk Arkiv for Ravsted sogn
i Tinglev kommune
v/ Thomas Hansen, Skolegade 20,
Ravsted, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 64 72 06 (efter kl. 15.00).

Lokalhistorisk arkiv for Tinglev
kommune
v/ arkivleder Ester Feddersen,
Biblioteket i Bylderup Bov.
Tlf. (04) 72 21 41.

J. N. JEFSEN

BØGER . PAPIR . KUNST

Alt i skøn- og faglitteratur

Storegade 5 . Telefon 72 23 41 . Tønder

**BOGTRYK
OFFSET
BOGBIND**

**TH. LAURSENS
BOGTRYKKERI A/S**

TØNDER . TELEFON (04) 72 15 50

Kul . Koks
Briketter,
Texaco oller

Træløst
Byggematerialer
Støbegods

HESS KLIMA-ANLÆG

Import og export

J. LAUSTEN & SØN A/S

NYGADE 16 . GRÅSTEN . TLF. 65 10 44

· også indgang fra Centerparkeringen

**GRAASTEN
BOGHANDEL**

Nygade 1 . Graasten . Telefon (04) 65 11 09 - 65 12 34

Åbenrå

Lokalhistorisk Forening i Ensted sogn
v/ Chr. Th. Schmidt, Bygaden 41,
Røllum, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 31 27.

Løjt

v/ overlærer E. Bundgaard, Nørrevang
26, Løjt Kirkeby, 6200 Åbenrå.

Historiske Samlinger for Sønderjylland
Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå.

Ribe

Roager - Laurids Lunds Samling
v/ Skak Jessen, Roager, 6760 Ribe.

Sydslesvig

Den slesvigske Samlings Arkiv
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
v/ overbibliotekar J. Hamre,
Nørregade 59, Flensborg.
Adr. 6340 Kruså.

Museer

Brødremenighedens Museum,
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17, man-
dag lukket. (Besøg uden for disse tider
efter aftale med frk. E. Iversen,
tlf. (04) 56 19 85).

Sønderjysk Brandværnsmuseum,
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: Som Brødremenighedens
Museum.

Frøstlevlejrens Museum,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 65 57.
Åbent: 1.10. 1981 - 30.4. 1982.
Lørdag-søndag lukket. Mandag-fredag
10-14. Lukket fra 23.12. til 1.1.
begge dage incl.
1.5. 1982 - 30.9. 1982: Mandag lukket.
Øvrige dage 10-17. Søndag - gratis
omvisning kl. 15.00.
Tlf. (04) 67 65 57 kun i åbningstiden.

Højer mølle- og marskmuseum,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93 eller
(04) 74 24 49.
Åben: 1.4.-1.10.: 13-17, mandag lukket.
Lærskolebesøg uden for åbningstid
kun efter aftale).

Midtsønderjyllands Museum,
Gram Slot, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 10 00, evt. (04) 82 24 24.
Åben 1.4.-1.11: Tirsdag-fredag 10-12 og
13-17. Lørdag, søn- og helligdage
10-17 og efter aftale. Mandag lukket.

Haderslev Museum, Dalgade 7,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 75 66.
Åben sommer: (1.5.-30.9.) tirsdag-
fredag 10.00-17.00, lørdag-søndag
12.00-17.00, mandag lukket.
Åben vinter: (1.10.-30.4.) tirsdag-
søndag 12.00-16.30, onsdag tillige
19.30-21.30, mandag lukket.

Kunstmuseet Holmen, Østergade 13,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 41 65.
Åben: 15.6.-15.8.: 10-12, 14-17.
16.8.-1.10 og 1.5.-15.6.: 15-17.
1.10.-30.4.: Kun åbent lørdag kl. 15-17.
Mandag lukket hele året.
Grupper kan aftale besøg udenfor
disse tider på tlf. (04) 74 41 65.

Nationalmuseets Kommandørgård,
Toftum, Rømø, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 52 76.
Åben: 1.5.-30.9., daglig 10-18.
Oktober: Daglig 10-15.

Sønderjyllands Kunstmuseum og
Tønder Museum, Slotsbanken,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 26 57.
Åben: Sommerhalvår: 10-17. Vinter-
halvår: 13-17. Mandag lukket hele året.

Museet på Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.
Åben: 1.5.-30.9.: 10-17. 1.10.-30.4.: 13-16.

Fjland

Slotsgade 7, 6300 Graasterr

Tlf. (04) 651660

A/S Sønderjydsk Frøforsyning

FRØAVL og FRØHANDEL

Aabenraa . Telefon (04) 62 30 47

ULLERUP^S ISENKRAM

Toftlund

Telefon (04) 83 12 34

ANDREAS CLAUSEN

BOG- og KUNSTHANDEL

Sønderborg . Telefon (04) 42 38 00

Bøger i stuen

Kunst på 1. sal

Jeppe
GAARDE

Tlf. 8313 53 - 6520 Toftlund

DEN FRIE

KØBMAND

Åbenrå Museum,
H. P. Hanssensgade 33,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 26 45.
Åben: 15.5.-15.9.: 10-17, mandag lukket.
16.9.-14.5.: 13-17, mandag lukket.

Samlingen af gamle arbejdsredskaber
og bondemøbler på Jacob Michølsens
gård i Kolstrup, Toften 27, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 10 68, bedst 7.30-8.30 og
12-13. Åbent efter aftale.

Flensborg Bymuseum,
Lutherplatz, Flensborg.
Åben: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.

Lyksborg Slot, Lyksborg.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 11-12,
14-17. Mandag lukket.

Det slesvig-holstenske landsmuseum,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.

Det slesvig-holstenske landsmuseum
for forhistorie og tidlig historie,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.

Nissen-Haus, det nordfrisiske museum,
Herzog Adolfstrasse 25, Husum.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.

Det slesvig-holstenske Frilandsmuseum
Rammsee 23, Kiel.
Åben: 9-17. Mandag lukket.
16.11.-31.3. kun søndag 10-16.

Nolde-museet,
Seebüll ved Neukirchen.
Åben: 1.3.-30.11.: 10-18.

Slesvig Bymuseum, Frederiksstrasse,
Slesvig.

Isted Mindehal, Isted.

Hjemstavnmuseet, det gamle rådhus,
Rendsborg.

Jernkunstmuseet, Carlshütte,
Büdelisdorf ved Rendsborg.

Frisisk Hjemstavnmuseum,
Osterweg 76, Nibøl.

Ostenfeld-gården, Nordhusumstrasse,
Husum.

Ejdersted Hjemstavnmuseum,
St. Peter.

Häberlin-Frisermuseum, .
Vyk på Før.

Silts Hjemstavnmuseum, Keitum.

Burg Hjemstavnmuseum, Fehmern.
Museer i Sydslesvig er i reglen
lukket om mandagen.

Landbrug

Statens Jordlovsudvalg

Kontor: Sct. Annæ Plads 19,
1250 København K. Tlf. (01) 15 61 31.

Formand: Husmand Ib Rasmussen,
Krogvej 7, 3320 Skævinge.
Tlf. (03) 28 82 20.

Administrationschef: Jørn Prølmé.

Medlemmer for Sønderjyllands amt:

Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 67.
Gdr. Axel Petersen, Klipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 24 55.

Kontor i Tønder: Allégade 4,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 80.

Kontorchef Knud Aavang Jensen.

Slagteriregion SYD A.M.B.A. GRAASTEN

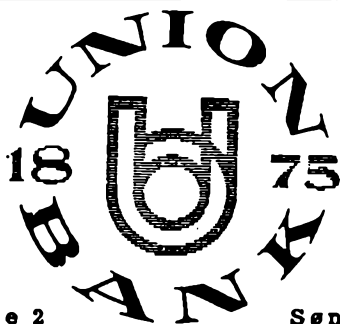
Telefon (04) 651211*

Udsalg i
GRAASTEN

Havnegade

Telefon 65 22 11

Storegade 2
FLENSBORG
Telefon (00949461) 1 77 57

Søndergade 89
HARRESLEV
Telefon (00949461) 7 13 35

Banken for erhvervslivets nord-syd-kontakter!

Mange skandinaviske handelsfirmaer benytter sig af
DM-KONTI
hos os. - Det bringer store fordele for firmaet og dets
kunder!

Teknisk afdeling, Tønder:
Afdelingsleder Aksel Pedersen.

Landbrugsrådet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 31,
1609 København V. Tlf. (01) 14 56 72.

Præsident: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lærkenfeldt, 9600 Års. Tlf. (08) 63 10 33.

Direktør: K. Ejler.

Det kgl. danske

Landhusholdningsselskab

Rollighedsvej 26, 1958 København V.
Tlf. (01) 35 02 27.

Ledende præsident: Godsejer

Jens N. Henriksen, Lidsø, 4970 Rødby.
(Ledende præsident f. 1982).

I bestyrelsesrådet:

Gdr. Anders Dons Hørlück,
Rurup, 6520 Tofthund. Tlf. (04) 83 10 91.

Jordfordelingskommissionen

Jordfordelingskommissionen for 5. om-
råde, Sønderjyllands amtskommune:

Dommer:

Ib Lind Larsen, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 38 02.

Formand:

Hmd. Poul Rosager Hansen, Kravlund,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 67.

Medlemmer:

Gdr. Jes From, Sdr. Vilstrup Bygade 37,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 22 34.

Hmd. Holger Hjorth Pedersen,
Hørvejen 62, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 21 78.

Kredittkyndig:

Gdr. Peter Nissen Beier, Korup,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 74 80.

Jordfordelingskommissionernes

sekretariat: Sankt Annæ Plads 19,
1250 København K. Tlf. (01) 15 61 31.

Jordbrugskommissionen

for Sønderjyllands amtskommune

Formand for den vestlige del:

Gdr. Aksel Petersen, Kipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 24 55.

Viceformænd:

Husmand Anton Ejner Hansen,
Birkelev, Gammelby, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.

Agronom Holger Behrens, Grønvang,
Lydersholmvej, Grøngård,
6270 Tønder.

Formand for den østlige del:

Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

H. V. GREGERSEN: Slesvig og Holsten

i to bind indbundet.

Pris pr. bind kr. 168,00

kan også købes enkeltvis.

P. J. SCHMIDT A/S
VESTERGADE 14 · 6500 VOJENS
TLF. (04) 541226

Viceformand:

Husmand Jørgen Sørensen, Elsager,
Sdr. Vilstrup, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 21 94.

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.

Direktør K. Sandahl Skov.

Formand: Fhv. minister, gdr.

Anders Andersen, Benzonslyst,
Sangstrupvej 50, 8500 Grenå.

Grundforbedringsafdelingen

Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.

Afdelingschef N. Venov.

Haderslev: Teaterstien 4,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 80.

Sønderborg: Agtoftsvej 2, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 07.
Distriktsfuldmægtig Kr. Pedersen.

Tønder: Ribe Landevej 34,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 61.
Distriktsfuldmægtig J. Schøler.

Kolding: Dyrehavegårdsvej 2,
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 29 00.
Ingeniør O. Kirkegaard.

Skovbrugsafdelingen

Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.

Afdelingschef Søren Grosen.

Sønderjylland: Brøns Møllevej 2,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 12 51.
Skovrider L. Nannestad.

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Forstander Filt Jensen,
Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.

**Støt den danske presses arbejde
i Sydslesvig
ved at tegne abonnement på**

FLENSBORG AVIS

**kr. 165,- pr. kvartal
fra 1. 1. 1982**

Bankkonto: Sydbank, Graasten.

UNION Bank AG, Flensborg.

Postgiro: København 7010230 · Hamborg 343 91-209.

Flensborg Avis A/s

Flensborg . Storegade 83-85 . Telefon 17444-17855

Postboks 70 - 6330 Padborg

Landboforeninger

De samvirkende danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, 1620 København V.
Tif. (01) 12 75 61.

Formandskab:

Gdr. Hartvig Dehn, Langagergård,
Algestrup, 4340 Tølløse.
Tif. (03) 48 54 59.
Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lærkenfeldt, Østrup, 9600 Års.
Tif. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjølstrupvej 188,
6100 Haderslev. Tif. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybøl,
6230 Rødekro. Tif. (04) 66 66 17.

Foreningen af Jydske Landboforeninger

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Viby J.
Tif. (06) 11 08 88.

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lærkenfeldt, 9600 Års. Tif. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjølstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tif. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybølgård,
6230 Rødekro. Tif. (04) 66 66 17.

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gdr. Niels Schultz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tif. (04) 85 53 08.

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tif. (04) 66 66 17.

Sekretær og kassører: Konsulent
Erik Larsen, Landbogården,
6200 Åbenrå. Tif. (04) 62 01 01.

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tif. (04) 52 04 31.

Formand: Gdr. Torben Bagge Hansen,
Fjølstrupvej 118, Fjølstrup,
6100 Haderslev. Tif. (04) 58 61 44.

Sekretær: Konsulent N. P. Bladt,
Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tif. (04) 52 04 31.

Nr. Rangstrup Herreds Landboforening

Formand: Gdr. A. Dons Hørlück,
Rømetvej 8, Rurup, 6520 Toftlund.
Tif. (04) 83 10 91.

Sekretær: Konsulent F. Dyhr,
Ørdrup Kirkevej 50, 6520 Toftlund.
Tif. (04) 83 22 11.

Åbenrå Amts Landboforening

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tif. (04) 66 66 17.

Sekretær: Konsulent Hans Lausten
Hansen, Landbogården, 6200 Åbenrå.
Tif. (04) 62 01 01.

Vis Herreds Landboforening

Kontor: Nederbyvej 1a, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tif. (04) 65 82 12.

Formand: Gdr. Svend Nissen,
Hesteløkke 5, Øster Gejl, 6382 Tørsbøl.
Tif. (04) 67 15 93.

Sekretær: Konsulent N. A. Drewsen,
Hokkerupvej 27, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tif. (04) 65 83 99.

Den sundevødske Landboforening

Formand: Gdr. Tøge Tychsen, Krammark,
6310 Broager. Tif. (04) 44 17 46.

Sekretær: Gdr. Jørgen Frandsen,
Cosmusgård, Bøgevej 1, Nybøl,
6400 Sønderborg. Tif. (04) 44 14 62.

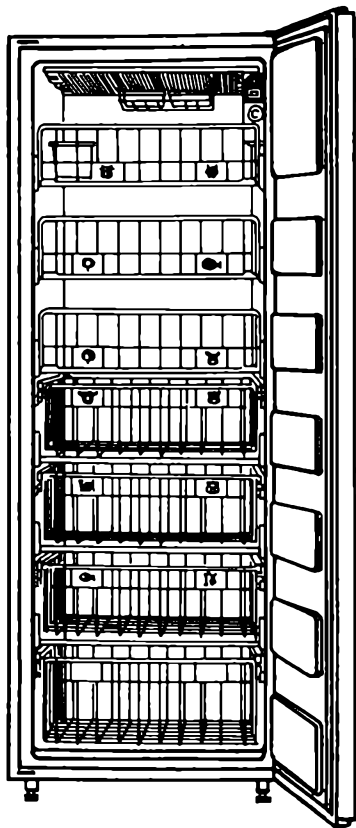
ET GRAM FRYSESKAB HAR MANGE FORDELE, NÅR DU SAMMENLIGNER MED EN FRYSEBOKS!

Et Gram fryseskab bruger mindre strøm, og har større indfrysningsevne, end en frysebok af nogenlunde samme størrelse.

Og det er dejlig nemt, når du lige skal have noget i fryseskabet, for det fylder så lidt, at det sagtens kan stå i køkkenet.

Desuden er det så overskueligt med vareskilte på hylder og trådkurve, at du undgår glemte pakker. Gram har fryseskabe i 5 størrelser fra 100 til 330 liter, –vi dækker alle behov!

FS 330

H:166,5 cm. B:59,5 cm. D:62,1 cm.

Rumindhold: 330 ltr. *☆☆☆ frys.

Elforbrug: 1,74 kWh pr. døgn.

Indfrysningsevne:

32,2 kg. pr. døgn.

**Dansk produceret
til danske
forbrugere!**

GRAM

Gram brochureservice: 04 - 54 04 04

Als Nørherreds Landboforening

Formand: Gdr. Nis V. Christensen,
Havnbjerg, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 10 31.

Sekretær: Gdr. Chresten Jessen,
Stenbækgård, Holm, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 13 52.

Den alsiske Landboforening

Formand: Hans Jørgen Clausen,
Kettingskov, Østkystvej 2,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 77.

Sekretær: Henning Laue, Mommark,
Svennesmølle 26, 6473 Tandslet.
Tlf. (04) 44 74 71.

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Gdr. Tage Hansen, Vinumgård,
6775 Døslrup. Tlf. (04) 75 42 93.

Sekretær: Gdr. Poul Ellegaard Nielsen,
Abld, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 16 89.

Landboforeningen for Løgumkloster og Omegn

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Tørpvej 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Gdr. Jørn Outzen,
Skansen 8, Ellum, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 31 38.

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Gdr. Peter A. Petersen,
Kærbølling, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 33 43.

Sekretær: Landbrugsled. Ejner Nielsen,
Statsfængslet Renbæk,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 83 41 18.

Vestslesvigs Landbrugscenter

Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Tørpvej 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Konsulent Egon Stokholm.

Slogs Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormsgårdsvej 38,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 73 57.

Sekretær: Gdr. Bent Johansen,
Holmevej 26, Øster Højst,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 77 52 17.

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. Fedder P. Hindrichsen,
Tøndervej 1, 6280 Højer.

Sekretær: Pl. kons. Claus Erichsen,
Skibbroen 62, 6200 Åbenrå.

„CERES“

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING

AKTIESELSKAB

Aabenraa . Telefon (04) 62 13 21*

Husmandsforeninger

Danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V. Tlf. (01) 12 99 50.

Formand: Husmand Chr. Sørensen,
Tirslundvej 11, Tirslund, 6670 Holsted.
Tlf. (05) 39 25 57.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Husmand Ejner Hansen,
Gammelbyvej 2, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 71 45.
Husmand Ole Brink, Høllerskovvej 14,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 17 12.

Sekretariatets chef: Jørgen Pedersen,
Tværlødet 27, 2880 Bagsværd.
Tlf. (02) 98 23 50.

De samvirkende jyske Husmandsforeninger

Kontor: Viborgvej 128, 8210 Århus V.
Tlf. (06) 15 52 33.

Formand: Hans Larsen-Ledet,
Ejstrup Møllevej 17, Asferg,
8990 Fårup. Tlf. (06) 47 81 31.

Sekretær: Olav Povlsgaard,
Elværksvej 22, 8464 Gallen.
Tlf. (06) 94 41 70.

De samvirkende sønderjyske Husmandsforeninger

Kontor: Markledgade 17, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Formand: Husmand Ejnar Hansen,
Birkelev, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.

Sekretær: Konsulent Erik Christensen,
Markledgade 17, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 32 29.

Haderslev Østeramts Husmandsforeninger

Formand: Arne Sørensen,
Fjelstrupvej 79, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 64 82.

Sekretær: Husmand Svend Aage Peter-
sen, Christiansfeldtvej 124,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 10 99.

Haderslev Vesteramts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Ole Brink,
Høllerskov, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 17 12.

Sekretær: Konsulent Hans Otto Søren-
sen, Vester Gasse, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 22 62.

Sønderborg Amts Husmandsforeninger

Formand: Holger H. Pedersen,
Hærvejen 62, Løjdegård,
Bommerlund, 6330 Padborg.

Tønder Amts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Hans P. Bjørn,
Noldevej 42, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 76 22 58.

Husmandsforeningerne

Åbenrå-kredsen:
Formand: Husmand Kristian H.
Thomsen, Birkehøj, Gl. Kirkevej 36,
Stubbæk mark, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 33 73.

I Rødding handler man i

BRUGSEN^S SUPERMARKED

- dér får man dividende

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske Husholdningsforeninger

Hovedbestyrelsesmedlem (sydl. Jyske kredse): Fru Lydia Willadsen, Kjersing, 6700 Esbjerg. Tlf. (05) 14 13 59.

Det sønderjydske Husholdningsrepræsentantskab

Formand: Fru Edel Madsen, Faverdalen 63, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 79 67.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeningers husholdningsudvalg

Amtsformand: Fru Anna Buchholt, Galgebakken 69, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 16 46.

Konsulent: Inga Boldt, Rundkærvej 6, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 65.

Lokalforeningernes formænd:

Arrild: Anna Danielsen, Arnumvej 4, Roost, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 41 69.

Emmerske-Elløhus: Astrid Fosgerau, Åbenråvej 7, Adelvad, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 42 81.

Nørre Rangstrup: Else Larsen, Kærmosesvej 6, Stenderup, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 14 82.

Rise: Marie Asmussen, Slvkærvej 3, Søest Mark, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 20 61.

Rødding-Gram: Anna Buchholt, Galgetofte 69, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 16 46.

Stepping: Marie Jessen, Skovrupvej 12, Frørup, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 55 81 52.

Sundeved: Viola Jørgensen, Kirkebjerg 4, Grøngrøft, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 52 73.

Haderslev Amts Landbohusholdningsforening

Formand: Inge Marie Nissen, Overbyvej 4, Neder Lerte, 6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 43 85.

Nørre Rangstrup Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Elisabeth Prah, Præstegården, Kirkevej 4, 6535 Branderup.

Løgumkloster og Omegns Husholdningsforening

Formand: Katrine Rodenberg, Vester Tøp, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 33 83.

Det blandede distrikts Husholdningsforening

Formand: Sonja Hansen, Hovlundgård, 6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 11 92.

Sammensluttede Sønderjydske Husholdningsforeninger

Kredsformand: Gudrun Christensen, Vollerupgård, Vollerupvej 40, 6392 Bolderslev. Tlf. (04) 64 61 66.

Lokalformænd:

Bedsted Lø: Andrea Jepsen, Hejselvej 4, 6252 Bedsted Lø. Tlf. (04) 77 71 42.

Bjolderup: Merete Christiansen, Todsølvej 24, 6392 Bolderslev. Tlf. (04) 64 63 66.

Bovrup-Varnæs: Esther Clausen, LDyrbæk, Vesermark 7, Varnæs, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 01 89.

Egvad: Marie Wollesen, Østermarksvej 14, Nr. Hostrupmark, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 20 88.

Ensted: Carla Christiansen, Østergade 66, Sdr. Hostrup, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 36 58.

Felsted: Magna Mikkelsen,
Lyngskovvej 1, Felsted, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 52 88.
Genner: Dorthea Nielsen,
Østerløgumvej 17, Genner,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 69 89 08.
Hellevad: Grethe Jensen,
Søndervænget 39, 6230 Rødekro.
Hjordkær: Inger M. Thaysen,
Nybøl Bygade 6, 6230 Rødekro.
Hovslund: Cathrine Haugaard,
Rugbjergvej 24, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 68 44 44.
Kasø: Anne Marie Sangild, Lundgård,
Tågholmvej 2, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 65 98.
Kværs: Reni Jørgensen, Løgtoft 9,
6382 Tørsbøl. Tlf. (04) 65 92 97.
Løjt: Ester Lousen, Kopperholt,
Barsmark Bygade 179, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 75 77.
Nordals: Inga Hellesøe,
Oksbøl Nørregade 6, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 36 45.
Skelde: Solvejg Møller, Borre,
Skeldemark 17, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 14 13.
Sydals: Kirsten Schmidt,
Lambjergvej 6, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 78.
Vis Herred: Karen M. Hansen,
Ryttervad 2, Gejlå, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 68 76 76.

Broager og Omegns Husholdningsforening

Formand: Fru Else Toft, Dyntvej 80,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 48.

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Fru Ingeborg Christensen,
Nymark, Østerby. Tlf. (04) 46 53 44.

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Fru Kirsten Andresen,
Snogbæk Nederby 9, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 90.

Slogs Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Karen Michelsen,
Hedagervej 3, Jøjsing, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 96.

Dybbøl Sogns Husholdningsforening

Formand: Fru Erica Hansen,
Sandbjergvej 2, Stougaard,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 43 32 90.

Kursusleder: Fru Tove Hemmingsen,
Åbenråvej 110, Ragebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 28 07.

Lysabild Husholdningsforening

Formand: Fru Maja Høi,
Mommærkevej 369, 6473 Tandslet.
Tlf. (04) 44 77 63.

Husdyrbrugsorganisationer

Afkomsprøvestationen Brøstrupgård

6330 Rødding. Tlf. (04) 84 13 12.
Formand: Gdr. Anton Holm, Rangstrup,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 54 91 08.

Sønderjydsk Avisforening for sortbroget dansk Malkekævg

Formand: Gdr. Eskild Wind,
Nørregård, Hjerting, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 14 66.

Kreatureksportforeningen for Nordslævg

Formand: Gdr. Adolf Lund, Byvang,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 62.

Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund, Poppen-
bøl, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 81 11.

Salgsdirektør: W. Sønnichsen,
Søndergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 79.

Avisforeningen Den Jydske Hest

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Viby J.
Tlf. (06) 11 08 44.

Formand: Gdr. Peter Bager,
Ribesvænget 6, 8643 Hornslet.
Tlf. (09) 99 51 26.

Sønderjysk Fællesledelse af Kvægavl

Postboks 60, Østergade 11,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 17 33.

Formand: Bent Holsteen Jessen,
Ribevej 6, Brunde, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 21 03.

Det lokale fjerkræudvalg for Sønderjylland, Vejle og Fyns amter

Rugeægsproduktion:
Sønderjylland: Konsulent Anker
Ammitzbøll, Vestervang 15,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12. Kl. 8-9.

Konsumægsproduktion:
Sønderjylland, Vejle og Fyns amter:
Konsulent K. Juul Nielsen,
Mågevænget 4, 5540 Ullerslev.
Tlf. (09) 35 14 74. Kl. 8-9.

Slagtekyllinger:
Sønderjylland og Fyns amter:
Konsulent Anker Ammitzbøll,
Vestervang 15, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 23 12. Kl. 8-9.

Slagterier

Andelsslagterier

Slagteriregion SYD, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 11.

Formand: Gdr. Kresten Bonefeld,
Langagergård, Pøl, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 14 12.

Direktør: Gert S. Haurum.
Afdelinger:

6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 76 23 11.

6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 12 11.

Blans, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 46 16 11.

6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 39 23.

Celebrity Slagterierne A. M. B. A.,
6700 Esbjerg. Tlf. (05) 12 55 00.

Formand: Gdr. Egon Kristensen,
Nørlundevej 9, Kjærgaard Mark,
6740 Bramming.

Adm. direktør: Aksel Petersen.
Afdelinger:

6823 Ansager. Tlf. (05) 29 70 44.

6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 24.

6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 56.

Danish Crown Slagterierne

6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.

Formand: Gdr. Erik M. Platz, Kærholm,
6621 Gesten. Tlf. (05) 55 71 23.

Adm. direktør: K. Bertelsen.

Salgsdirektør: S. R. Agerskov.

Afdelinger:

6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.

6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 11.

6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 22.

De samvirkende danske Andelsslagterier

Kontor: Axelborg, 1609 København V.
Tlf. (01) 11 56 00.

Formand: Gdr. J. Esp Sørensen,
Herman Bangsvej 1, 9200 Ålborg SV.
Tlf. (08) 18 11 40.

Privatslagterier

Skærbæk og Omegns Eksportslagteri
a. m. b. a.

6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 19 11.

Formand: Gdr. E. M. Platz, Kærholm,
6621 Gesten. Tlf. (05) 55 71 23.

Direktør: H. Enderlein.

Mejeriforeninger

De danske Mejerlærs Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C.
Tlf. (06) 13 26 11.

Formand: Gdr. Thomas Jørgensen,
Dorthealund, Pjedsted,
7000 Fredericia. Tlf. (05) 95 40 71.

Direktører: J. Handberg (adm.),
S. Ammitzbøll og K. P. Andersen.

Det Sydjydske Mejerlærs Samarbejdsregion

Formand: Gdr. Gunnar Nielsen,
Kjelst, 6852 Billum.
Tlf. (05) 25 83 05.

Sekretær: Mejerikonsulent
N. Bruun Johannessen,
Margrethevej 33, 6500 Vejens.
Tlf. (04) 54 14 31.

Skovbrug

Småskovforeningen for Åbenrå-Sønderborgegnen

Formand: Gdr. Peter Madsen, Nygård,
Stevningnorvej 19, Stevning.
Tlf. (04) 45 86 08.

Konsulent: Skovrider Edv. Hvidt,
Felstedskov, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 54 11.

Sydøstjysk Småskovforening

Formand: Proprietær J. O. Gæmelke,
Røjgård, 6065 Veerst.
Tlf. (05) 55 50 10.

Konsulent: Skovrider Kjeld Ramsing,
Stranden 8, Rebæk, 6000 Kolding.
Tlf. (05) 52 58 27.

Det jyske Haveselskab

Åby Bækgårdsvej 6, 8230 Åbyhøj.
Tlf. (06) 15 56 88.

Regionalsammenslutning IV Sønderjylland

Formand: Forvaltningsleder
Jørgen C. P. Møller,
Erlevvej 82, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 49 01 eller (04) 52 34 34.

Kredsformænd:

Bjolderup: Forstander N. Å. Buhr,
Gl. Søndergade 20, 6392 Bolderslev.
Tlf. (04) 64 63 43.

Vestslesvigs havekreds: Bent Maybom,
Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Broager: Fru Ida Madsen,
Ringridervej 15, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 12 71.

Christiansfeld: Postbud Vagn Andersen,
Birkevej 27, 6070 Christiansfeld.

Flensborg-Fjordegne: Karl Carstensen,
Lyshøj 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 00 23.

Føvling-Holsted-Gårding: Gartner
Johs. Kristensen, Bobølvej 1,
6650 Brørup. Tlf. (05) 39 81 06.

Gråsten: Ronny Heuschkel,
Sejrsvej 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 17 58.

Haderslev: Kaj Aarud, Helmdalsvej 17,
Erlev, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 54 43 83.

Nordborg: Ingeniør Per Vagner Rasmussen, Østerhaven 22, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 03 64.

Oksenvad-Jels: Slagteriarbejder Svend Erik Nielsen, Søndermarksvej 4, 6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 43 61.

Padborg: Overbetjent Chr. Warming, Vikingvej 7, 6330 Padborg. Tlf. (04) 67 30 27.

Ribe: Ingeniør N. E. Simonsen, Granvej 11, Hviding, 6760 Ribe. Tlf. (05) 44 51 93.

Rødding: Fru Marie Pedersen, Tornumgård, Tornumgårdsvej 8, 6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 52 20.

Rødekro: Bent Larsen, Høleskovvej 2, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 22 03.

Sønderborg: Afdelingsleder Jørgen Hansen, Skansebakken 7, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 62 14.

Toftlund: Fhv. førstelærer Jørgen Hansen, Rolighedsvej 25, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 98.

Tønder: Læge Hans Otto Horst, Højlen 22, 6270 Tønder.

Uge: Karen-Margrethe Sinning, Tørkelsbøbygade 24, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 49 30.

Vamdrup: Nicolaj Agger, Højbo, Gammelgårdsvej 4, 6580 Vamdrup. Tlf. (05) 58 13 27.

Vojens-Skrydstrup: Fru Karin Skøtt, Christiansdalsvej 23, Hammelev, 6500 Vojens. Tlf. (04) 57 71 19.

Åbenrå: Købmand Jørgen Lauridsen, Søndergade 17, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 10 28.

Konsulenter i området

Erik Kiel, Sandager 8, Hovslund, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 68 41 65.

Olav J. Nissen, Kystvej 2, Ballum, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 77 62 29.

KØB SALG BYTTE

– sikkert resultat
opnår De
bedst med en annonce i

ugeavisen
for MIDTSONDERJYLLAND

Vestergade 35
6520 Toftlund
831990

ugeavisen

for MIDTSONDERJYLLAND

ETTERÅRS SLACKS 88.00 68.00 100.00	705 8.60 10.50 2.90 71.80 54.20 1.90	79.80 38.90 27.80 38.90 43.90 220
--	---	--

Handel

Grosserer-Societetet

Børsen, 1217 København K.
Tlf. (01) 15 53 20.

Formand: Direktør Aage Rask-Pedersen,
København.

Provinshandelskammeret

Formand: Isenkræmmer, konsul
Mogens Aasted, Lemvig.
Tlf. (7) 82 15 11.

Sekretariat: Landemærket 3, 2. th.,
1119 København K.
Tlf. (01) 13 90 66.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårdsgade
45, 8100 Århus C. Tlf. (06) 13 53 55.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovareselskab.
Hovedkontor: Axelborg,
1503 København V. Telex 2 29 68.
Tlf. (01) 15 11 13.

Formand: Gdr. Martin Nielsen.

Sønderjyske medlemmer af
repræsentantskabet:
Gdr. Konrad Jensen, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 73 01.
Gdr. Chresten Lorensen,
Vester Snogbæk, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 27.
Gdr. Anders C. Nygaard,
Lydersholm, 6373 Jejsing.
Tlf. (04) 76 41 64.
Gdr. Verner Pedersen,
Rangstrup, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 54 91 22.
Gdr. Ebbe Fink-Nielsen,
Buskmose, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 40.
Gdr. Peter Rudbeck, Dalagergård,
Fløvt, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 41 90.
Gdr. Villy Jacobsen, Slevadvej 3,
Oksenvad, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 41 88.

DLG center Åbenrå,
Nyhavn, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 35 34.

DLG center Agerskov,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 83 32 19.

DLG center Bredebro,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 17 11.

DLG center Vojens, Industriparken,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 27 51.

DLG center Haderslev,
Gasværksvej, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 75 75.

Brugsforeninger

Formand for F. D. B.s bestyrelse:
Gdr. Gunnar Skov Andersen, Vrå.

Førstedirektør:

Gunnar Christensen, HD.

Major Aage Christensen,
Havremarksvej 13, Skrydstrup,
6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 10 70 - (04) 54 13 40.
FDB's bestyrelsesmedlem i
Region Vejen.

Kredsformænd:

Uddeler Ewald Kristjansen, Storegade
35, 6753 Agerbæk. Tlf. (05) 19 65 11.
Kreds 31, Varde.

Gdr. Egon Iversen, Lifstrup,
Hovedvejen 25, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 16 92 12.
Kreds 32, Esbjerg.

Lærer Jytte Nielsen, Aggershus,
Melvangvej 2, Askov, 6600 Vejen.
Tlf. (05) 36 06 64.
Kreds 33, Grindsted.

Viceskoleinspektør N. Monrad
Jensen, Vestervænget 5, 7300 Jelling.
Tlf. (05) 87 12 04.
Kreds 34, Vejle.

Gdr. Tage Deleuran, Ryttergrøften 44,
Egeskov, 7000 Fredericia.
Tlf. (05) 95 70 47.
Kreds 35, Kolding.

Gdr. Jørgen Bjerrum, Indre Bjerrum,
6760 Ribe. Tlf. (05) 42 03 64.
Kreds 36, Ribe-Tønder.

Seniorsergent Gudmund Pedersen,
Kløvervej 1221a, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 23 30.
Kreds 37, Åbenrå.

Uddeler Arnold Lauridsen,
Svalevej 10, Langesø, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 02 52.
Kreds 38, Sønderborg.

**Handelsstandsforeninger og
handelsforeninger i Sønderjylland
(formænd)**

Gråsten Handelsstandsforening:
Branddirektør H. P. Tygesen,
Slotsgade 4, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 75.

Haderslev Handelsstandsforening
af 1844:
Grosserer Frithjof Nielsen,
Storegade 49-51, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 12 04.

Padborg Handelsstandsforening:
Fotograf Allan Carlsen,
Trækobbel 3, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 31 23.

Sønderborg Handelsstandsforening:
Købmand Hans Michaelsen,
Mika-Favør Supermarked,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 43 65.

Toftlund Handels- & Håndværker-
forening:
Bagerm. Poul Thøysen, Søndergade 9,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 15 21.

Tønder Handelsstandsforening:
Trælasthandler P. Christensen,
Østergade 46, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 14 50.

Vojens Handelsstandsforening:
Herreekviperingshdl. Bent Lausen,
Får og Søn Tøj, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 26.

Åbenrå Handelsstandsforening:
Direktør J. Terp-Nielsen, Sækko A/S,
Egelund, 6200 Åbenrå.

**De samvirkende købmandsforeninger
i Danmark**

Hovedkontor – Sekretariat:
Svanemøllevej 41, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 16 16.

Formand: Købmand Holger Christensen,
Høje Gladsaxe Torv 2, 2860 Søborg.
Tlf. (01) 69 61 44.

Centralorganisationen for Jylland:
Formand: Købmand Jeppe Gaarde,
6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 53 – 83 20 67.

Derunder De sønderjydske Købmands-
foreningers Sammenslutning:
Formand: Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Handelsforeningen for Gråsten og Omegn:
Formand: Købmand Jørgen Andersen,
Stenvej 9, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 16 65.

Haderslev og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Købmand Laue Hansen,
Huginsvang 87, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 13 44.

Sønderborg og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Mogens Holm Pedersen,
Storegade 7, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 15 47.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:
Formand: Købmand Markus Kjær,
Lindevej 17, Ø. Lindet, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 61 18.

Tønder Amts Købmandsforening:
Formand: Købmand Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Tønder Kolonialhandlerforening:
Formand: Købmand Antoni Andresen,
Vestergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 42 00.

Åbenrå og Omegns Købmandsforening:
Formand: Købmand Helmuth Car-
stens, Sønderport 67, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 20 13.

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisationen for dansk håndværk og mindre industri.

Kontor: Amaliegade 15,
1256 København K. Tlf. (01) 12 36 76.

Formand: Oldermænd, skræddermester
Holger Voigt-Petersen, København.

Teknologisk Informationstjeneste i Sønderjylland

Sønderjyllands Erhvervsråd,
Kirkeplads 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 39 15.

Konsulent: Robert Hansen,
Hægersgade 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 79 00.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Storegade 8, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Direktør M. F. Schøler,
Skovkobbøl, Ny Stavensbøl,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 13 23.

Næstformand: Viceamtsborgmester
Peter Gørrsen, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Formand Niels Jakobsen,
Ahlmannsvej 22, 6400 Sønderborg.

Borgmester H. Carstensen,
Nørregade 27, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 22 64.

Amtsborgmester Erik Jessen,
Storegade 19, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 50.

Grosserer Frithjof Nielsen,
Storegade 49-51, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 12 04.

Fabrikant Chr. Findahl,
Tøndervej 53, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 13 33.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Lokale erhvervsråd

Agerskov Sogns Erhvervsudvikling ApS.:
Bygmester K. Tjørnelund,
Branderupvej 4, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 24.

Erhvervsrådet for Allsund-området:
Nørrebro 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 92 22.

Formand: Fabrikant Karl Heinz
Petersen.

Erhvervschef: Ingeniør Aksel Møller,
Hyldhegnet 21, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 43 19 04.

Padborg-Kruså Erhvervsråd:

Sekretariat: Bovvej 2, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 27 02.

Formand: Speditør Allan Christensen,
Samson Transport Co., Padborg.
Sekretær: Erhvervsrådssekretær
Gunnar Kjær.

Gram Erhvervsråd:

Revisor Johan Pedersen, Slotsvej 15,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 27 10.

Haderslev Erhvervsråd:

Erhvervschef Arne Jensen, Rådhuset,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.

Toftlund Erhvervsråd:

Manufakturhandler P. A. Lautrup,
Søndergade 26, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 11 16.

Tønderegnens Erhvervsråd:

Formand: Ingeniør Robert Okholm,
6270 Tønder.
Erhvervs kontor: Østergade 2a,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 12 20.

Håndværker- og Industriforeninger

Handels- og Håndværkerforeningen
i Bov kommune:

Formand: Ingeniør Lorenz Wortmann,
Torvegade 6, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 16 28.

Gråsten Håndværkerforening:

Formand: Bygmester Poul Manner-
Jakobsen, A. D. Jørgensengade 6,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 65.

Haderslev Håndværkerforening:
Formand: Tømrermester Jens Chr.
Dueholm, Svanevej 25,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 38 08.

Højer Handels- og Industriforening:
Formand: Jens R. Petersen,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 12.

Løgumkloster Handels- og Håndværker-
forening:
Formand: Textilkøbmand
Flemming Hansen, Lillegade 17,
6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 34 04, privat (04) 74 46 22.

Sønderborg Håndværker- og
Industriforening:
Formand: Bygmester Johan C.
Nielsen, Redstedsgade 13,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 31.

Tønder Håndværkerforening:
Formand: Ingeniør Bo Michelsen,
Hjejlen 69, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 37 70.

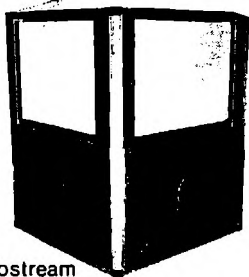
Åbenrå Håndværker- og
Industriforening:
Formand: Murermester L. A. Quist,
Nørrehesselvej 40, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 34 30.

Det gi'r bonus at bruge luften til opvarmning. Den er nemlig gratis.

Her er to effektive løsninger, når der virkelig skal spares på varmeregningen i parcel- eller fritidshuset.

THERMOSTREAM er en typegodkendt varmepumpe, der giver 60 pct. bruttobesparelse på varmebudgettet. Fordi den udnytter den gratis energi i udendørs-luften til opvarmning af vandet i centralvarmeanlægget.

THERMOVEX MINI er alene for varmt brugsvand, der produceres ved at udnytte den gratis energi i indendørs-luften. Giver en besparelse på 66 pct. af varmtvandsudgiften og kan enten erstatte eller supplere olieopvarmet vand - eller elvandvarmer.

Thermostream
i nyt, moderne design med
beklædning i formpresset PVC.

Kontakt os for at få mere at
vide om de danske kvalitets-
produkter, der sparer på
energien og forbedrer miljøet.
Landsdækkende servicenet.

RØKA

RØDDING RUSTFRI ApS
Industrivej - 6630 Rødding
Tlf. 04 - 84 1032

Finansiering

Sønderjyllands Lånekasse

Sekretariat: Nørregade 21,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 33.
(Sparekassen Sydjylland).
Ekspeditionstid: Mandag-fredag 9-12.

Sekretær: Kontorchef E. Johansen,
6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 66 33, lokal 223.

Bestyrelse: Sparekassedirektør
Hans Baagø (formand), Christiansfeld.
Viceborgmester Edw. Jensen
(næstformand), Rinkenæs.
Sparekassedirektør H. Lagoni, Højer.
Kontorchef L. Frederiksen, Vanløse.
Kontorchef E. M. Eskesen,
Kongeriget Danmarks Hypotekbank
og Finansforvaltning, København.

Sønderjyllands Investeringsfond

Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Viceamtsborgmester
Peter Gorrsen, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Bankdirektør Poul Hansen,
Den danske Bank, Perlegade,
6400 Sønderborg.
Kontorchef, cand. jur. Ib Frederiksen,
Direktoratet for Egnsudvikling,
Søndergade 25, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 82 56 55.

Bankdirektør G. B. Christensen,
Sydbank, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 14 15.
Kontorchef M. Eskesen,
Finansministeriet, Landgreven 4,
1301 København K.
Direktør M. F. Schøler, Danfoss,
Havnbjerg, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 22 22.
Formand Niels Jakobsen,
Ahlmannsvej 22, 6400 Sønderborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Jyllands Kredittforening

Foreningen virker som administrator
for følgende foreninger:

Den vest- og sønderjydske
Kredittforening.

Kredittforeningen af Ejere af mindre
Ejendomme på Landet i Jylland.

(Jydsk Husmandskredittforening).
Kredittforeningen af Jydske
Landejendomsbesiddere.

Sønderjyllands Kredittforening.

Købstadhypotekforeningen (Jydsk
Hypotekforening).

Landhypotekforeningen for Danmark
(Ny jydsk Land-Hypotekforening).

Aalborg Hypotekforening.

Jydsk Realkredittforening for
almindelig realkredit.

Jydsk Realkredittforening for
særlig realkredit.

Formand:

Lrs. Johs. Sørensen, Randers.

Kontorer:

Åstrupvej 13, 6100 Haderslev.
Herningvej 3, 6950 Ringkøbing.
Sct. Mathiasgade 1-3, 8800 Viborg.
Boulevarden 43, 9100 Ålborg.
Borgvold 16, 8260 Århus-Viby J.
(Fællessekretariat).

Dirktion:

Haderslev: Cand. jur. A. W. Basse
(adm.).
Ringkøbing: Cand. jur. Jørgen Larsen
(adm.), Kristen M. Dideriksen.
Viborg: Cand. agro S. Hjortshøj
Nielsen (adm.).
Ålborg: Cand. jur. B. Rasmussen
(adm., formand for dirktionen),
cand. polyt. E. Thomsen Støt.
Århus: Lrs. Mogens Høyer (adm.),
O. Chr. Jørgensen, lrs. O. Smedegaard
Andersen.

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Nyropsgade 21, 1503 København V.
Tlf. (01) 15 11 00.

Direktion: Direktør, cand. oecon.

Erik Krogstrup, adm.

Direktør, cand. jur. P. Wegge-Olsen.

Direktør, cand. agro. J. Fløystруп
Jensen.

Formand for repræsentantskab og
bestyrelse: Sparekassedirektør
Steen Madsen, Sparekassen SDS,
Vesterbrogade 8, 1620 København V.
Tlf. (01) 11 66 66.

Kreditforeningen Danmark

(Tidligere: Ny Jysk Grundejer-
Kreditforening og Østfløernes
Kreditforening).

Hovedsædet i Herning, Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00.

Direktion:

Arkitekt Kaj Halse.

Hovedsædet i Århus, Åboulevard 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00.

Direktion: Statsautoriseret revisor
N. J. Kold Jensen.

Distriktchef for Sønderjyllands amt:
Anne Feldt, Storegade 311,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 74 00.

BRF/Byggeriets Realkreditfond

Gl. Kongevej 74, 1845 København V.
Tlf. (01) 24 24 24.

BRF/Vojens

Arkitekt Ingomar Petersen, Allégade
30, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 18 70.

BRF/Esbjerg

Tømrermester Johs. Sørensen,
Maadevej 15, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 58 00.

Arkitekt d. p. a. Flemming Hallen,
Islandsgade 1, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 38 22.

BRF/Sønderborg

Arkitekt m. a. a. Søren R. Bräuner,
Grundtvigs Allé 14, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 11 30.

BRF/Tønder

Arkitekt Th. Helleberg,
Provst Petersensvej 2, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 25 62.

BRF/Åbenrå

Arkitekt m. a. a. Jens Dall,
Lindsnakkevej 22, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 30 12.

Landevæmet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 54.

Formand: Gdr. Bahne Nicolaisen,
Østerholm, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 83 81.

Næstformand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terp, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Forretningsfører: Bankbestyrer
Arne Jensen, 6360 Tinglev.

Få Deres DAGLIGSTUE fornyet inden jul – det hygger.

Vi har det store udvalg til de rigtige priser.

Fine betalingsvilkår.

H. DETHLEFSEN'S MØBLER OG TÆPPER

RØDEKRO . TELEFON (04) 66 22 52

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (04) 13 81 22.

Formand: Revalideringschef

Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Samvirkende jyske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Revalideringschef

Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Augustenborg Turistforening

Formand: Overassistent J. V. Petersen,
Fasanvej 3, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 14 57.

Bureau: Storegade 28,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 17 20.

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Restauratør
Hans Peter Hansen, Skelde,
6310 Broager.

Bureau: Ihle's Papirhandel,
Storegade 23, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 11 00.

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Afdelingsleder Svend Aage
Sørensen, Præstegårdsvej 49,
6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 13 22.

Bureau: Kongensgade 5,
6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 16 30.

Gram Turistforening

Formand: Anker Vange Hansen,
Jens Holmsvej 6, 6510 Gram.
Tlf. 82 14 39.

Bureau: Alli Andersen,
Gram Bogtrykkeri, Ringvej 13,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 13 35.

Højer og Omegns Turistforening

Formand: Journalist Paul Chantelou,
Kærgård, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 28 20.

Bureau: Bundgårds Boghandel,
Storegade 21, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 24 49.

Gråsten Turistforening

Ahlmannsparken, Ahlefeldvej 4,
6300 Gråsten.

Formand: Postmester H. G. Nielsen,
Ahlefeldvej 1, 6300 Gråsten.

Haderslev Turistforening

Formand: Bankfuldmægtig Lise Beck,
Grønningen 50, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 01 02.

Bureau: Apotekergade 1, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 50.

Turistchef: Svend Aage Mattson.

Erhvervs- og Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,
Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 55 23 56.

Bureau: Den Gamle Mølle, Jels,
6630 Rødding. Tlf. (04) 55 21 10.

Leder: Fru E. Ankjer Jensen.

Erhvervs- og turistchef:
Claus-Henry Andreasen,
Kommunekontoret, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 21 61.

Nord-Als Turistforening

Formand: Disponent Arne Asmussen,
Tranebærvej 5, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 19 65.

Bureau: Nord-Als Turistbureau,
Storegade 25, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 05 92.

Turistchef: Bente Høhrmann.

Turistforeningen for Rømø-Skærbæk og Omegn

Formand: Direktør, fru Sole Hansen,
Hotel Færggården,
6792 Havneby. Tlf. (04) 75 54 32.

Bureau: Tvismark, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 51 30.

Turistchef: Bente Færgemand.

Turistforeningen for Sønderborg og Omegn

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Bureau: Sønderborg Turistbureau,
Rådhusforvet 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 35 55.

Turistchef: Per Christensen.

Nørre-Rangstrup Turistforening

Formand: Inspektør Eigil M. Mogensen,
Arrild Svømmebad,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 44 03.

Bureau: Toftlund Bog- og Papirhandel,
Bente Born, Søndergade 5,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 19.

Tønder og Omegns Turistforening

Formand: Bankdirektør
Arne Hermansen, Den danske Bank,
Vestergade, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 22.

Bureau: Østergade 2a, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 20.

Vojens Turistforening

Formand: Sven Bork, Topmejsvej 18,
6500 Vojens.

Bureau: Folkebiblioteket, Billundvej,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 06 00.

Turistforeningen for Åbenrå og Omegn

Formand: Købmand Hans Schmidt.
Tlf. (04) 62 23 54.

Bureau: H. P. Hanssens Gade 5,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 35 00.

Turistchef: Birte Rasmussen,
Stollig Bygade 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 85 93.

DANSKE OG FRISISKE INSTITUTIONER I SYDSLESVIG

Sprogforeningen

Sydslesvigafdeling.

Formand: Niels Bøgh Andersen,
D-2391 Jaruplund.
Tlf. 009 49 461 91663.

Kgl. dansk Konsulat

Nordergraben 19, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 2 33 05.

Generalkonsul: Jørgen Peder Hansen.

Vicekonsul: Holger Nyvang Knudsen.

Vicekonsul: H. Hansen.

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 78 21 - 1 78 22 - 2 63 29.

Generalsekretær:

Hans Ronald Jørgensen.
Sekretær Dieter Lenz.
Fuldmægtig Hans Chr. Hansen.
Regnskabsafdelingen.

Dansk postadresse: Postbox 90,
6340 Kruså.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 29 25.

Førstepræst: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 25 65.

Forretningsfører: Detlev Lorenzen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand:

Driftsleder Gert Wiencke,
Wilhelm Busch-Winkel 8,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 36 86.

Skoledirektør:

Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, Postfach 332,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 24 98.
Kontor: Stuhrs Allé 22,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 20 44.
Dansk postadresse: Box 99,
6340 Kruså.

Feriekontoret: Marienhölungsweg 41,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 66 64.

Skoopsykologisk kontor:

Waldstrasse 43, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 20 55.

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 2 23 31.

Privat dansk gymnasium og realskole.

Rektor: Knud Fanø.
Dansk postadresse: Box 100,
6340 Kruså.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Dansk postadresse: 6340 Kruså.
Tlf. (0461) 1 79 53 - 1 79 54.

Åbningstider:

Sommerhalvåret 10-18, lørdag 10-14.
Vinterhalvåret 10-20, lørdag 10-14.
Overgangsdatoer mellem halvårene
meddeles i Flensburg Avis.

Overbibliotekar Jørgen Hamre.

Studieafdelingen: Bibliotekslektor,
dr. Johann Runge.

Det danske Bibliotek i Husum,

Neustadt 81, D-2250 Husum.
Tlf. Husum (04841) 22 92.

Leder: Bibliotekar
Keld Klemfth Madsen.

Det danske Bibliotek i Slesvig,

Löffluf 69, D-2380 Slesvig.
Tlf. Slesvig (04621) 2 42 63.
Leder: Bibliotekar Karen Hansen.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg,
Dansk postadresse: Box 119,
6340 Kruså. Tlf. (0461) 5 20 71.

Formand for sundhedsrådet og
forretningsudvalget:
Pastor Paul Tappe, Osterstrasse 5,
D-2262 Leck. Tlf. 04662) 24 43.
Kontorchef Hasso Petersen.

Ledende sygeplejerske: Søster Else
Thygesen. Tlf. (0461) 5 20 72.

Dansk Sygeplejeforening, Flensburg

Formand: Bibliotekar Kirsten Fabrlcius,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 79 53.

Dansk Menighedspleje, Flensburg

Leder: Kätthe Möller,
Menighedshus for Helligåndskirken,
Toosbustrasse 7, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 2 58 39.

Gamles Værn

Formand: Betty Leckband, Im Tal 10,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 4 16 73.

Sønderjysk Arbejderforening (S A F)

Formand: Jürgen Kruse, Auberg 29,
D-2300 Kiel. Tlf. (0431) 33 10 82.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Edlth Sigaard-Madsen,
Den danske Skole, D-2381 Strukstrup.
Tlf. (04623) 5 41.

De sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Lektor Elva Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 24 98.

»Borgerforening«, selskabelig forening

Formand: Redaktionssekretær Ejnar
Ramsing Lorenz, Grosse Strasse 83,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 1 78 55.

Sydslesvigsk Erhvervsfond

Formand for tilsynsrådet: Kontorchef
Franz Wingender, Timm Kröger Weg 8,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 20 71.

Kontor: Norderstrasse 76 III,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 2 66 21.

Forretningsfører: Rolf Lehfeldt.

Dansk Erhvervsforening I Sydslesvig

Formand: Direktør Preben Bjerregaard,
Westend 1, D-2381 Böklund.
Tlf. (04623) 72 66.

Sekretariat: Norderstrasse 76 III,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 2 66 21.

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 77 57.
Süderstrasse 89, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 13 35.

Direktion: Hans Erik Hansen,
Otto Christlansen.

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Gdr. Hans Døtlev Andresen,
Kalløshave, D-2262 Achtrup.
Tlf. (04662) 37 38.

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2391 Harrislee. Tlf. (0461) 7 19 75.

Forretningsfører: Nils Hansen.

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Hans Parmann,
Bismarckstrasse 18a, D-2380 Slesvig.
Tlf. (04621) 2 58 15.

Næstformand: Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2381 Lürschau.
Tlf. (04621) 47 95.

Sekretær: Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 20 44.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Walter Johannsen,
Deckørstrasse 31/33, 2280 Westerland/
Sylt. Tlf. (04651) 2 47 68.

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestrasse 20a, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 10 51.

Forretningsfører: Karl Kring.

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Formand: Dieter Lenz,
Sandbergweg 20a, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 6 32 54.

Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-2390 Flensburg. (Frueskovens
Idrætspark). Tlf. (0461) 5 48 19.

Det lille Teater

Hjemmel, Mariegade, Flensburg.
Tlf. 009-49-461-24835.

v/ overlærer Hans Jørgen Henningsen,
Osterweg 55, D-2260 Niebüll.
Tlf. (04661) 89 65.

Sydslesvigske Folkedansere

Formand: Knud Sørensen,
Stuhrs Allee 17, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 35 95.

Idrætshallen

Moltkestrasse 20c, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 10 53.

Inspektør: John Larsen.

»Christianslyst«

Lejrskole- og kursushjem.
D-2347 Nottfeld, Post Süderbrarup.
Tlf. (04641) 22 29.

Forstander: Jørgen Birch.

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-2253 Tönning.
Tlf. (04861) 54 93.

Bestyrer: Sven Lekkat.

Sydslesvigske Forening (S S F)

Formand: Overlærer Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2381 Lürschau.
Tlf. (04621) 47 95.

Flensburg by:

Formand: Husmester Erwin Hübner,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 79 54.
Sekretariat: Schiffbrücke 42,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 2 47 66.
Sekretær: Søren Hansen.

Flensburg amt:

Formand: Günter Weber,
Osterlücken 25, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 18 23.
Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 2 58 27.
Sekretær: Monika Jansen.

Gottorp amt:

Formand: Andreas Lorenzen, Dansk
Forsamlingshus, Hühholzer Strasse 1,
Dammholm, 2381 Havetofliolt.
Tlf. (04623) 71 50.
Sekretariat: Lollfuss 69, D-2380
Schleswig. Tlf. (04621) 2 38 88.
Sekretær: Gerhard Lempert.

Husum amt:

Formand: Skræddermester Karl
Christiansen, Prinzess-Strasse 15,
D-2254 Friedrichstadt. Tlf. (04881) 373.
Sekretariat: Neustadt 95,
D-2250 Husum. Tlf. (04841) 26 12.
Sekretær: Christian Geipel.

**Ved telefonopkald fra Danmark til Sydslesvig drejes:
009 49 + områdenummer
med udeladelse af det foranstående 0**

Rendsborg/Egernfælde amt:

Formand: Viceskoleinspektør
Claus-Helz Petersen, Gallbergring,
D-2331 Kosel. Tlf. (04355) 2 77.
Sekretariat: »Amtsmændsgården«,
Torstrasse 4, D-2370 Rendsburg.
Tlf. (04331) 2 33 76 (tirsdag og torsdag
kl. 9-12) og Noorstrasse 18, D-2330
Eckernfælde. Tlf. (04351) 25 27 (onsdag
og fredag kl. 9-12).
Sekretær: Günther Dreller.

Sydtønder amt:

Formand: Overlærer Johann
Mikkelsen, Flensburger Strasse 109,
D-2262 Leck. Tlf. (04662) 31 85.
Sekretariat: Kokkedaler Weg 87,
D-2262 Leck. Tlf. (04662) 845.
Sekretær: Astrid Fries.

Ejdersted amt:

Formand: Gdr. Peter Jacob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. (04865) 265.
Sekretariat: Am Hafen 30,
D-2253 Tønning. Tlf. (04861) 54 93.
Sekretær: Sven Løkkat.

Jaruplund Højskole

Forstander: Egon Rasmussen,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. (04630) 382.

Flensburg Avis

Grosse Strasse 83-85, D-2390
Flensburg. Tlf. (0461) 1 78 55 og 1 74 43.

Chefredaktør: Karl Otto Meyer.

Direktør: Peter Jans.

Flensburg danske Journalistforening

Formand: Ejnar Ramsing Lorenz,
Grosse Strasse 83, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 78 55.

**Sydslesvigsk Vælgerforening
(S S V)**

Formand: Skoleinspektør Gerhard
Wehlitz, H. C. Andersens Weg 14,
D-2340 Kappel. Tlf. (04642) 33 89.

FJORDVEJEN 15 OG SKOVBAKKEN 1
KOLLUND 6340 KRUSÅ
TELEFON (046) 87 87 12

**Clausens
Kunstskælder**

**KOLLUND
MØBELFORRETNING**

**Landssekretariat: Norderstrasse 741,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 1 74 21.**

Landssekretær: Paul Hertrampf.

Sekretær: Jakob Meyer.

Dansk Lærereforening for Sydslesvig

**Formand: Gymnasleoverlærer Hakon
Jørgensen, Stauffenbergstrasse 5,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 14 24.**

KFUM og KFUK i Sydslesvig

**Formand: Lærer Iver Kristensen,
Igelplad 20, D-2380 Schleswig.
Tlf. (04621) 5 15 22.**

**Amtssekretær: Ludvig Hovelsø,
Apenraderstrasse 121,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 4 12 39.**

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

**Formand: Kontorchef Franz Wingender,
Timm Kröger Weg 8,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 20 71.**

**Korpschef: Viceskoleinspektør
Dirch Jørgensen, Husumer Strasse 69,
D-2380 Schleswig. Tlf. (04621) 2 62 62.**

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

**Formand: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 25 65.**

**Sekretariat: Norderstrasse 76,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 1 78 21.**

Frivilligt Drengeforebund i Sydslesvig

**Distriktsleder: Præben Vogensen,
Dorfstrasse 1, D-2341 Rabenkirchen.
Tlf. (04642) 21 14.**

**Sommerlejr: »Trænehytten«,
D-2391 Tarp. Tlf. (04638) 527.
Udlejning v/ Friedrich Thomsen,
Pastorenstrasse 2, D-2380 Schleswig.
Tlf. (04621) 2 24 98.**

**»Kongenshus«, D-2251 Tetenbüll.
Udlejning v/ Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Oven-Strasse 19,
D-2253 Tönning. Tlf. (04861) 476.**

Sydslesvigs danske Kunstforening

**Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 79 53.**

De unges Kunstkrede i Sydslesvig

**Formand: Overlærer Lølf Dahl,
Am Hang 25, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 27 85.**

Dansksindede sydslesvigske Krigsdeltagere

**Formand: Asmus Brodersen, Apen-
raderstrasse 17, D-2390 Flensburg.**

Torsdagskoret

**Adjunkt Helle Wind,
Skadhauge, Am Burgfried 11,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 2 35 21.**

Forlningen for nationale Frilskø (Frilserforeningen)

**Formand: Gårdejer Carsten Boysen,
Reederwäi 1, D-2263 Risum-Lindholm.
Tlf. (04661) 88 86.**

**Sekretariat: Mooringer Wäi 5, D-2263
Risum-Lindholm. Tlf. (04661) 87 35.**

Sekretær: Alfred Boysen.

Nordfrilsk Institut

**Osterstrasse 63, D-2257 Bredstedt.
Tlf. (04671) 23 60.**

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

**Kontor: Süderstrasse 89,
D-2391 Harrislee. Tlf. (0461) 7 19 75.**

**Formand: Gdr. Peter Andresen,
Kalleshave, D-2262 Achtrup.**

**Landbrugskonsulent: Aage Sørensen,
Jarplunder Weg 1, D-2390 Jarplund-
Weding. Tlf. (0461) 9 15 66.**

Landboforeningen for Flensburg og Omegn

**Formand: Gdr. Søren Andresen,
D-2391 Hüllørup. Tlf. (04608) 67 77.
Konsulent: Aage Sørensen, Jarplunder
Weg 1, D-2390 Jarplund-Weding.
Tlf. (0461) 9 15 66.**

Landboforeningen for Sydangel
Formand: Gårdejer Detl. Lassen,
D-2381 Strukstrup. Tlf. (04623) 250.
Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D-2347
Süderbrarup. Tlf. (04641) 22 49.

Landboforeningen for Gottorp amt
Formand: Preben Holl, Lehmrade,
D-2372 Brekendorf/Owschiag.
Tlf. (04353) 581.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
D-2381 Lürschau. Tlf. (04621) 44 45.

Landboforeningen for Sydtønder amt
(gest)
Formand: Peter Andresen, Kallehave,
D-2262 Achtrup. Tlf. (04662) 24 27.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
D-2264 Süderlügum. Tlf. (04663) 306.

Den nordfriske Landboforening
(marsken)
Formand: Matthias Schmidt-Tychsen,
Bahnhof Galmsbüll, D-2260 Niebüll.
Tlf. (04661) 87 70.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
Neue Strasse 1, D-2264 Süderlügum.
Tlf. (04663) 306.

Landboforeningen for Husum og
Ejdersted amter
Formand: Gdr. Peter Jakob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. (04865) 265.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
D-2381 Lürschau. Tlf. (04621) 44 45.

MARKEDSFORTEGNELSE

Sønderjyllands amtskommune

Arnum, første lørdag i maj og tredje lørdag i september heste.

Gram, pinselørdag heste.

Højer, anden lørdag i september får.

Høruphav, pinselørdag heste.

Kilplev, anden lørdag i juni heste.

Løgumkloster, 25. april og 15. august heste.

Ravsted, 20. juni heste.

Skærbæk, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg.

Vollerup, 27. juni heste.

Åbenrå, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Ribe amtskommune

Brørup, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. 21. januar, 18. februar, 18. marts, 1., 2. og 28. april, 20. maj, 15. juli, 19. august, 2. og 16. september, 7., 21. og 28. oktober, 4. og 18. november, 2. og 16. december levekvæg. 11. marts, 6. maj og 23. september heste og levekvæg.

Bække, tredje lørdag i juni marked med heste.

Esbjerg, 11. juli hestemarked (Korskroen).

Grindsted, hver mandag marked med heste og slagtekvæg. Torvedag samt grise-marked hver torsdag.

Ho, 29. august fåremarked.

Vørde, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg; hver torsdag i april og oktober og hver første og tredje torsdag i de øvrige måneder marked med heste og levekvæg. De øvrige torsdage marked med levekvæg. Torvedag hver torsdag.

Vorbasse, 24. juli heste.

Vejle amtskommune

Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver fredag marked med levekvæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktion og grise-marked hver fredag.

Kolding, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringkøbing amtskommune

Herning, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grise-marked hver torsdag.

Holstebro, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked med levekvæg og grise-marked.

Løngvlg, hver tirsdag marked med heste og slagtekvæg.

Skjern, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg.

Ulfborg, 26. august heste og levekvæg.

Århus amtskommune

Hammøl, hestemarked 1. lørdag i september. Grise-marked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.

Kollnd, 10. september heste.

Løgten By, første onsdag i hver måned grisemarked.

Randers, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver lørdag marked med heste og levekvæg.

Salten, 26. juni heste.

Skanderborg, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.

Århus, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvægtorvet.

Viborg amtskommune

Bjerringbro, lørdag den 13. og søndag den 14. juni heste.

Hurup (Møllekroen), 11. og 12. september.

Kjellerup, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Skive, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Thisted, hver torsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver tirsdag marked med levekvæg.

Viborg, fjerde lørdag i april og september marked med heste.

Viltsund, 22. og 23. juli heste.

Nordjyllands amtskommune

Brovst, første lørdag i august marked med heste.

Brønderslev, anden mandag i hver måned (i marts og september den første mandag) heste.

Flauenskjold, 14. september heste.

Hjallerup, sommermarked med heste den første mandag i juni, der ikke er helligdag, med forprang dagen før.

Hjørring, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Hobro, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Jørslev, lørdag den 25. og søndag den 26. juli heste.

Nibe, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Pandrup, tredje lørdag i september heste.

Aalborg, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.

Aars, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Øerne øst for Storebælt

Holbæk, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Højby Sj. pinselørdag heste.

Jægerspris, 24. juni heste.

Nykøbing på Falster, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringsted, anden lørdag i april, juni og oktober samt første lørdag i august heste.

Ny Toftegaard pr. Ølstykke, 28. februar heste.

Øerne vest for Storebælt

Egeskov, 16. september heste og kreaturer.

Odense, hver mandag (eller hvis helligdag den påfølgende tirsdag) eksportmarked med heste og slagtekvæg; 30. juni (St. Knud) heste; hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.

Svendborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

SYDSLESVIG

Markedsfortegnelsen for Sydslesvig forelå ikke ved redaktionens slutning.

LANDBRUGSMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Jægerhuset, Strandvejen 4,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 25 00.
Administrator Ole Olsen.

Landbrugsministeriets Vildtforvaltning
er sekretariat for:
Jagtrådet, Vildtnævnet og Vildt-
forvaltningsrådet.

JAGTRÅDET består af tre medlemmer og
blstår landbrugsministeren med admi-
nistration af jagtflonden.

Formand: Departementschef H. J. Kri-
stensen, Landbrugsministeriet,
Slotsholmen 10, 1216 København K.

VILDTNÆVNET består af jagtrådet samt
yderligere 5 medlemmer. Nævnets op-
gave er at udarbejde forslag om opret-
telse af vildtreservater og om regler
for hvorledes reservaterne drives.

Formand: Jagtrådets formand.

VILDTFORVALTNINGSRÅDET

har tretten medlemmer: Jagtrådets tre
medlemmer samt repræsentanter for
Dansk Strandjagtforening, Friluftsrå-
det, Danmarks Naturfredningsfore-
ning, Dansk Ornithologisk Forening,
Naturfredningsrådet, De samvirkende
danske Landboforeninger, Danske
Husmandsforeninger, Statens Jord-
lovsudvalg, Vildtbiologisk Station og
jagtkonsulentvæsenet. Jagtrådets for-
mand er formand for vildtforvaltnings-
rådet. Formålet med rådet er, at danne
forum for drøftelser af principielle
spørgsmål vedrørende landets vildt-
bestand.

Under Landbrugsministeriets Vildtfor-
valtning sorterer endvidere:

JAGTTEGNSKONTORET, Strandvejen 4,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 18 55 (9-12).

Kontoret varetager udstedelse af jagt-
tegn og besvarer spørgsmål desan-
gående.

VILDTRESERVATKONTORET

Strandvejen 4, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 25 00 (8-12).

Leder: Reservatinspektør P. Uhd Jepsen.
Kontoret varetager forvaltningsmæs-
sige og administrative opgaver i for-
bindelse med oprettelse og drift af
vildtreservater.

JAGTKONSULENTVÆSENET

Jagtkonsulenterne udfører bl.a. oplys-
ningsarbejde om jagt og vildtpleje,
afholder jagtprøver.

Overjagtkonsulent Egon Sørensen,
Skærvad Møllegård, Krogvad 4,
8500 Grenå. Tlf. (06) 38 73 76.

Strandjagtkonsulent V. M. Fynboe,
5. Maj Plads 9, 5700 Svendborg.
Tlf. (09) 21 20 62.

Distrikt 1 (Vendsyssel)

Peter Have, Vrejlevej 110, 9760 Vrå.
Tlf. (08) 98 14 14.

Distrikt 2 (Thy, Mors, Salling)

Anders Wulff, Landtingvej 31,
7830 Vinderup. Tlf. (07) 44 18 08.

Distrikt 3 (Himmerland)

Frode S. Pedersen, Vildestrupvej 5,
Astrup, 9510 Arden. Tlf. (08) 56 54 06.

Distrikt 4 (Vestjylland)

L. Ahlmann Olesen, Jægerbo,
Sdr. Kær, 6990 Ulfborg. Tlf. (07) 49 15 01.

Distrikt 5 (Østjylland)

J. Langvad Jensen, Vorretvej 5,
Katrinedal, 8654 Bryrup.
Tlf. (05) 75 61 75.

Distrikt 6 (Djursland, Anholt)

Skoleleder M. E. Pape, Kalø Jæger-
skole, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Distrikt 7 (Sydvestjylland)
Sv. Lørke-Møller, Morsbøvevej 68,
7200 Grindsted. Tlf. (05) 32 15 23.

Distrikt 8 (Sønderjylland)
Søren Essendrop, Dybvighoved,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 73 63.

Distrikt 9 (Nordvestfyn)
Egon Pedersen, Tøllerupvej 44,
5591 Gelsted. Tlf. (09) 49 15 16.

Distrikt 10 (Sydfyn)
M. Jessen Holm, Grønnevang 21,
5750 Ringe. Tlf. (09) 62 20 49.

Distrikt 11 (Vestsjælland)
Anders Walther Hansen, Dødestien 8,
Sandby, 4171 Glumsø. Tlf. (03) 64 36 86.

Distrikt 12 (Nordsjælland)
Erik Meyer Pedersen, Mørdrupvej,
Krogenlund, 3540 Lyngø.
Tlf. (02) 18 79 15.

Distrikt 13 (Sydsjælland, Lolland-Falster)
Finn Jensen, Nystedvej 57,
4990 Saksøblng. Tlf. (03) 89 50 80.

KALØ JÆGERSKOLE
Skovhuset, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Skoleleder: M. Pape.
Skolen tilbyder hørregårdsskytter og
skovteknikere videregående uddan-
nelse på jagtområdet.

KALØ GODS
8410 Rønde. Overforvalter: Ove
Knudsen. Tlf. (06) 37 22 76.
Godset ejes af Jordfonden ved Sta-
tens Jordlovsudvalg. Det er forpagtet
af Jagtfonden med det formål at sikre
arealer til vildtbiologisk forskning og
til uddannelse af jagtkonsulenter. I
øvrigt drives godset efter sædvanlige
økonomiske principper for land- og
skovbrug.
Herudover er administrativt til Land-
brugsministeriets Vildtforvaltning
knyttet Vildtbiologisk Station, se
denne.

VILDTBIOLOGISK STATION
Kalø, 8410 Rønde. Tlf. (06) 37 12 44
(8.00-16.00).

**Forskningsleder: Dr. phil. H. Strand-
gaard.**
Videnskabelig forskningsinstitution
under landbrugsministeriet. Foretager
vildtbiologiske undersøgelser over
danske fugle og pattedyr specielt med
henblik på arternes talrigbed, forme-
ring og omsætning samt deres tilpas-
ning til omgivelserne.
Forskningsresultater publiceres for-
trinvis i »Dansk Vildtforskning«,
»Danske Vildtundersøgelser« og »Dan-
ish Review of Game Biology«.

LANDSJAGTFORENINGEN AF 1923
Hovedkontor:
Frydendalsvej 20, 1809 København V.
Tlf. (01) 31 11 35.

Formand: Frede Petersen.
Medlemsblad: Jagt og Fiskeri.

DANSK JAGTFORENING
Formand:
Forpagter Gustav Rønholt,
Østerhovedgaard, 4230 Skælskør.
Tlf. (03) 59 57 55.

Generalsekretær:
Forstkandidat Sv. E. Jacobsen,
Bredgade 47, 1260 København K.
Tlf. (01) 13 06 14 og (01) 13 12 14.

Medlemsblad: Dansk Jagt.

DANSK STRANDJAGTFORENING
Hovedkontoret

Formand: Jørgen Vesterdahl,
Mosegårdsvej 4, Bramdrupdrum,
6000 Kolding. Tlf. (05) 56 80 78.

Forretningsfører- og kassererkontor:
Rigmor Hvass, Ved Grotten 52,
5610 Assens. Tlf. (09) 71 18 56.
Alle ugens hverdage fra kl. 8.00-11.00,
dog ikke lørdag, samt mandag
kl. 17.00-19.00.

Jagttider og fredningsbestemmelser

Hele landet

PATTEDYR

Hovdyr:

Kronhjort og kalv	01.09-29.02
Kronhind	01.10-31.01
Dåhjort og kalv	01.09-29.02
Då	01.10-31.12
Sikahjort og kalv	01.09-29.02
Sikahind	01.10-31.12
Råbuk	16.05-15.07
og	01.10-31.12
Rå og lam	01.10-31.12
Mufflonvædder	hele året
Mufflonfår og lam	01.10-29.02
Vildsvin, orne	hele året
Vildsvin, so og grise	01.10-29.02

Rovdyr:

Ræv	16.06-29.02
Husmår	16.06-29.02
Ilder	16.06-29.02
Lækat	16.06-29.02
Grævling	16.06-29.02
Spættet sæl	Ingen jagttid
Mårhund	16.06-29.02
Vaskebjørn	16.06-29.02

Gnavere:

Hare	01.10-18.12
Vildkanin	hele året
Egern	16.06-29.02

FUGLE

Lommer:

Rødstrubet lom	Ingen jagttid
Sortstrubet lom	Ingen jagttid
Islom	Ingen jagttid

Lappedykkere:

Toppet lappedykker	Ingen jagttid
--------------------	---------------

Årefodede:

Skarv	Ingen jagttid
-------	---------------

Storkefugle:

Fiskehejre	Ingen jagttid
------------	---------------

Andefugle:

Grågås	01.08-31.12
Blisgås	16.08-31.12
Sædgås	16.08-31.12
Kortnæbbet gås	16.08-31.12

Canadisk gås	16.08-31.12
Knortegås	ingen jagttid
Gråand	16.08-31.12
Atlingand	16.08-31.12
Krikand	16.08-31.12
Spidsand	16.08-31.12
Plibeand	16.08-31.12
Skeand	16.08-31.12
Taffeland	16.08-29.02
Troldand	01.10-29.02
Bjergand	01.10-29.02
Hvinand	01.10-29.02
Havlit	01.10-29.02
Ederfugl	01.10-29.02
Sortand	01.10-29.02
Fløjsand	01.10-29.02
Stor skallesluger	01.10-29.02
Toppet skallesluger	01.10-29.02

Hønsfugle:

Urhane	ingen jagttid
Agerhøne	16.09-31.10
Fasanhane	01.10-31.12
Fasanhøne	21.10-30.11

Vandhøns:

Blisshøne	16.08-29.02
-----------	-------------

Vadefugle:

Strandskade	16.08-31.12
Vibe	ingen jagttid
Strandhøjle	16.08-31.12
Højle	16.08-31.12
Stor regnspeve	16.08-31.12
Lille regnspeve	16.08-31.12
Stor kobbersneppe	16.08-31.12
Lille kobbersneppe	16.08-31.12
Sortklire	16.08-31.12
Rødben	16.08-31.12
Hvidklire	16.08-31.12
Islandsk ryle	16.08-31.12
Dobbeltbekkasin	16.08-31.12
Enkeltbekkasin	16.08-31.12
Skovsneppe	24.09-31.12

Mågefugle:

Hættemåge	16.08-29.02
Stormmåge	16.08-29.02

Sildemåge	16.08-30.04
Sølvmåge	16.08-30.04
Svartbag	16.08-30.04
<i>Alkefugle:</i>	
Alk	ingen jagttid
Kortnæbbet lomvie	ingen jagttid
Langnæbbet lomvie	ingen jagttid
<i>Duer:</i>	
Ringdue	01.08-31.12
Tyrkerdue	01.10-30.11

<i>Spurvefugle:</i>	
Gråspurv	01.07-30.04
Allike	01.07-30.04
Krage	01.07-30.04
Husskade	01.07-30.04
Skovskade	01.07-30.04
Råge	01.05-15.04
Solsort	16.09-31.01
Sjægger	16.09-31.01

I Sønderjyllands amt

Kronkalv	Ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid
Dåkalv	ingen jagttid
Då	ingen jagttid
Fasanhøne	16.11-30.11

I Sønderjyllands amt for så vidt angår øen Als:

Råbuk	01.11-31.12
	og 16.05-15.07
Rå og lam	01.11-31.12
Hare	01.11-18.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Fasanhane	01.11-31.12

I Sønderjyllands amt for så vidt angår øen Rømø:	
Rå og lam	01.12-18.12

I Ribe amt med undtagelse af øen Fanø:

Fasanhøne	16.11-30.11
-----------------	-------------

I de områder i Syd- og Sønderjylland, hvor der foretages bekæmpelse af rables (hundegalskab), fastsættes med virkning for jagtåret 1. august 1981 - 31. juli 1982 følgende jagttid:

Ræv	hele året
Grævling	hele året

I jagttiden medregnes begyndelses- og slutdagen. Pattedyr og fugle, der ikke er nævnt i denne tabel, er fredet hele året.

Uddrag af jagtloven:

§ 13. Al jagt er forbudt fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blishøns og skarver skydes på træk i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. I december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1½ time før solnedgang til 1 time efter solnedgang.

§ 20. Jagt fra motorbåd eller andet maskindrevet fartøj er forbudt

a. i Øresund fra Aflandshage (sydspidsen af Amager) til Kronborgpynten hele året, b. ved landets øvrige kyster, heri indbefattet vige og fjorde, samt i alle ferske vande i tiden 1. maj - 30. september.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke jagt på spættet sæl.

Stk. 3. Jagt fra maskindrevet fartøj, der kan fremføres med større fart end 10 knob er forbudt.

JAGTTIDER OG FREDNINGSBESTEMMELSER

§ 26. Pattedyr og fugle er fredede uden for den for disse dyr fastsatte jagttid. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Det er forbudt at jage eller dræbe pattedyr og fugle i fredningstiden. Fredningsbestemmelserne omfatter, hvor intet andet er angivet, tillige de fredede dyrs yngel samt fuglenes reder og æg.

Stk. 3. Fotografering samt films- og lydoptagelse ved reder og ynglepladser skal ske således, at dyrenes yngel ikke forulempes.

Stk. 4. Ringmærkning eller anden mærkning af fugle og pattedyr må kun foretages af dertil af landbrugsministeren bemyndigede personer eller institutioner.

Den obligatoriske jagtprøve:

Jagtprøve er obligatorisk før erhvervelse af jagttegn. Tilmelding til prøven skal ske inden 1. marts i det år, hvori prøven ønskes aflagt, ved indbetaling af 50 kr. på særligt giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til politiet eller jagtkonsulenten.

Rabies

Da der efteråret 1977 er konstateret rabies (hundegalskab) nord for landegrænsen, er der indført vaccinationspligt for alle hunde i Sønderjyllands amt. Der er også indført særlige bestemmelser vedrørende jagt på ræve (f. eks. gravjagtforbud) i ramte områder. Oplysninger om jagtbegrænsning og andre bestemmelser vedr. rabies søges hos politiet.

Sygdommen har desværre brædt sig nordpå, og adskillige tilfælde, hovedsagelig hos ræve, er konstateret ikke langt fra den gamle grænse i området vest for Haderslev. Der er også indført vaccinationspligt for hunde i Kolding-området.

Enkelte stykker kvæg i Sønderjylland har været angrebet af sygdommen og er døde heraf. Besætningsejere tilrådes at vise særlig opmærksomhed mod sygdommens forekomst hos kvæg og at være personlig forsigtig i omgangen med evt. smittet kvæg.

*Lad os være behjælpelig
med idé og udformning
af Deres tryksag
eller annonce til Dy-Po Bladene*

DY-PO TRYK

BOGTRYK – OFFSET

SØNDERVANG 4 – 6400 SØNDERBORG

TELEFON (04) 42 26 75 - 42 26 76

Vi låner stadig penge ud

-hver eneste dag.

Et Spar-op-lån er godt at ha' når økonomien bli'r sat på prøve. Men det er mere end et sikkerhedsnet: Det er også et godt grundlag for lån til køb af f.eks. ny bil, indskud i egen lejlighed og forbedringer af huset. Også De kan sikre Dem lån ved at foretage en regelmæssig opsparing i mindst 1 år.

Tal med
Sparekassen om

Spar-op-lån

Spar-op-lån er en opsparingsaftale med **lanegaranti**. Den giver Dem ret til at låne 5 × Deres egen opsparing.

efter 1 år: op til **50.000 kr.**

efter 2 år: op til **100.000 kr.**

efter 3 år: op til **150.000 kr.**

Vil De sikre Dem lån - så tal Spar-op-lån med Sparekassen NU.

Spørg

SPAREKASSEN

